

Επιλέξτε τους 20 κορυφαίους όλων των εποχών Οι Κρήτες που διαμόρφωσαν την Ιστορία

Την ιστορία οι άνθρωποι και τα έργα τους την διαμορφώνουν και την καθορίζουν. Στην ιστορία της Κρήτης οι άνθρωποι που πρωταγωνίστησαν, εδώ και 3.500 χρόνια, εκείνοι που τη διαμόρφωσαν και την καθόρισαν είναι αναρίθμητοι. Πολλές χιλιάδες. Η «Π» με το σημερινό αφιέρωμα ξεκινά ένα εγχείρημα για να αναδείξει αυτή την ανθρώπινη προσπάθεια, κάνοντας μια πρώτη καταγραφή και διαμορφώνοντας ένα πρώτο κατάλογο των σημαντικών Κρητών από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα. Η διαδικασία αυτή δεν ολοκληρώνεται σήμερα. Τώρα ξεκινά. Τον κατάλογο αυτό, με μικρές μόνο αναφορές στα βιογραφικά των σημαντικών Κρητών όλων των εποχών, τον δίνουμε στη δημοσιότητα για να ξεκινήσει, σε λίγες μέρες, η ψηφοφορία για την ανάδειξη των 20 κορυφαίων όλων των εποχών. Τους οποίους στη συνέχεια θα παρουσιάσουμε σε αφιέρωμα της «Π», και στη συνέχεια θα παρουσιάσουμε όλους τους υπολοίπους που θα έχουν ενταχθεί σε αυτή τη διαδικασία. Έτσι ώστε να υπάρχουν συγκεντρωμένες όλες οι προσωπικότητες της Κρήτης.

Η ψηφοφορία θα ξεκινήσει μετά το Πάσχα, ώστε να δοθεί χρόνος να γίνουν γνωστά τα ονόματα τα οποία θέτομε εμείς ως πρόταση και να κάνει ο κάθε αναγνώστης την επιλογή του. Η ψηφοφορία θα γίνει μέσω της ηλεκτρονικής σελίδας της εφημερίδας μας (www.patris.gr) και θα διαρκέσει μέχρι το τέλος του καλοκαιριού. Ο κατάλογος που σήμερα δημοσιοποιούμε δεν είναι οριστικός, ούτε κλειστός. Θα μπορεί ο κάθε αναγνώστης να προσθέσει κάποιο ή κάποια επιπλέον, παραθέτοντας και μια φράση για την παρουσίαση της προσωπικότητας.

Δεν ισχυριζόμαστε ότι παραδίδομε έναν κατάλογο ολο-

κληρωμένο. Άλλωστε δεν θα μπορούσε αυτό να συμβεί καθώς, όπως προαναφέραμε, οι προσωπικότητες που συνδιαμόρφωσαν την ιστορία της Κρήτης είναι χιλιάδες. Αλλά και οι προσωπικότητες της Κρήτης που έδρασαν σε άλλες περιοχές επίσης είναι πολλές. Η λίστα λοιπόν αυτή δεν μπορεί να είναι κλειστή. Επιχειρήσαμε να παρουσιάσουμε μερικά από τα σημαντικότερα πρόσωπα, αντιπροσωπευτικά των περιοχών αλλά και των περιόδων της κρητικής ιστορίας. Διευκρινίζουμε ότι σ' αυτόν τον κατάλογο επιλέξαμε, για ευνόητους λόγους, να είναι μόνο εκείνοι που πλέον δεν βρίσκονται στη ζωή. Άλλωστε η αξιολόγηση της ιστορίας απαιτεί μια χρονική απόσταση για να είναι αντικειμενική. Προσωπικότητες όπως ο σοφός της Κρήτης Στυλιανός Αλεξίου, ο λόγιος και πανεπιστημιακός Θεοχάρης Δετοράκης, φυσικά ο Μίκης Θεοδωράκης, σύγχρονοι πολιτικοί και άνθρωποι των γραμμάτων ή των τεχνών, έχουν θέση σε έναν τέτοιο κατάλογο των σημαντικών Κρητών. Ευτυχώς όμως είναι ανάμεσά μας και συνεχίζουν τη δημιουργία και την προσφορά τους.

Το κριτήριο για να συμπεριληφθεί κάποια προσωπικότητα στη λίστα των σημαντικών Κρητών είναι να είναι Κρητικός ή Κρητικιά, γεννημένος ή με καταγωγή από την Κρήτη, αλλά και άνθρωποι που ήλθαν στην Κρήτη και σχεδόν όλη η ζωή και η δραστηριότητά τους αφορούσε στο νησί. Έτσι, για παράδειγμα, δεν μπορεί να συμπεριληφθεί ο Νικηφόρος Φωκάς, ο ελευθερωτής της Κρήτης, καθώς ούτε Κρητικός ήταν ούτε μόνο στην Κρήτη αφορούσαν οι δράσεις του. Αντιθέτως, θεωρούμε Κρητικό τον Νικόλαο Σταυρινίδη, που γεννήθηκε στη Μικρά Ασία, αλλά έζησε και δημιούργησε στο νησί επί 60 χρόνια.

Παρουσιάζομε στη συνέχεια αυτό τον κατάλογο με μικρές περιλήψεις ή αναφορές που προσδιορίζουν την κάθε προσωπικότητα. Η παράθεση των ονομάτων γίνεται με βάση τη «χρονική εμφάνισή» τους, ώστε να υπάρχει μια εικόνα της κάθε χρονικής περιόδου από την παράθεση των προσωπικοτήτων που πρωταγωνίστησαν στη συγκεκριμένη ιστορική φάση. Πρώτο στον κατάλογο αναφέρομε το όνομα του Μίνωα, του αρχαίου βασιλιά της Κνωσού και της Κρήτης, παρά το γεγονός ότι δεν αντιστοιχεί σε πρόσωπο, αλλά σε θεσμό και ιδιότητα. Κι αυτό για το συμβολισμό της αρχής της ιστορίας της Κρήτης.

Όπως προαναφέραμε, μετά το Πάσχα θα ξεκινήσει η ψηφοφορία και εγκαίρως θα διευκρινιστούν τα ζητήματα που αφορούν στη διαδικασία κληπ.

Για την έρευνά μας χρησιμοποιήθηκαν πηγές και δεκάδες εγχειρίδια της ιστορίας της Κρήτης και η σχετική αναφορά σ' αυτά θα γίνει στα αφιερώματα τόσο των 20 κορυφαίων όσο και των υπολοίπων σημαντικών Κρητών.

Οφείλομε να σημειώσουμε ότι στην έρευνά μας πολύτιμη ήταν η βοήθεια όλου του δημοσιογραφικού επιτελείου της «Π», καθώς και των φιλολόγων Δήμητρας Γιωργαλή - Μέμμου και Μαρίας Ταμιωλάκη. Επίσης στη διαμόρφωση του τελικού καταλόγου είχαμε τη συνεργασία του φιλολόγου και προέδρου της Ι.Λ.Ε.Ρ Μιχάλη Τρούλη, του επίσης φιλολόγου και προϊσταμένου των αρχείων του κράτους στο Ηράκλειο Μανόλη Δρακάκη καθώς και του Ανδρέα Σαββάκη, προϊσταμένου των αρχείων της Βικελαίας. Όλους τους ευχαριστούμε.

Αλέκος Α. Ανδρικήκης

Αρχαίοι χρόνοι

Μίνως, βασιλιάς και μέγιστος αρχιερέυς της Κνωσού. Θεωρείτο πρώτος μεταξύ ίσων ανάμεσα στους βασιλείς των κρητικών πόλεων. Το όνομα «Μίνως» δεν ανταποκρίνεται σε συγκεκριμένο πρόσωπο, αλλά στο αξίωμα. Στον κατάλογο όμως εντάσσεται συμβολικά καθώς στην εξουσία του βασιλέα της Κνωσού αποτυπώνεται ο αρχαιότερος ευρωπαϊκός πολιτισμός, ο ονομασθείς ως Μινωικός από τον Έβανς.

Ιδομενέας, Κρητικός στρατηγός αρχηγός των Κρητών στην εκστρατεία κατά της Τροίας. Ήταν βασιλιάς της Κρήτης, γιος του Δευκαλίωνα και εγγονός του Μίνωα. Συμμετείχε και διακρίθηκε για την αντρειοσύνη του στον Πόλεμο της Τροίας. Σύμφωνα με τον Όμηρο, ο Ιδομενέας επέστρεψε στην Κρήτη σώος, χωρίς περιπέτειες στο δρόμο του. Από το Βιργίλιο, ωστόσο, μας παραδίδεται μια άλλη ιστορία. Επιστρέφοντας από τον πόλεμο, το πλοίο του έπεσε σε θύελλα. Ο Ιδομενέας τότε ορκίστηκε στο θεό Ποσειδώνα ότι αν έφτανε ζωντανός στην πατρίδα, θα θυσιάσει στο θεό όποιο ζωντανό αντίκριζε πρώτο. Όταν γύρισε όμως, ο πρώτος που αντίκρισε ήταν ο γιος του. Αρνούμενος να τον θυσιάσει, προκάλεσε την οργή των θεών, που έστειλαν λοιμό στη χώρα κι έτσι οι κάτοικοι αποφάσισαν να τον εξορίσουν.

Δαίδαλος, καλλιτέχνης της Κρήτης (δεν σχετίζεται με το μυθικό Δαίδαλο) ο οποίος έζησε τον 9ο ή τον 8ο αιώνα π.Χ. Θεωρείται ο εφευρέτης των εργαλείων της γλυπτικής και ο δημιουργός των πρώτων αγαλμάτων από μάρμαρο. Μαθητές του ήταν οι Χειρίσοφος, Δίποινος και Σκύλλης (ονομάστηκαν «Δαιδαλίδες») οι οποίοι εργάστηκαν στην Πελοπόννησο και έγιναν οι πρώτοι δάσκαλοι της τέχνης της γλυπτικής στην αρχαϊκή Ελλάδα.

Δίποινος, γλύπτης μαθητής του Δαίδαλου. Δημιουργούσε έργα από ξύλο και ελεφαντοστό. Εργάστηκε κυρίως στην Πελοπόννησο με τον αδελφό του Σκυλλίδα.

Αριστοκλής από την Κυδωνία, ένας από τους πιο διάσημους «δαιδαλικούς» γλύπτες.

Κρησίλαος, (5ος π.Χ. αι.) από την Κυδωνία, σύγχρονος του Περικλή,

του οποίου δημιούργησε τον ανδριάντα, έργο το οποίο γνωρίζουμε από μεταγενέστερα αντίγραφα, όπου ο Αθηναίος πολιτικός εικονίζεται μ' όλη την επιβλητικότητα και την πνευματικότητα του. Ο Κρησίλαος συναγωνίζονταν το Φειδία και τον Πολύκλειτο.

Κόροιβος, από την Ίτανο. Ήταν ο πρώτος άποικος της Κυρήνης το 631 π.Χ.

Θαλήτας ο Γορτύνιος, μελωδός και ποιητής ο οποίος έζησε στα μέσα του 7ου αιώνα π.Χ. Η παράδοση αναφέρει ότι ήταν δάσκαλος του Λυκούργου της Σπάρτης.

Επιμενίδης από την Κνωσό ή τη Γόρτυνα. Μία από τις κορυφαίες μορφές της αρχαιότητας. Έζησε στα τέλη του 7ου και στις αρχές του 6ου αιώνα π.Χ.

Ήταν ξακουστός σοφός, θρησκευτικός διδάσκαλος, και μάντης, στον οποίο αποδόθηκαν υπερφυσικές δυνάμεις. Σύμφωνα με την μυθική παράδοση περί του βίου του, κοιμήθηκε για 57 χρόνια, εξ ου και η παροιμιώδης φράση Επιμενίδειος ύπνος. Κατά την ίδια μυθική παράδοση, έζησε συνολικά 157 ή 299 χρόνια. Το μόνο ιστορικό γεγονός του βίου του, αναφέρεται στην κάθαρση της Αθήνας από το Κυλώνειο Άγος (596 ή 612 π.Χ.). Ήταν σύγχρονος και φίλος του Σόλωνα. Στην Κρήτη ήταν ο οργανωτής των θρησκευτικών πραγμάτων και των τελετών. Σε ένα ποίημά του είχε γράψει: «Κρήτες αείψεύσται» (οι Κρήτες είναι πάντα ψεύτες), φράση που αργότερα χρησιμοποιήθηκε για να κατηγορηθούν οι Κρήτες, ακόμη και στα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Έχει θέση ανάμεσα στους 7 σοφούς της αρχαιότητας στη θέση του Περίανδρου του Κορίνθιου. Οι υπόλοιποι σοφοί ήταν, Σόλων ο Αθηναίος, Θαλής ο Μιλήσιος, Βίας ο Πριηνεύς, Πιττακός ο Μυτιληναίος, Χίλων ο Λακεδαιμόνιος, Κλεόβουλος ο Λίνδιος.

Μύσων ο Χινεύς, από τη Σπεία. Φιλόσοφος ο οποίος σε μερικούς καταλόγους αναφέρεται ως ένας από τους 7 σοφούς της αρχαιότητας, κι εκείνος σε αντικατάσταση του Περίανδρου, όπως και ο Επιμενίδης.

Εργοτέλης ο Κνώσιος ή Ιμέριος,

ολυμπιονίκης της αρχαιότητας. Σύμφωνα με τον πίνακα του Ιδρύματος μείζονος ελλητισμού, είχε κερδίσει από δύο φορές σε δύο ολυμπιάδες, το 472 και το 464 π.Χ. Ήταν γιός του Φιλάνορα. Είχε εξοριστεί από την Κνωσό στην Ίμερα, μετά από μια επανάσταση, για αυτό και εντοπίζεται και ως Ιμέριος. Στο όνομα του Εργοτέλη συμπεριλαμβάναμε συμβολικά στον κατάλογο τους Κρήτες ολυμπιονίκες της αρχαιότητας. Ανάμεσα σε αυτούς είναι ακόμη, ο Διόγντος, ο Ικαδίων, ο Αιγείδας, ο Σωτάδης, ο Φιλωνίδης ο Χερσονήσιος, ο οποίος κατά τον Παυσανία «ήταν ταχυδρόμος του Αλεξάνδρου γιού του Φιλίππου», ο Πώρος ο Μάλιος, ο Δάμας ή Δαμασίας ο Κυδωνιάτης, ο Σατορνίλος Γορτύνιος.

Απολλόδωρος, περίφημος αθλητής της αρχαιότητας από την προχή της Αξού

Νέαρχος Ανδροτίμου ο Κρης, (περίπου 360- 311 π.Χ.) ναύαρχος του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Συνδέθηκε με φίλια με τον Μέγα Αλέξανδρο ήδη από τα παιδικά του χρόνια. Είχε σταλεί μάλιστα εξορία από το Φίλιππο Β' (πατέρα του Μ. Αλεξάνδρου) μαζί με ομάδα στενών φίλων του Αλεξάνδρου ως τιμωρία για παράπτωμα του Αλεξιγίου του που εξόργισε το βασιλιά πατέρα του. Κατά τη διάρκεια της εκστρατείας του Αλεξάνδρου (334-323 π.Χ.), η οποία τον οδήγησε στην κατάκτηση της Ανατολής, ο Νέαρχος ανήκε στο στενό κύκλο των εταίρων του. Τοποθετήθηκε από τον Αλέξανδρο σατράπης της Λυκίας και της Παμφυλίας.

Μυρίνος, επικός και μελικός ποιητής της αρχαιότητας από την Αμνισό.

Αντίπατρος, μουσικός (ύδραυλος) από την Ελεύθερα. Είχε τιμηθεί στους Δελφούς.

Διογένης ο Απολλωνιάτης, φυσικός και φιλόσοφος του 5ου π.Χ. αιώνα από την πόλη Απολλωνία της Κρήτης, μαθητής του Αναξιμένη.

Η βασική θεωρία του ήταν ότι ο αέρας είναι αρχική αιτία του κόσμου, κυβερνήτης των πάντων, και δίνει στα ζώα τη ζωή, την κίνηση και τη νόηση.

Επιχείρησε να συνδυάσει την υλι-

στική θεωρία του Αναξιμένη με εκείνη του Αναξαγόρα για τον νου: ό,τι ο Αναξαγόρας αποδίδει στον νου, ο Διογένης το αποδίδει στον αέρα. Οργανικά φαινόμενα όπως ο ύπνος εξηγούνται από αυτόν σε σχέση με τον αέρα, π.χ. αναφέρει ότι ο ύπνος οφείλεται στη μερική έξοδο του αέρα από το σώμα, ενώ ο θάνατος στην ολική. Αξιόλογες είναι μερικές κοσμολογικές θεωρίες του Διογένη του Απολλωνιάτη, κατά τις οποίες αν η «ουσία του αέρα» είναι βαριά, σχηματίζει γη, ενώ αν είναι «κούφη» αποτελεί τον Ήλιο και τους αστέρες.

Ο Ήλιος μοιάζει, έλεγε, με σφουγγάρι από τους πόρους του οποίου κυκλοφορεί θερμός αέρας, το οποίο χαρακτήριζε ως τη «Διαπνοή του Κόσμου».

Η ωφελιμότητα του Ήλιου είναι ολοφάνερη ως προς τη γέννηση των φυτών, των ζώων και των ανθρώπων, γιατί όλα προήλθαν από τον πηλό με τη βοήθεια της ηλιακής θερμότητας.

Αρκεσίλας, γλύπτης - αγαλματοποιός από την Αξό.

Τιμόχαρις, γλύπτης από την Ελεύθερα.

Ριανός ο Βηναίος ή Κερσίτης, επικός ποιητής του 3ου π.Χ. αιώνα, ο οποίος, εκτός των άλλων αναφέρεται ως εκδότης των ομηρικών επών.

Σωτάδης ο Μαρωνείτης, αρχηγός των αρχαίων κιναιδολόγων. Έζησε το πρώτο μισό του 3ου π.Χ. αιώνα.

Αριστοκλής από την Κυδωνία, γλύπτης και χαλκουργός. Έζησε τον 6ο π.Χ. αιώνα.

Χειρίσοφος, μεγάλος γλύπτης της αρχαιότητας από την Κρήτη.

Κρησίλας από την Κυδωνία, γλύπτης.

Χερσίφων ο Κνώσιος, αρχιτέκτων. Μαζί με τον γιό του Μεταγένη ίδρυσαν τον 6ο π.Χ. αιώνα το ναό της Αρτέμιδος στην Έφεσο.

Αινοσίδημος ο Κνώσιος, σκεπτικός φιλόσοφος, ανανεωτής της αρχαίας σκεπτικής φιλοσοφίας του Πύρρωνος και αρχηγός της νέας σκεπτικής σχολής. Έζησε και δίδαξε κυρίως στην Αλεξάνδρεια.

Ρωμαιοκρατία-Βυζάντιο

Πανάρης, στρατηγός από την Κυδωνία. Ο Πανάρης μαζί με τον επίσης στρατηγό Λασθένη από την Κνωσό, κατάφεραν να οργανώσουν την άμυνα της Κρήτης κατά την πρώτη απόπειρα κατάληψής της από τους Ρωμαίους, το 71 π.Χ., αποκρούοντας τις δυνάμεις του Μάρκου Αντωνίου και να τον νικήσουν το στόλο του σε ναυμαχία στη θαλάσσια περιοχή μεταξύ Ηρακλείου και Ντίας. Μετά τη νίκη των Κρητών στρατηγών, ο Μάρκος Αντώνιος υποχρεώθηκε σε συνθήκη με τους Πανάρη και Λασθένη, η οποία θεωρήθηκε ντροπιαστική για τη Ρώμη. Με την επιστροφή του Ρωμαίου αξιωματούχου στη Ρώμη οι συμπατριώτες του του δίδουν ειρωνικά το προσωνύμιο «Κρητικός».

Λασθένης στρατηγός από την Κνωσό. Μαζί με τον Πανάρη από την Κυδωνία απέκρουσαν τις ρωμαϊκές δυνάμεις του Μάρκου Αντωνίου, το 71 π.Χ., νικώντας τον σε ναυμαχία έξω από το Ηράκλειο και στη θαλάσσια περιοχή μέχρι την Ντία. Κατά τη δεύτερη και τελική προσπάθεια των Ρωμαίων να καταλάβουν την Κρήτη, το 69 π.Χ., οργάνωσε την άμυνα πόλεων της ανατολικής Κρήτης.

Οι Ρωμαίοι, υπό τον Κόιντο Καικίλιο Μέτελλο κατέλαβαν αρχικά τις πόλεις της δυτικής πλευράς του νησιού, ενώ ο Λασθένης οχύρωσε την Κνωσό προσπάθησε να αποκρούσει την προέλαση των Ρωμαίων.

Η παράδοση αναφέρει ότι όταν πλέον διαπίστωσε ότι κάθε άμυνα ήταν μάταιη, συγκέντρωσε όλους τους θησαυρούς της Κνωσού στο σπίτι του, που ήταν στην ίδια πόλη, και τους έκαψε για να μην πέσουν στα χέρια του εχθρού. Η κατάληψη της Κνωσού στην ουσία σήμαινε την μετατροπή της Κρήτης σε ρωμαϊκή κτήση, η οποία οριστικοποιήθηκε το 67 π.Χ. με την κατάληψη και της Ιεράπυτνας, την οποία υπερασπίστηκαν ο Λασθένης με τους άνδρες του, υποχωρώντας από την Κνωσό, αλλά και ο στρατηγός Αριστίων. Ο Μέτελλος μετά τη νίκη του στην Κρήτη πήρε, τιμητικά αυτός, τον τίτλο «Κρητικός».

Μεσομήδης, λυρικός ποιητής και μουσικός, ο οποίος έζησε κατά τη ρωμαιοκρατία, το 2ο αιώνα επίσης και ευνοήθηκε από τον αυτοκράτορα Αδριανό.

Είναι ο μοναδικός αξιόλογος ποιητής της περιόδου αυτής, σύμφωνα με τα όσα είναι γνωστά από τα μνημεία που διασώθηκαν. Σώθηκαν δύο επιγράμματά του Μεσο-

μήδη και 11 λυρικά ποιήματα, ανάμεσα σε αυτά το «Εις Αδριανό», μια ποιητική περιγραφή ενός ταξιδιού στην Αδριατική, το «Έκφρασις σπόγγου», ερωτικό ποίημα για ένα σφουγγάρι το οποίο αφιέρωσε στην κοπέλλα που αγαπούσε κι ένας ωραιότατος «Ύμνος εις Νέμεσιν», σημαντικός για τη μελέτη της Ιστορίας της Μουσικής γιατί διασώθηκαν με αυτόν αρχαία μουσικά σημεία. Επίσης έγραψε το «Εγκώμιον Αντινόου» και άλλα έργα.

Τίτος, ο ιδρυτής της Εκκλησίας της Κρήτης. Ήταν μαθητής του Αποστόλου Παύλου, ο οποίος βρέθηκε στην Κρήτη μετά την απελευθέρωσή του από

τη Ρώμη (62-63 επίσης).

Ο Παύλος βρέθηκε στο νησί για να μεταφέρει το κήρυγμα του Χριστού και να οργανώσει την πρώτη εκκλησία, έργο τη συνέχεια του οποίου ανέθεσε στον Τίτο, γράφοντάς του «τούτου χάριν κατέλιπόν σε εν Κρήτη, ίνα τα λείποντα επιδιορθώση, και καταστήσης κατά πόλιν πρεσβυτέρους, ως εγώ σοι διαταξάμην».

Η παράδοση θέλει τον Τίτο να κατάγεται από επιφανή κρητική οικογένεια της εποχής, συγγενή του ανθυπάτου Ρουσιλλήου ή Ρουστούλλου.

Η παράδοση, (υπάρχουν μαρτυρίες μόνο μετά τον 6ο επίσης αιώνα, καθώς μνημεία της εποχής για τη δράση του ίδιου του ιδρυτή της κρητικής εκκλησίας δεν διασώθηκαν) αναφέρει ότι ίδρυσε εννέα επισκοπές. Κατά τη μαρτυρία του 6ου επίσης αιώνα, στη Γόρτυνα, που ήταν και η πρώτη έδρα της Μητρόπολης Κρήτης και «εν Κνωσώ και εν Ιεραπύτνη, εν Κυδωνία και εν Χερρονήσω, εν Ελευθερινή και εν Λάμνη, εν Κισάμω και εν Καντάνω».

Πέθανε πιθανότατα το 105 επίσης και δεν υπάρχουν στοιχεία για τους αμέσως επόμενους διαδόχους του, εκείνους που θα πρέπει να σήκωσαν το βάρος της υπεράσπισης των πρώτων Κρητών χριστιανών από τους διωγμούς.

Μύρων ο Θαυματουργός, επίσκοπος Κρήτης. Άγιος της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Ο άγιος Μύρων γεννήθηκε κοντά στην Κνωσό της Κρήτης. Ευσεβής από την παιδική του ηλικία, παντρεύτηκε και υπήρξε πρότυπο συζύγου και πατέρα. Διέπρεψε σ' όλες τις αρετές και αναδείχτηκε απαράμιλλος στην

ελεημοσύνη και τη φιλανθρωπία. Μια νύκτα, όταν πήγε να δει τους αγρούς του, την εποχή του θέρους, βρήκε μέσα κλέφτες να κλέβουν το βίος του.

Ο άγιος Μύρων λυπήθηκε όχι γιατί έκλεβαν το βίος του, αλλά γιατί δεν ήρθαν να του ζητήσουν να δώσει ο ίδιος ό,τι ήθελαν να κλέψουν. Και όχι μόνο δεν κατήγγειλε την αδικία, αλλά και προστάτησε κατόπιν τους δράστες. Εκείνοι συγκινημένοι μπροστά σε τόση αγαθότητα, έγιναν αργότερα από τους καλύτερους χριστιανούς. Ο Μύρων χάρηκε υπερβολικά, γι' αυτό και έλεγε: αν οι πλούσιοι ήταν καλύτεροι, δηλαδή πιο φιλάνθρωποι, οι φτωχοί δεν θα είχαν την ανάγκη να ζητήσουν στην κλοπή το ψωμί τους.

Γι' αυτό όπου ή κλοπή ακμάζει, να θεωρήσετε σα βέβαιο, ότι εκεί προηγήθηκε ή ωμότητα και ή πλεονεξία. Τα χρόνια όμως, ήταν σκληρά για τους χριστιανούς. Συχνοί ήταν οι διωγμοί εναντίον τους. Ο Μύρων διακρίθηκε στην εμπύχωση των πιστών, και το έτος 180 μ.Χ. έγινε επίσκοπος Κρήτης.

Την επισκοπή διοίκησε όπως και την οικογένεια του, δηλαδή με ευσεβεία και στοργή.

Πέθανε 100 χρονών και τον θρήνησε τόσο ή οικογένεια του, όσο και το ποίμνιο του, πού επίσης ήταν οικογένεια του.

Φίλιππος, επίσκοπος Κνωσού. Έζησε στα τέλη του 2ου επίσης αιώνα και υπερασπίστηκε του πρώτους Χριστιανούς και το χριστιανισμό στην Κρήτη, αντιμετωπίζοντας τις πρώτες αιρέσεις, όπως το γνωστικισμό, το μαρκιωνιτισμό κλπ. Αλληλογραφούσε με τον επίσκοπο Κορίνθου Διονύσιο, εκκλησιαστική μορφή της εποχής. Ο Φίλιππος ονομάστηκε άγιος στη λατινική εκκλησία.

Πινυτός επίσκοπος Κνωσού. Έζησε στα τέλη του 2ου επίσης αιώνα, σύγχρονος του Φιλίππου, επισκόπου Κνωσού και επίσης άγιος της λατινικής εκκλησίας. Η δράση του ήταν ανάλογη με αυτήν του Φιλίππου για την υπεράσπιση του χριστιανισμού από τις αιρέσεις. Κι ο Πινυτός διατηρούσε αλληλογραφία με τον Κορίνθου Διονύσιο.

Δέκα μάρτυρες, οι Άγιοι Δέκα. Μαρτύρησαν κατά το διωγμό των χριστιανών από τον Δέκιο, το 250 επίσης. Είναι οι πρώτοι γνωστοί μάρτυρες του χριστιανισμού στην Κρήτη.

Θανατώθηκαν στις 23 Δεκεμβρίου 250 στους σημερινούς Αγίους Δέκα, στην αρχαία θέση Αυλώνιον της Γόρτυνας. Κατά την εκκλησιαστική παράδοση ήταν, «πέντε μεν εξ αυτής της μητροπόλεως Γορτύνης, οι εισιν Θεόδουλος, Σατορνίλος, Εύπορος, Γελάσιος, Ευνικιανός, εκ του ανωτέρου μέρους της αυτής πόλεως του λεγομένου Ερμαίου. Από δε Κνόσου Ζωτικός, από δε Λεοβένης Πόμπιος και εκ του Πανόρμου Αγαθόπου, εκ δε της Κυδωνίας Βασιλείδης και από του Ηρακλείου Ευάρεστος».

Θεόφιλος, άγιος από την Κρήτη. Η εκκλησιαστική ιστορία της Κρήτης αναφέρει και άλλους μάρτυρες του χριστιανισμού στο νησί, ιδιαίτερα κατά το διωγ-

μό του Μαξιμιλιανού και Διοκλητιανού (304 επίσης) όπως ο κρητικός άγιος Θεόφιλος, η μνήμη του οποίου τιμάται στις 31 Μαρτίου. Δεν είναι γνωστός όμως ο ακριβής χρόνος που μαρτύρησε. Μάρτυρας επίσης καταγράφεται ο επίσκοπος Κνωσού Κύριλλος, καθώς και οι Δώδεκα μάρτυρες στρατιώτες.

Ανδρέας ο εν τη Κρίσει, Οσιομάρτυρας της περιόδου της Εικονομαχίας, τον 8ο αιώνα. Γεννήθηκε και έζησε στην Κρήτη, «εν τω επιλεγόμενω της Κρήτης

Κάστρω», σύμφωνα με ανώνυμο βιογράφο του.

Όταν πληροφορήθηκε τον εικονομαχικό διωγμό του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Ε' (740-775) ο Κοπρώνυμος, ο Ανδρέας πήγε στην Κωνσταντινούπολη για να διαμαρτυρηθεί.

Και όταν είδε από κοντά τη βία κατά των ορθοδόξων, αποφάσισε να ελέγξει τον ίδιο τον αυτοκράτορα.

Και ή ευκαιρία του δόθηκε όταν ο Κωνσταντίνος ο Εβγήκε από το παλάτι, στην επιστροφή ο Ανδρέας παραφύλαξε και με θάρρος τον πλησίασε και τον ρώτησε: "Άρα χριστιανός ει, βασιλεύ;" Θυμωμένος τότε ο βασιλιάς, διέταξε και μαστίγωσαν άγρια τον Ανδρέα. Έπειτα τον παρέδωσαν σε όχλο εικονομάχων, πού τον έσυραν επάνω σε κοφτερές πέτρες. Κατόπιν κάποιος ψαράς με κοφτερό τσεκούρι, έκοψε το πόδι του αγίου και έτσι μετά από λίγο πέθανε (767).

Ενετοκρατία

Ιωάννης ο Ξένος, από τη Σίβα Πυργιωτίσσης Ηρακλείου. Σημαντική μορφή του μοναστικού βίου, που έδρασε στο τέλος του 10ου και στις αρχές του 11ου

αιώνα στην Κρήτη.

Δραστηριοποιήθηκε σε Ρέθυμνο και Χανιά. Το έργο του δεν αφορούσε στην ιεραποστολή, αλλά στην ίδρυση μοναστηριών και ναών. Ο Ξένος ίδρυσε το σπουδαίο μοναστήρι των Μυριοκεφάλων στην επαρχία Ρεθύμνου, καθώς και διάφορα μετόχια της μονής, την οποία προίκισε με σημαντικά περιουσιακά στοιχεία. Η Ορθόδοξη Εκκλησία τον ανακήρυξε όσιο και τιμά τη μνήμη του στις 20 Σεπτεμβρίου.

Αγιοστεφανίτες ή Αργυρόπουλοι. Ηγέτες της πρώτης επανάστασης κατά την Ενετοκρατία, η οποία ξέσπασε αμέσως μετά την οριστική κατάκτηση της Κρήτης από τους Ενετούς, το 1211. Μέχρι σήμερα δεν υπάρχουν πολλά στοιχεία γι αυτό το πρώτο κίνημα. Το πιθανότερο είναι ότι οι Αγιοστεφανίτες, απόγονοι των ενός από τα 12 Αρχοντόπουλα τα οποία απέστειλε για εποίκισμό της Κρήτης ο Νικηφόρος Φωκάς, μετά την ανάκτηση του νησιού, και όταν πλέον είχε αναδειχτεί αυτοκράτορας του Βυζαντίου. Η πρώτη αυτή επανάσταση πιθανότατα ξέσπασε μετά την αφαίρεση της περιουσίας της Εκκλησίας και την κατάργηση της Μητρόπολης και των Επισκοπών από τους Ενετούς, αλλά και την αφαίρεση προνομίων και περιουσιών από τους Κρήτες άρχοντες.

Γεώργιος και Θεόδωρος Χορτάτζηδες, ηγέτες της μεγάλης επανάστασης του 1272 κατά των Ενετών. Είχαν προηγηθεί και άλλα κινήματα κατά των κατακτητών με χαρακτηριστικά περισσότερο προσωπικά (π.χ., επειδή περιορίζονταν προνόμια κάποιου ονομαστού εκπροσώπου μιας οικογένειας), αλλά αυτή η επανάσταση, που διήρκεσε μέχρι το 1278, ήταν η πρώτη εθνική, όπως έχει γράψει ο Στέφανος Ξανθουδίδης.

Αλέξιος Καλλέργης, άρχοντας του Μυλοποτάμου, από τη γνωστή οικογένεια των 12 Αρχοντόπουλων. Αρχηγός της μεγαλύτερης επανάστασης κατά την ενετοκρατία, η οποία διήρκεσε 16 χρόνια (1283-1299) και τερματίστηκε με τη συμφωνία που υπέγραψε με την ενετική διοίκηση, και με την οποία επωφελήθηκαν τόσο ο ίδιος όσο και ευρύτερα η Κρήτη.

Βάρδας Καλλέργης, αρχηγός της

επανάστασης του 1333, που ξεκίνησε από Μαργαρίτες Μυλοποτάμου. Το κίνημα ξέσπασε εξαιτίας της έκτακτης φορολογίας και των καταχρήσεων των Βενετών φοροεισπρακτόρων.

Λέων Καλλέργης, υποκινητής και οργανωτής της επανάστασης του 1341-1347, που όμως είχε αρχηγό τον Κωνσταντίνο Σμυρίλιο και τους γιούς του Μιχαήλ και Ιωάννη. Ο Λέων, απόγονος του Αλεξίου Καλλέργη, αρχηγού της μεγαλύτερης επανάστασης κατά της Ενετοκρατίας (ήταν ανιψιός του εγγονού του, επίσης Αλεξίου Καλλέργη) προσποιείτο φιλία με τους Ενετούς και τις αρχές, αλλά κρυφά οργάνωνε την επανάσταση και ξεσήκωνε τους Κρήτες. Θανατώθηκε με δόλιο τρόπο όταν ο Δούκας Ανδρέας Κορνάρος τον κάλεσε στο δουκικό ανάκτορο του Χάνδακα σε δήθεν γεύμα προς τιμήν του. Την επανάσταση συνέχισαν ο Κωνσταντίνος Ψαρομηλιγγός (Καψοκαλύβης), πενθερός του Λέοντα και οι γιοί του Μιχαήλ και Εμμανουήλ. Το επίθετο Καψοκαλύβης ήταν παρωνύμιο της οικογένειας, που είχε την καταγωγή στον οίκο των Σκορδιλών της Ανώπολης Σφακιών.

Ιωάννης, Γεώργιος, Αλέξιος Καλλέργηδες. Υποκίνησαν, οργάνωσαν και ήταν επικεφαλής της επανάστασης που ξέσπασε τον Αύγουστο του 1364 και διήρκεσε μέχρι το 1367. Κατά τον Ξανθουδίδη ήταν από την οικογένεια των Καλλέργηδων της Κισσάμου, ενώ υπάρχει και η άποψη ότι ήταν γιοί του Λέοντος Καλλέργη.

Σήφης Βλαστός, αρχηγός της επανάστασης 1458-1460, η οποία ξέσπασε ως αντίδραση της βίαιης επιβολής της ένωσης των δύο εκκλησιών, αμέσως μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης.

Γεώργιος Καντανολέος, αρχηγός της επανάστασης των χωρικών της δυτικής Κρήτης, που έγινε το 1570-1573.

Μανούσος Καλλικράτης, από τα Σφακιά, αρχηγός των Κρητών οι οποίοι ήταν οι τελευταίοι υπερασπιστές της Κωνσταντινούπολης. Είχαν καταλάβει τους τρεις από τους πύργους της πρωτεύουσας του Βυζαντίου. Η παράδοση αναφέρει ότι περισσότεροι από 1000 Κρητικοί από όλο το νησί, έφτασαν στην Πόλη, λίγο πριν την πτώση της το Μάιο του 1453, με στόχο να ενισχύσουν την άμυνά της.

Δημήτριος Δαμιλάς, γνωστός ως Δημήτριος ο Κρης. Ο πρώτος Έλληνας τυπογράφος. Τύπωσε στο Μιλάνο το 1476 το πρώτο ελληνικό και ακριβώς χρονολογημένο βιβλίο, την «Επιτομή των Οκτώ του Λόγου Μερών», που έγραψε ο λόγιος Κωνσταντίνος Λάσκαρις, βιβλίο εκπαιδευτικό, χωρίς εικονογράφηση.

Αλέξανδρος Γεωργίου Πρώτος Έλληνας τυπογράφος φαίνεται να είναι ο Αλέξανδρος Γεωργίου από το Ηράκλειο της Κρήτης, ξενιτεμένος στη Βενετία. Η πρώτη σ' εμάς γνωστή έκδοσή του χρονολογείται από το 1486. Μόλις το 1486 τυπώνεται το πρώτο χρονολογημένο ελληνικό βιβλίο, το οποίο εκδόθηκε από τον Κρητικό τυπογράφο Λαόνικο Πρωτόπαπα από τα Χανιά. Το 1486 ο Λαόνικος ο Κρης (Πρωτόπαπας) και ο Αλέξανδρος ο Χάνδακος (Αλέξανδρος Γεωργίου) τύπωσαν (στη Βενετία) δυο ελληνικές εκδόσεις, ο πρώτος τη Βατραχομουμαχία και ο δεύτερος το Ψαλτήριον του Δαβίδ. Στην τελευταία σελίδα της Βατραχομουμαχίας, που είναι καταχωρημένη λίγο πιο κάτω, διαβάζουμε: Σύνθεση εμού λαονίκου Κρητός και πρωτοθύτου (πρωτόπαπα) Χανίων. Στο Ψαλτήρι, στον κολοφώνα, διαβάζουμε: Σύνθεση εμού αλεξάνδρου του από Χάνδακος της Κρήτης, υιός δε του σοφοτάτου και λογιωτάτου κυρού γεωργίου ιερέως του Αλεξάνδρου. Οι δυο αυτοί Κρητικοί τυπογράφοι είχαν μαθητεύσει στο βιβλιογραφικό εργαστήριο του Μιχαήλ Αποστόλη στην Κρήτη, ως αντιγραφείς χειρογράφων, και αργότερα ίδρυσαν στη Βενετία συνεταιρικό τυπογραφείο.

Γεράσιμος Παλαιοκάπας, λόγιος από την Κίσαμο, ο μοναδικός ορθόδοξος Επίσκοπος κατά την Ενετοκρατία, στη διάρκεια της οποίας καταργήθηκαν η Μητρόπολη και οι Επισκοπές της Κρήτης. Στα 1580 του δόθηκε ειδική άδεια να ανασυστήσει την Επισκοπή Κισσάμου και από αυτή θέση βοήθησε σημαντικά τον πληθυσμό. Διέθεσε ολόκληρη την περιουσία του για το σκοπό αυτό και προβλέποντας ότι μετά το θάνατό του οι Ενετοί θα καταργούσαν την Επισκοπή, με τη διαθήκη του όρισε να πουληθούν όσα κτήματα του ανήκαν και από τα έσοδα να σπουδάζουν κάθε χρόνο στο Πανεπιστήμιο του Παταβίου στην Ιταλία, όπου είχε σπουδάσει και ο ίδιος, 24 Έλληνες, από τους οποίους οι 16 να είναι

Κρήτες.

Φραγκίσκος Μπαρότσης (1537-1604). Ρεθυμνιώτης λόγιος της Αναγέννησης

Μάξιμος Μαργούνιος, μεγάλη μορφή του 16ου αιώνα (1549-1602), λόγιος και κληρικός από το Χάνδακα. Το όνομά του πριν γίνει ιερωμένος ήταν Εμμανουήλ. Είχε σπουδάσει κοντά στο σοφό ιερομόναχο Ιωάσαφ Δορυανό στη σιναΐτικη σχολή της Αγίας Αικατερίνης του Χάνδακα. Στη συνέχεια σπούδασε φιλολογία, φιλοσοφία, θεολογία, ιατρική και νομική το Πατάβιο πανεπιστήμιο και συνδέθηκε με λόγιους της εποχής, μεταξύ των οποίων ήταν ο Μελέτιος Πηγάς. Το 1576 με προτροπή του Πατριάρχη Ιερεμία Β' έγινε κληρικός, με σκοπό να συμβάλει στη διοργάνωση των εκκλησιαστικών πραγμάτων και να συμβάλει στη μόρφωση του κλήρου. Παρέμεινε μέχρι το 1584 στην Κρήτη, διάστημα κατά το οποίο συγκρούστηκε με τους εκπροσώπους της καθολικής εκκλησίας, υπερασπιζόμενος την ορθόδοξη πίστη. Το 1584 ο Ιερεμίας τον χειροτόνησε επίσκοπο Κυθήρων, αλλά ο διορισμός του συνάντησε την αντίδραση της δυτικής εκκλησίας, καθώς η επισκοπή Κυθήρων ήταν καθολική. Η ενετική γερουσία, δύο χρόνια αργότερα, επέτρεψε μόνο να διδάσκει στην Ενετία ελληνικά και λατινικά. Συνέγραψε θεολογικά έργα, ποιήματα, σύγγραμμα περί της Εκκλησιαστικής Ακολουθίας, και εξέδωσε το «Ψαλτήριον του Δαβίδ» και το λειτουργικό βιβλίο του «Αποστόλου» διορθωμένο.

Μεθόδιος Γ' ο Μορόνης, Οικουμενικός Πατριάρχης από την Κυδωνία. Υπηρέτησε στον Ιερό Ναό Θεοτόκου Χρυσοπηγής στο Γαλατά. Το 1646 εξελέγη Μητροπολίτης Ηρακλείας. Στις 5 Ιανουαρίου 1668 εξελέγη Οικουμενικός Πατριάρχης, διαδεχόμενος τον Κλήμεντα. Το Μάρτιο του 1671, δεχόμενος πόλεμο από τον πρώην Πατριάρχη Παρθένιο, αναγκάστηκε να παραιτηθεί και να μονάσει αρχικά στη Νέα Μονή Χίου και κατόπιν στη Μονή Στροφάδων της Ζακύνθου. Το 1677 εγκαταστάθηκε στη Βενετία όπου ανέλαβε αρχιερατικός επίτροπος του Ιερού Ναού του Αγίου Γεωργίου και της εκεί ελληνικής κοινότητας, μέχρι το 1679 όπου και πέθανε.

Άγγελος Ακοτάντος από το Χάνδακα, πρωτοπόρος της Κρητικής Σχο-

λής ζωγραφικής του πρώτου μισού του 15ου αιώνα. Συγκαταλέγεται στους πιο διάσημους καλλιτέχνες της εποχής του εξαιτίας της υψηλής ποιότητας της δουλειάς του, η οποία τεκμηριώνεται από τα τριάντα και πλέον σωζόμενα ενυπόγραφα έργα του, τα οποία σφράγισαν την κρητική ζωγραφική.

Μιχαήλ Δαμασκνός, ο σημαντικότερος ζωγράφος της Κρητικής Σχολής. Γεννήθηκε στο Χάνδακα γύρω στα 1540 και διδάχτηκε την τέχνη της ζωγραφικής στη σχολή της Αγίας Αικατερίνης των Σιναιτών. Στα έργα του ανέδειξε με εντυπωσιακό τρόπο τη συνύπαρξη της βυζαντινής αγιογραφίας με τις τεχνικές της δυτικής ζωγραφικής και της αναγεννησιακής τέχνης.

Θεοφάνης Μοναχός ο Κρης, το όνομα του οποίου ήταν Θεοφάνης Στρελίτζας, ο επιλεγόμενος Μπαθάς. Κορυφαίος ζωγράφος και αγιογράφος του

16ου αιώνα, χαρακτηριστικός εκπρόσωπος της Κρητικής Σχολής. Ο μοναχός γεννήθηκε στο Χάνδακα την τελευταία δεκαεπταετία του 15ου αιώνα και έγινε ζωγράφος ακολουθώντας την οικογενειακή παράδοση. Αφού παντρεύτηκε και απέκτησε δύο γιούς, στη συνέχεια έγινε μοναχός. Η πρώτη αναφορά για τον Θεοφάνη βρίσκεται στην κτητορική επιγραφή στο καθολικό της Μονής του Αγίου Νικολάου του Αναπαυσά στα Μετέωρα, το 1527. Το 1535 ιστορεί το καθολικό της Ι. Μονής Μεγίστης Λαύρας στο Άγιο Όρος, όπου και εγκαταστάθηκε με τους δυο γιούς του. Το 1545, με συνεργάτη το γιο του Συμεών τοιχογράφησε το καθολικό της Ι. Μονής Σταυρονικήτα. Αφού έζησε αρκετά χρόνια στο Άγιο Όρος, επέστρεψε στην Κρήτη όπου και πεθαίνει στις 24 Φεβρουαρίου του 1559, την ημέρα που έκανε την διαθήκη του. Το έργο του συνέχισαν οι δύο γιοι του.

Αντώνιος ο Κρης, αυστηρός και απλότεχνος αγιογράφος από την Κρήτη. Ζωγράφησε το καθολικό της Μονής Ξενοφώντος Αγίου Όρους.

Ζώρζης ο Κρης, ονομαστός αγιογράφος του 16ου αιώνα, μαθητής του Θεοφάνη του Κρητός. Διακόσμησε με τοιχογραφίες το καθολικό της μονής Διονυσίου Αγίου Όρους, γύρω στα 1547, ενώ επηρέασε αγιογράφους των Μετεώρων.

Εμμανουήλ Τζάνε Μπουνιαλής (1610-1690) λόγιος, κληρικός, ποιητής, αγιογράφος από το Ρέθυ-

μνο, αδελφός του Μαρίνου, ποιητή του «Κρητικού Πολέμου». Διορίστηκε εφημέριος του ορθόδοξου ναού του Αγίου Γεωργίου στη Βενετία και επόπτης του Φλαγγίνειου Οικοτροφείου. Συνέταξε ακολουθίες και θρησκευτικούς ύμνους. Ζωγράφησε κατά τη βυζαντινή παράδοση, ενώ δέχτηκε στη συνέχεια επιδράσεις από τη δυτική τέχνη.

Μαρίνος Τζάνε Μπουνιαλής, γεννήθηκε στο Ρέθυμνο το 1613 και πέθανε το 1686. Ο ποιητής του επικού ποιήματος «Κρητικός Πόλεμος» στο οποίο περιγράφει τις 25χρονες επιχειρήσεις των Τούρκων για την κατάληψη της Κρήτης. Οι αναφορές του μας δίνουν πολύτιμα στοιχεία για την κατάληψη του Ρεθύμνου και την 21χρονη πολιορκία του Χάνδακα, αφού ήταν σύγχρονος των γεγονότων.

Η έκδοση έγινε στη Βενετία το 1681, όπου κατέφυγε μετά την κατάληψη της Κρήτης.

Θεόφιλος Πουλάκης, από τις Κυδωνιές (1622-1692). Ζωγράφος, ο οποίος σπούδασε στη Βενετία και εγκαταστάθηκε στην Κέρκυρα όπου δημιούργησε και παρέμεινε μέχρι το τέλος της ζωής του. Έργα του βρίσκονται στην Κέρκυρα, τη Ζάκυνθο, την Κεφαλονιά, στο Μουσείο Μπενάκη και σε ιδιωτικές συλλογές.

Στέφανος Σαχλίκης, γεννήθηκε και έζησε στον Χάνδακα. Σπατάλησε την περιουσία του άσπτα, κατακρεώθηκε στους Εβραίους και κατέληξε φυλακή εξαιτίας της Κουταγιώταινας, γυναίκας ελαφρών νθών, που τον κατηγορήσε ότι την εδυνάστεψε (βίασε). Μετά την αποφυλάκισή του, έζησε ένα διάστημα στα αγροκτήματά του. Ασφυκτιούσε όμως στο περιβάλλον του χωριού και επέστρεψε στο Κάστρο. Εκεί ο δούκας της Κρήτης τον διόρισε αβοκάτο δηλαδή δικηγόρο (δημόσιοι υπάλληλοι εκείνη την εποχή). Έβρισκε όμως τους συναδέλφους του αρκετά συμφεροντολόγους, αφού απαιτούσαν φιλοδωρήματα από τους πελάτες τους, πράγμα που απαγορεύονταν. Έγραψε τις 'Αρχιμαυλίστριες' μια τολμηρή περιγραφή των γυναικών του Κάστρου που εκπορνεύονταν, 'τη βουλή των πολιτικών', εξιστόρηση μιάς φανταστικής συνέλευσης ελαφριών γυναικών(πολιτικών) που αποφασίζουν να οργανωθούν συντεχνιακά και την 'Αφήγησιν παράξενον' σχετικά με την άσπτη ζωή του και φυλάκισή του. Σ' ένα ποίημά του το 'Ερμηνείες' συμβουλεύει ένα νεαρό συγγενή του να αφήσει τα ξενύχτια, τα ζάρια και τις «πολιτικές». Χρησιμοποιεί δηλαδή τη δική του πείρα από την

ασωτία ως παράδειγμα για βελτίωση των άλλων.

Λινάρδος Ντελλαπόρτας, κατάγονταν από αστική οικογένεια του Χάνδακα. Κυβέρνησε πολεμική γαλέρα, έλαβε μέρος σε πολεμικές επιχειρήσεις της Βενετίας, δικηγόρησε στον Χάνδακα και ανέλαβε διπλωματικές αποστολές. Σε ηλικία πενήντα ετών κατηγορήθηκε από μια γυναίκα που επεδίωκε την εκ μέρους του αναγνώριση ενός παράνομου παιδιού της και φυλακίστηκε. Έγραψε ένα αυτοβιογραφικό έργο, διασκευή των παθών του Χριστού και δυο θρησκευτικές δεήσεις. Χειρίζεται τη γλώσσα και τον ανομοιοκατάληκτο δεκαπεντασύλλαβο με ευχέρεια.

Μπεργαδής, ποιητής από το Ρέθυμνο, από εξελληνισμένη οικογένεια Βενετών της προιοχής. Περίφημο είναι το ποίημά του «ο Απόκοπος». Παρουσιάζει με σπάνια ένταση το παροδικό φαινόμενο της ζωής και στο σκοτεινό κόσμο της ανυπαρξίας αντιπαράθετει τη μαγευτική ομορφιά του φυσικού κόσμου και την ανυποψίαστη γοητεία της ανθρώπινης καθημερινότητας.

Μάρκος Μουσούρος, (1470-1517) ήταν κορυφαίος φιλόλογος και κληρικός της Αναγέννησης από το Ρέθυμνο, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Πάντοβα (1503-1509), συνεργάτης με τον κορυφαίο Ιταλό λόγιο Άλδο Μενούτιο. Είναι ο πρώτος εκδότης του ΠλάτωνΑ. Στον πρόλογο της έκδοσης των «Απάντων» του Πλάτωνα (1513) προτάσσει αφιέρωση στον πάπα Λέοντα Ι', και τον προτρέπει να αναλάβει σταυροφορία για την απελευθέρωση των Ελλήνων. Έζησε τα περισσότερα χρόνια της ζωής του στη Βενετία όπου εργάστηκε ως επιμελητής και επόπτης των πρώτων εκδόσεων αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων. Υπήρξε καθηγητής των ελληνικών στο πανεπιστήμιο της Πάντοβα, ενώ το 1516, για ένα χρόνο, έγινε επίσκοπος Ιεράπετρας και στη συνέχεια διορίστηκε αρχιεπίσκοπος Μονεμβασίας, αλλά δεν πρόλαβε να ασκήσει τα καθήκοντά του καθώς πέθανε.

Μαρίνος Φαλιέρος. Ταυτίζεται με τον Ενετό ευγενή και φεουδάρχη Marin Falier(1395-1474), που έγραψε κυρίως ερωτικά ποιήματα με αναγεννησιακά στοιχεία, αλλά και πλήθος ποιημάτων και τραγουδιών ανώνυμων δημιουργών, όπως το «Ανακάλημα της Κωνσταντινούπολης», «Διήγισιν της φουμιστής Βενετίας», «περί της ξενιτείας»

και άλλα.

Νικόλαος Βλαστός. Γεννήθηκε στα μέσα του 15ου αιώνα στην πόλη του Ρεθύμνου, με καταγωγή από εύπορη οικογένεια. Λόγιος της εποχής του, μεγάλος τυπογράφος, εκδότης και καλλιγράφος. Από το 1480 βρέθηκε στη Βενετία και συνδέθηκε φιλικά με τον Ιταλό τυπογράφο και εκδότη Άλδο Μανούτιο. Στην Βενετία επίσης γνωρίστηκε με τον συμπατριώτη του λόγιο, καλλιγράφο και τυπογράφο Ζαχαρία Καλλέργη και συνεργάστηκε μαζί του σε τυπογραφικές εργασίες.

Σε συνεργασία πάντα με τον Καλλέργη, ασχολήθηκε και με διάφορες τυπογραφικές δομικές και κατασκεύασε καινούργια τυπογραφικά στοιχεία. Μάλιστα η Βενετική Γερουσία, ύστερα από απαίτησή του, του χορήγησε ένα είδος διπλώματος ευρεσιτεχνίας για το υπόδειγμα των ωραίων τυπογραφικών χαρακτήρων, που επινόησε.

Το πρώτο βιβλίο, που τυπώθηκε στο τυπογραφείο των Βλαστού και Καλλέργη ήταν το Ετυμολογικόν Μέγα κατά αλφάβητον (8 Ιουλίου 1499), το εκτενέστερο μεσαιωνικό λεξικό της ελληνικής γλώσσας και ένα από τα πιο χαρακτηριστικά δείγματα της βυζαντινής παιδείας. Η έκδοση ήταν πολυτελέστατη και θεωρείται μοναδική για την εποχή εκείνη. Σε ορισμένα αντίτυπα οι ξυλογραφίες του εξωφύλλου ήταν τυπωμένες με αληθινό χρυσάφι. Το ετυμολογικό αυτό λεξικό μπορεί να χαρακτηριστεί ως τυπογραφικός άθλος.

Ζαχαρίας Καλλέργης ή Καλλιέργης, (περίπου 1470- 1525) τυπογράφος, λόγιος από το Ρέθυμνο, η σπουδαιότερη ίσως φυσιογνωμία της ελληνικής τυπογραφίας κατά τον 15ο και τον 16ο αιώνα, με τυπογραφείο στη Βενετία, όπου μετέβη γύρω στα 1490 και εργάστηκε αρχικά ως αντιγραφείας χειρογράφων. Ήταν παράλληλα, καλλιγράφος, σχεδιαστής και χαράκτης τυπογραφικών στοιχείων, διορθωτής και επιμελητής κλασικών κειμένων. Το πέρασμα από τον 15ο στον 16ο αιώνα σηματοδοτεί σε γενικές γραμμές την περίοδο της ωριμότητας του ελληνικού εντύπου. Ο Ζαχαρίας Καλλιέργης δραματίζει πρωταγωνιστικό ρόλο σε αυτό.

Δανιήλ Φουρλάνος, (1550-1592 ή 1596 κατά τον Κ.Ν. Σάθα), από το Ρέθυμνο. Ιατρός, φιλόσοφος και νομικός, με σπουδές στο Πατάβιο πανεπιστήμιο. Από τις κορυφαίες μορφές των γραμμάτων του 16 αιώνα.

Μανόλης Σκλάβος από τον Χάνδακα. Εξιστορεί το σεισμό του 1508 που κατέστρεψε την πόλη και την άφησε με πολλά ανθρώπινα θύματα. Περιγράφει τις σκηνές πανικού, την συγκέντρωση επιζώντων στην ανατολική αμμουδιά και τις λιτανείες για εξιλέωση του Θεού. Αποδίδει το σεισμό στις αμαρτίες των κατοίκων της πόλης και προβλέπει άλλες συμφορές αν δεν μετανοήσουν.

Γεώργιος Χορτάτζης, ο σημαντικότερος θεατρικός συγγραφέας της Κρητικής Αναγέννησης. Ασχολήθηκε και με τα τρία είδη αναγεννησιακού θεάτρου: τραγωδία, ποιμενική κωμωδία και αστική κωμωδία. Σπουδαιότερο από τα έργα του η τραγωδία «Ερωφίλη», με συνεχείς εκδόσεις και θεατρικές παρουσιάσεις ακόμη και σήμερα. Μεταξύ 1595-1601 γράφτηκε η αστική κωμωδία «Κατζούρμπος», ενώ σημαντικό έργο του είναι ακόμη η «Πανώρια» που εκδόθηκε το 1583.

Βισσέντζος Κορνάρος, (1553-1613) από την Τραπεζόντα της Σπείας, ποιητής του περίφημου έργου «Ερωτόκριτος». Ανήκε στην εξελληνισμένη βενετοκρητική αρχοντική οικογένεια των Κορνάρων και ήταν αδερφός του φεουδάρχη Ανδρέα Κορνάρου. Η «Θυσία του Αβραάμ» πρέπει να είναι συγγραφικό έργο του Κορνάρου καθώς έχει το ανάλογο λογοτεχνικό ύφος με τον «Ερωτόκριτο», το αντιπροσωπευτικότερο έργο του ποιητή.

Αθανάσιος Σκληρός, (περίπου 1580-1664) ο πιο γνωστός και διαπρεπής γιατρός και λόγιος του Χάνδακα, έζησε τον Κρητικό Πόλεμο, στον οποίο έχασε σύζυγο και γιό, και τον εξιστόρησε στο έργο του «Θρήνος εις την εαυτού Κρητομήτορα πάτρην» που αποτελείται από 9.287 ιαμβικούς στίχους. Σπούδασε στο Πατάβιο πανεπιστήμιο της Ιταλίας, όπως πολλοί άλλοι Κρήτες. Την πρώτη του μόρφωση στο Χάνδακα την έλαβε από τον Μάξιμο Μαργούνιο. Πέθανε λίγο πριν την κατάληψη του Ηρακλείου από τους Τούρκους.

Ιωάννης Ανδρέας Τρωίλος, λόγιος, δραματικός ποιητής του 17ου αι. από το Ρέθυμνο, όπου χρημάτισε νοτάριος, γραμματικός και συνταγματάρχης της πολιτοφυλακής. Μετά την εισβολή των Τούρκων και την κατάληψη των Χανίων πήγε στη Βενετία όπου έγραψε την τραγωδία «Βασιλεύς Ροδολίνος».

Φραγκίσκος Λεονταρίτης από το Χάνδακα (γέννηση γύρω στα 1518 - θάνατος περίπου το 1572). Ο

κορυφαίος αναγεννησιακός συνθέτης δυτικής μουσικής και βαρύντονος. Τα στοιχεία για τη ζωή και το έργο του έγιναν γνωστά γύρω στο 1980, μετά από έρευνες του ιστορικού και φιλόλογου Νικόλαου Παναγιωτάκη. Μεγάλωσε στο περιβάλλον του καθεδρικού ναού της καθολικής αρχιεπισκοπής, τον Άγιο Τίτο του Χάνδακα, όπου ο πατέρας του Νικόλαος Λεονταρίτης υπηρετούσε ως καθολικός ιερέας, θησαυράριος και εφημέριος του Βενετού δούκα της Κρήτης. Σε παιδική ηλικία ο πατέρας του τον έστειλε στη Ρώμη για να σπουδάσει μουσική. Όταν επέστρεψε στον Χάνδακα έγινε κληρικός κατώτερης βαθμίδας σε νεαρότατη ηλικία και έμμισθος οργανίστας του ναού του Αγίου Τίτου. Πιθανότατα σπούδασε μουσική, ενώ είχε επαφές με το δάσκαλο της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής Ιλαρίωνα Σωτήρη.

Το 1549 εγκατέλειψε οριστικά το Χάνδακα, όπου είχε αποκτήσει ήδη μεγάλη φήμη ως μουσικός. Στη συνέχεια περιοδεύοντας και δημιουργώντας στα μουσικά κέντρα της αναγεννησιακής Ευρώπης, άρχισε να γίνεται γνωστός με το παρωνύμιο Il Greco, όπως το El Greco συνόδευε τον Δομήνικο Θεοτοκόπουλο. Αρχικά ο Λεονταρίτης εγκαταστάθηκε στη Βενετία την εποχή που άρχιζε η ακμή της λεγόμενης Βενετσιάνικης Σχολής στη μουσική. Προσλήφθηκε ως έμμισθος χορωδός στην περίφημη χορωδία του δουκικού ναού του Αγίου Μάρκου με παρέμβαση του ίδιου του δόγη και αναδείχτηκε ως ένας από τους επιφανέστερους μουσικούς, δεχόμενος προσκλήσεις για συναυλίες σε παλάτια Βενετών πατρικίων. Ακολούθησε η παραμονή και δημιουργία του στο Μόναχο και η σύνδεσή του με γνωστούς αναγεννησιακούς μουσικούς. Το 1568 επέστρεψε στο Χάνδακα, πάμφτωχος και με μεγάλες οφειλές σε διάφορους πιστωτές του, παρά τη μεγάλη του καριέρα στα ευρωπαϊκά αναγεννησιακά κέντρα. Πούλησε τη μεγάλη πατρική του περιουσία για να ξεχρεώσει, ενώ συνέχισε να δημιουργεί.

Από το 1572 σταματά η αναφορά του ονόματός του στις πηγές, γεγονός που σημαίνει ότι πέθανε. Αντίτυπα των έργων του συνεχίζουν να κυκλοφορούν στην αγορά, όμως από τις αρχές του 17ου αι. και μέχρι τη δεκαετία του 1980 είναι εντελώς ξεχασμένος.

Μάρκος Αντώνιος Φόσκολος. Το 1655, στη διάρκεια του αποκλεισμού του Ηρακλείου από τους Τούρκους, έγραψε την κωμωδία «Φορτουνάτος» του. Ο Μάρκος

Αντώνιος είχε πολλές φορές εκλεγεί πρόεδρος του Συμβουλίου των Φεουδαρχών της Κρήτης. Είχε κτήματα στο Καινούργιο Χωριό Πεδιάδας, όπου βρέθηκαν ερείπια πύργου με επιγραφή που μνημονεύει τον «Ανδρέα Φόσκολο», πατέρα του Μάρκου-Αντώνιου. Στη διαθήκη του δίδει εντολή όταν ελευθερωθεί η Κρήτη από τους Τούρκους να μεταφερθεί το σώμα του από το μοναστήρι του Αγίου Φραγκίσκου του Χάνδακα, όπου θα είναι αποτεθειμένο, στο Καινούργιο Χωριό. Στον κύκλο του ανήκαν ο γνωστός λόγιος μοναχός Παντόγαλος και ο ποιητής Πάντιμος.

Γεώργιος Κλότζας (περίπου 1540 - 1609), από το Χάνδακα, ζωγράφος της Κρητικής Σχολής, ιδιαίτερα ικανός στη μικρογράφιση κωδίκων, αλλά και τη δημιουργία τριπτύχων, πάλλι με τα χαρακτηριστικά μικρογραφίας. Εικάζεται πως ο Δομήνικος Θεοτοκόπουλος μαθήτευσε στο εργαστήριο του Κλότζα, και ήταν ήδη διάσημος στην περιοχή πριν την οριστική αναχώρησή του για την Ιταλία (1567)

Δομήνικος Θεοτοκόπουλος, ο κορυφαίος ζωγράφος. Γεννήθηκε το 1541 στον βενετοκρατούμενο Χάνδακα, το σημερινό Ηράκλειο Κρήτης, από γονείς ορθόδοξους και εύπορους. Μαζί με τη ζωγραφική σπούδασε και τα κλασικά γράμματα. Στον Χάνδακα ζωγράφιζε εικόνες στο ύφος της μεταβυζαντινής Κρητικής Σχολής, με επιρροές από την ιταλική Αναγέννηση.

Το 1567 έφυγε από τον Χάνδακα για τη Βενετία, όπου μαθήτευσε δίπλα στον μεγάλο Βενετό ζωγράφο Τιτσιάνο και εξοικειώθηκε με την τέχνη της βενετσιάνικης σχολής της Αναγέννησης, η οποία χαρακτηρίζεται από το πλούσιο χρώμα. Βρέθηκε στη Ρώμη την περίοδο 1570 έως 1577, φιλοξενούμενος του καρδινάλιου Αλέξανδρου Φαρνέζε και γνώρισε πολλούς διανοούμενους της εποχής. Το 1572 γράφτηκε στην Ακαδημία του Ευαγγελιστή Λουκά. Ζωγράφιζε πίνακες, συνδυάζοντας το πλούσιο βενετσιάνικο χρώμα με τις ψηλόλιγνες δυναμικές μορφές των Ρωμαίων μανιεριστών.

Στη συνέχεια, ακολουθώντας το ρεύμα της εποχής, πήγε στην Ισπανία. Εγκαταστάθηκε στο Τολέδο παλιά αυτοκρατορική πρωτεύουσα της Ισπανίας- που εξακολουθούσε να είναι η θρησκευτική πρωτεύουσα της χώρας. Ο μεγάλος Κρητικός ανέλαβε μεγάλες παραγγελίες και ζωγράφιζε πολλά και

θαυμαστά έργα, όπως το «Εσπόλιο», η «Ταφή του Κόμπα Οργκάθ» κ.ά.

Μακριά από τις επιδράσεις των Ιταλών και από το θόρυβο της Αυλής, ανακάλυψε τον βαθύτερο εαυτό του και δημιούργησε μια τέχνη με υψηλή πνευματικότητα, όπου Βυζάντιο, Αναγέννηση και Μανιερισμός συγχωνεύονται σε ένα ολόκληρο πρωτότυπο και μοναδικό ύφος.

Πέθανε το 1614 στο Τολέδο, χωρίς να ξαναγυρίσει στην πατρίδα του. Τα έργα του υπέγραφε πάντοτε ελληνικά με βυζαντινούς χαρακτήρες: «Δομήνικος Θεοτοκόπουλος ο Κρης εποίει».

Μελήτιος Πηγάς, μεγάλη εκκλησιαστική προσωπικότητα του 16ου αιώνα, που διετέλεσε Πατριάρχης Αλεξανδρείας και τοποτηρητής του Οικουμενικού

Θρόνου.

Γεννήθηκε το 1549 στον Χάνδακα, από οικογένεια ευσεβή και ευκατάστατη. Μετά τη βασική εκπαίδευση, συνέχισε τις σπουδές του στην Ιταλία και συγκεκριμένα στο Πανεπιστήμιο του Παταβίου. Αφού επέστρεψε, εκάρη μοναχός και εγκαταστάθηκε στη Μονή Αγκαράθου, όπου ήταν ηγούμενος ο μετέπειτα Πατριάρχης Αλεξανδρείας Σιλβέστρος. Μετά την εκλογή του Σιλβέστρου ως Πατριάρχη, έγινε ο ίδιος ηγούμενος. Το 1588 έγινε Έξαρχος και το 1590 Πατριάρχης Αλεξανδρείας.

Το 1594 έστειλε τον ανηψιό του Κύριλλο Λούκαρι στη Ρωσία, για να εργαστεί ενάντια στην επιρροή του Βατικανού. Μετά το θάνατο του Οικουμενικού Πατριάρχη Ιερεμία Β΄, δέχθηκε προτάσεις να τον διαδεχθεί, αλλά αρνήθηκε, προτιμώντας να παραμείνει στην Αλεξάνδρεια. Διετέλεσε μόνο τοποτηρητής του Οικουμενικού Θρόνου μεταξύ των ετών 1597 και 1598. Πέθανε το 1601, σε ηλικία 52 ετών.

Κύριλλος Λούκαρις, Οικουμενικός Πατριάρχης, μεγάλη εκκλησιαστική και πνευματική μορφή. Γεννήθηκε Χάνδακα το 1572. Στην αρχή μαθήτευσε

κοντά στο Μελήτιο Βλαστό, ύστερα πήγε στη Βενετία, όπου σπούδασε κοντά στο Μάξιμο Μαργούνιο.

Το 1601, μετά το θάνατο του θείου του, Πατριάρχη Αλεξανδρείας Μελητίου Πηγά, τον διαδέχτηκε σε ηλικία 29 ετών. Από τη θέση αυτή καλλιέργησε σχέσεις με τους πρεσβευτές Προτεσταντικών χωρών

στην Κωνσταντινούπολη και με τους Αγγλικανούς θεολόγους. Μετέφερε την έδρα του Πατριαρχείου στο Κάιρο και ξεκίνησε αγώνα κατά της Δυτικής Εκκλησίας. Στις 4 Νοεμβρίου 1620 εκλέχθηκε Πατριάρχης Κωνσταντινούπολης. Έκτοτε οι πρεσβείες των καθολικών χωρών τον πολέμησαν με λύσσα. Τον ανεβοκατεβάζουν από το θρόνο κατηγορώντας τον ως καλβινίζοντα για τη φιλική του στάση προς τους διαμαρτυρούμενους και την έκδοση το 1631 της περίφημης Ομολογίας του, μολονότι ο ίδιος πάντα διακήρυσσε ότι ήταν Ορθόδοξος. Τον κατήγγειλαν ότι ετοιμάζει επανάσταση των Ελλήνων και οι Τούρκοι τον έκλεισαν σε κάποιο φρούριο του Βόσπορου και τον στραγγάλισαν στις 27 Ιουνίου 1638. Το πτώμα του ρίχτη-

κε στη θάλασσα όπου το βρήκαν ψαράδες και το έθαψαν. Οι εχθροί του όμως ξέθαψαν το σώμα του και το ξανάριξαν στη θάλασσα, αλλά βρέθηκε και πάλι. Ο Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλος στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους αναφέρει σχετικά με τον Λούκαρι: «Ουδέποτε ίσως το αξίωμα του οικουμενικού πατριάρχη ανεδείχθη λαμπρότερο ή επί Κυριλλίου Α΄ του Λουκάρεως».

Αλέξανδρος ο Ε΄, Πάπας της Ρώμης, (1329-1410) κατά κόσμον Πέτρος Φίλιππος από τη Νεάπολη.

Έμεινε ορφανός από μικρός κι ανατράφηκε από τους καθολικούς μοναχούς της μονής του Αγίου Αντωνίου.

Στάλθηκε για σπουδές αρχικά στο Χάνδακα, στο βενετικό Μοναστήρι του Αγίου Φραγκίσκου, κι αργότερα στην Πάδοβα της Ιταλίας και στο Παρίσι, στο πανεπιστήμιο του οποίου έγινε καθηγητής φιλοσοφίας και θεολογίας. Το 1402 ανακηρύχθηκε αρχιεπίσκοπος Μιλάνου, το 1405 καρδινάλιος της ρωμαϊκής εκκλησίας και το 1409 πάπας με το όνομα Αλέξανδρος ο Ε΄. Δεν ξέχασε ποτέ τη γενέτειρά του. Μάλιστα με τη φροντίδα του ανακαινίσθηκε και συντηρήθηκε το μοναστήρι του Αγίου Φραγκίσκου όπου έκανε τις πρώτες του σπουδές. Πέθανε στη Μπολόνια και θάφτηκε στη βασιλική του Αγίου Φραγκίσκου, στην ίδια πόλη.

Άγιος Αθανάσιος Γ' ο Πατελλάρος, (1590-1654), Οικουμενικός Πατριάρχης.

από την Αξό Μυλοποτάμου. Σπούδασε Αρχαία Ελληνική Φιλολογία, Φιλοσοφία και Θεολογία. Εκάρη μοναχός στο Σιναϊτικό Μετόχι του Χάνδακα. Ανέβηκε όλες τις βαθμίδες της ιεροσύνης. Εξελέγη Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης και Πατριάρχης Κωνσταντινούπολης. Άσκησε σημαντικό ιεραποστολικό έργο στη Ρωσία και η ρωσική Εκκλησία τον ανακήρυξε Άγιο. Ο τάφος του είναι πηγή αγιάσματος και ιαμάτων και το σκήνωμα του διατηρείται άφθαρτο στο Χάρκοβο της Ουκρανίας. Τμήμα του ιερού Λειψάνου του μετακομίστηκε στη γενέτειρα του στις 21 Αυγούστου 1993. Από τότε, κατά την ημέρα αυτήν, καθιερώθηκε η εορτή της Μετακομιδής των Λειψάνων του στην Αξό Μυλοποτάμου.

Τουρκοκρατία

Ρεμπιά Γκιουλνούς, η Ρεθυμνιά σουλτάνα, τη φήμη της οποίας συνοδεύει ο θρύλος, αλλά είναι υπακρό πρόσωπο. Το χριστιανικό της όνομα, όπως δέχεται ο Νικόλαος Σταυρινίδης ο οποίος συνέγραψε τη γνωστή μελέτη, ήταν Ευγενία Βεργίτη, από αρχοντική οικογένεια του Ρεθύμνου.

Μετά την κατάληψη της πόλης από τους Τούρκους, το 1646, ο νέος οθωμανός διοικητής έστειλε στο σουλτάνο Ιμπραήμ ως δώρο και ένδειξη υποταγής της κρητικής πόλης, δέκα όμορφες κρητικοπούλες για το χαρέμι του. Τα κορίτσια πήγαν στην Κωνσταντινούπολη το 1647, αλλά το 1648 ο σουλτάνος Ιμπραήμ δολοφονήθηκε και τον διαδέχτηκε ο γιός του Μεχμέτ, σε ηλικία μόλις 6 ετών. Ανάλογη ήταν η ηλικία της Ευγενίας. Ήταν δύο παιδιά! Αργότερα, ο σουλτάνος ξεχώρισε την Ευγενία - Ρεμπιά Γκιουλνούς, την παντρεύτηκε και έτσι έγινε σουλτάνα. Έκανε και δύο γιούς, οι οποίοι επίσης αναδείχθηκαν στη θέση του σουλτάνου και η Κρητικοπούλα απέκτησε ακόμη πιο σημαντικό ρόλο, αυτό της βασιλομήτορος.

Νεόφυτος Πατελλάρος, λόγιος ιερωμένος, ο πρώτος Ορθόδοξος Μητροπολίτης Κρήτης μετά την περίοδο της Ενετοκρατίας. Ήταν μοναχός της μονής Αρκαδίου και χειροτονήθηκε Μητροπολίτης το 1647, μετά την κατάληψη από τους Τούρκους της Δυτικής Κρήτης. Με δική του εισήγηση στον Τούρκο στρατηγό Χουσεΐν επανιδρύθηκαν οι Επισκοπές του νησιού, ενώ βρισκόταν σε εξέλιξη ο Κρητικός Πόλεμος.

Γεράσιμος Λεϊτζης, Μητροπολίτης Κρήτης, ο πρώτος αρχιερέας (1725-1756) μετά την κρίση που εκδηλώθηκε στις αρχές του 18ου αιώνα στις σχέσεις Εκκλησίας Κρήτης και Οικουμενικού Πατριαρχείου. Την κρίση υποδαύλιζε η οθωμανική διοίκηση και οδήγησε σε απόφαση του σουλτάνου για την απόσχιση της κρητικής Εκκλησίας από το Φανάρι. Ο Γεράσιμος Λεϊτζης κατάφερε να χειριστεί σωστά το πρόβλημα, που είχε οδηγήσει σε διάσπαση των Κρητικών σε πατριαρχικούς και αντιπατριαρχικούς και να αποκαταστήσει τις σχέσεις με το Πατριαρχείο. Ήταν εκείνος που οικοδόμησε τον πρώτο ναό του Αγίου Μηνά.

Ιωάννης Κορνάρος, ζωγράφος και αγιογράφος του 18ου αιώνα, γεννημένος το 1745 στη Σητεία. Ενυπόγραφη εικόνα του με τίτλο «Μέγας Κύριε», βρίσκεται στη Μονή Τοπλού. Υπηρέτησε ως μοναχός στη Μονή Σαββαθιανών, αλλά και στη Μονή της Αγίας Αικατερίνης στο Σινά (γύρω στο 1775), όπου και ζωγράφησε μεγάλο αριθμό εικόνων. Η κύρια όμως δράση του είναι στην Κύπρο, όπου πρέπει να έζησε και να εργάστηκε από το 1787 μέχρι το 1812.

Γεώργιος - Τζώρτζης Καστροφύλακας. Κρητικός ζωγράφος, ο κορυφαίος της πρώιμης περιόδου της Τουρκοκρατίας. Έζησε το πρώτο μισό του 18ου αιώνα και δημιουργίες του βρίσκονται στο μουσείο της Αγίας Αικατερίνης, στο Ηράκλειο.

Ιερεμίας ο Κρης, από την Κυδωνία,

Λόγιος του 18ου αιώνα. Σπούδασε στη Γερμανία και την Ουγγαρία και υπήρξε μοναχός και αρχιμανδρίτης στο Όρος Σινά. Μέτεφρασε την «Κλίμακα», την οποία εξέδωσε το 1774 στη Βενετία, ενώ συνέγραψε περιγραφή του Αγίου Όρους και ακολουθία της μεγαλομάρτυρος Αικατερίνης

Ιωάννης Βλάχος ή Δασκαλογιάννης (1722 ή 1730- 1771), από την Ανώπολη Σφακίων. Ο αρχηγός της επανάστασης του 1770, μια εμβληματική μορφή για όλους

τους απελευθερωτικούς αγώνες της Κρήτης. Στην εποχή του τον αποκαλούσαν «ο δάσκαλος ο Πάννης» (με το όνομα αυτό αναγράφεται και σε τουρκικό έγγραφο του 1750) λόγω του ότι ήταν μορφωμένος και μιλούσε ιταλικά και ρώσικα. Έτσι έμεινε στην ιστορία ως Δασκαλογιάννης. Ήταν ιδιοκτήτης τεσσάρων τρικάρτων караβιών και ταξίδευε με αυτά στα λιμάνια της Μεσογείου και της Μαύρης Θάλασσας. Είχε, μαζί με τ' αδέρφια του, ναυτικά «πρακτορεία» στα κυριότερα λιμάνια και σε πολλά ελεύθερα ελληνικά νησιά, όπως στα Κύθηρα.

Η επαφή του με άλλες περιοχές τον οδήγησε σε σκέψεις για την απελευθέρωση των Κρητικών. Πήρε μέρος στις συσκέψεις των Ελλήνων του εξωτερικού που γινόταν στην Τριέστη υπό την υποκίνηση του Αλεξίου Ορλόφ προκειμένου να οργανωθεί επαναστατικό κίνημα στην σκλαβωμένη Ελλάδα. Αποδέχτηκε αμέσως την πρόταση για

επανάσταση δίνοντας βάση στις υποσχέσεις περί ρωσικής βοήθειας και συμπαράστασης.

Επιστρέφοντας στα Σφακιά μιλά στους συνεπαρχιώτες του και τους πείθει για την ανάγκη να γίνει η επανάσταση, κάνοντας τους να πιστέψουν, όπως κι ο ίδιος πίστευε, ότι ήρθε η ώρα να ελευθερωθεί το γένος των Ελλήνων από τους Αγαρηνούς με τη βοήθεια του ξανθού γένους, των Ρώσων, όπως έλεγε ο χρυσός της «Οπτασίας» του Αγαθαγγέλου, ενός βιβλίου που κυκλοφορούσε ευρύτατα τον 18ο αιώνα.

Ο Δασκαλογιάννης αφού ξεπέρασε τους ενδοιασμούς των καπεταναίων, και αφού τους βεβαίωσε ότι ο Μόσκοβος μάχεται κιόλας στα ελληνικά νερά, έφυγε το 1669 για την Αδριατική και γύρισε τα Χριστούγεννα του ίδιου χρόνου φορτωμένος όπλα και ελλπίδες.

Ο Αλέξιος Ορλόφ, που βρισκόταν τότε στη Πάρο με το ρώσικο στόλο, αλληλογραφούσε με τον Δασκαλογιάννη και του υποσχόταν και πάλι βοήθεια, με την έναρξη του αγώνα. Η βοήθεια όμως ποτέ δεν ήλθε, και ο Δασκαλογιάννης έμεινε μόνος με τους Σφακιανούς. Η αποτυχία της επανάστασης, της πρώτης μετά από ένα αιώνα τουρκοκρατίας, ήταν δεδομένη. Οι Τούρκοι, μπαίνοντας στην επαρχία τον Ιούνιο του 1770, κατέσφαξαν τους κατοίκους και κατέστρεψαν τα χωριά. Ο Δασκαλογιάννης αναγκάστηκε να παραδοθεί στον πασά του Ηρακλείου, που κρατούσε τις κόρες του αιχμάλωτες, προκειμένου να σταματήσουν οι σφαγές. Προηγούμενος ο Τούρκος αξιωματούχος

του είχε διαμηνύσει ότι θα τον δεχόταν ως φίλο, αλλά δεν θα του επέτρεπε να γυρίσει για ένα διάστημα στα Σφακιά, ώστε να διασφαλίσει ότι δεν θα συνεχιζόταν η επανάσταση.

Αντί να τον δεχτεί ως «φίλο», τον οδήγησε στον πιο φρικτό θάνατο. Στις 17 Ιουνίου 1770 στην πλατεία Ελευθερίας και κάτω από ένα πλάτανο, οι Τούρκοι τον έγδαραν ζωντανό, δίνοντας ένα μήνυμα στους σκληρωμένους Κρητικούς να μην ξαναεπιχειρήσουν εξέγερση...

Γρηγόριος Μεγαλοβρυσανός, λόγιος, δάσκαλος της προεπαναστατικής περιόδου. Δίδαξε στα Χανιά τα χρόνια 1800-1805 και μετά συνέχισε τη διδασκαλία του στο Ηράκλειο.

Ζαχαρίας Πρακτικίδης ή Τσιριγώτης. Πληρεξούσιος της Κρήτης στις εθνικές συνελεύσεις.

Νεόφυτος Οικονόμου, (1787-1833) από το Βενεράτο Ηρακλείου. Φωτισμένος ιερωμένος, γραμματέας της Μονής του Σινά ο οποίος συμμετείχε στην επανάσταση του 1821 και ήταν από τους πρώτους που πήραν μέρος στις διεργασίες που προηγήθηκαν. Ήταν γενικός γραμματέας του πρώτου αρμοστή Κρήτης Μιχαήλ Κομνηνού Αφεντούλιεφ, από το Νοέμβριο του 1821 μέχρι το Νοέμβριο του 1822, και για ένα διάστημα άσκησε ο ίδιος καθήκοντα αρμοστή, ως τοποτηρητής, μετά την απομάκρυνση του Αφεντούλιεφ και μέχρι το διορισμό του διαδόχου του Εμμανουήλ Τομπάζη, το Μάιο του 1823. Ήταν μεταξύ των οργανωτών της απόβασης στη Γραμβούσα, το 1825, με την οποία αναζωπυρώθηκε η κρητική επανάσταση, η οποία κράτησε σχεδόν 10 χρόνια. Αντιπροσώπευσε την Κρήτη στη βουλή των Ελλήνων και στην εθνοσύσκεψη της Τροιζήνας. Στη συνέχεια, μεταξύ άλλων, υπήρξε μέλος του Κρητικού Συμβουλίου και της Επιτροπής των ανατολικών επαρχιών. Πληροφορίες για τη ζωή και τη δράση του περιλαμβάνονται στο βιβλίο του Στέφανου Γρατσαέα για το δήμο Παλιανής.

Ιωάννης Λευθεραίος, γιατρός και λόγιος του Μεγάλου Κάστρου πριν από την επανάσταση. Σφαγιάστηκε στο «μεγάλο αρμπεντέ», στη μεγάλη δηλαδή σφαγή που έγινε στο Ηράκλειο στις 24 Ιουνίου του 1921 ως αντίποινα για το ξέσπασμα της επανάστασης. Εκείνη την ημέρα οι Τούρκοι κατέσφαξαν το Μητροπολίτη και Επισκόπους της Κρήτης, που βρίσκονταν στο Ηράκλειο. Αναφέρεται από τον Καζαντζάκη

στον «Καπετάν Μιχάλη» σαν ο καλόψυχος σοφός γιατρός του Μεγάλου Κάστρου.

Μανουήλ Βερνάρδος ο Κρης, λόγιος. Ήταν ο πρώτος κήρυκας της Φιλικής Εταιρείας στην Κρήτη. Είχε μνηθεί στο Ιάσιο της Μολδοβλαχίας την 1η Σεπτεμβρίου 1916 και στη συνέχεια κατέβηκε στην Κρήτη για να εντάξει νέους φιλικούς και να διαδώσει το μήνυμα της προετοιμαζόμενης επανάστασης. Διετέλεσε διευθυντής του Ελληνικού Τυπογραφείου του Ιασίου, Φιλικός, μέλος του Κρητικού Συμβουλίου και στη συνέχεια δικαστής. Μετέφρασε από τα γαλλικά την «Ακριβή περιγραφή της Κρήτης» του Dapper και τμήματα διαφόρων συγγραμμάτων που εκδόθηκαν με τον τίτλο: «Ιστορία της Κρήτης».

Κυριάκος Καλλίνικος Κριτοβουλίδης, από τα Χανιά. Λόγιος, από τους λίγους εγγράμματος της εποχής του. Συνέβαλλε στην επανάσταση του 1821 με τη δράση του τόσο στην Κρήτη όσο και στην υπόλοιπη επαναστατημένη Ελλάδα. Μαζί με ισχυρή δύναμη Κρητών πολεμιστών (Νεόφυτος Οικονόμος, Εμμανουήλ Αντωνιάδης, Γεώργιος Καλλιέρης, Τζωρτζης Σαουνάτζος, Διονύσιος Πρωτοσυγγελλος κ.α.) πολέμησε υπό τους Δ. Υψηλάντη και στρατηγό Μακρυγιάννη, στη νικηφόρα κατά του Ιμπραήμ μάχη των Μύλων, έξω από το Ναύπλιο, η οποία έκρινε, την πορεία της επανάστασης στην Πελοπόννησο. Με την κατάληψη της Γραμβούσας, τον Αύγουστο του 1825, και την αναζωπύρωση της Κρητικής Επανάστασης, ο Κριτοβουλίδης διορίστηκε από την ελληνική διοίκηση ως μέλος της τριμελούς επιτροπής διοίκησης της Κρήτης. Αργότερα διετέλεσε μέλος του Κρητικού Συμβουλίου, που ουσιαστικά διοίκησε το νησί. Έγραψε το περίφημο έργο «Απομνημονεύματα του περί Αυτονομίας της Ελλάδος πολέμου των Κρητών».

Δημήτριος Λόγιος, (1770-1815) περίφημος χαϊνης από τον Άγιο Θωμά Μονοφασίου. Έδρασε την περιοχή της Μεσαράς. Δολοφονήθηκε από τον διαβόητο αγά Αγριολίδη. Ο Λόγιος ήταν γιατρός με μεγάλη φήμη και σεβασμό σε ολόκληρη την περιοχή, στοιχεία που ενίσχυσε η επαναστατική του δράση.

Ρούσος Βουρδουμπάς, καπετάνιος του Ρεθύμνου το 1821, αρχιστράτηγος του κρητικού αγώνα, σύμφωνα με το διορισμό του δεύτερου αρμοστή της Κρήτης Εμμανουήλ Τομπάζη. Γενναίος πολεμιστής αλλά και οξύθυμος δολοφόνησε

στις αρχές της επανάστασης μετά από διαφωνία τον επίσης αγωνιστή Αντώνιο Μεληδόνη, με συνέπεια να του αφαιρεθεί προσωρινά ο βαθμός του πεντακοσάρχου που κατείχε. Σκοτώθηκε από τους Τούρκους το 1826, μετά από παγίσα που του έστησαν.

Πέτρος Μανουσέλης, αγωνιστής της επανάστασης του 1821, αρχηγός Ρεθύμνου. Συμμετείχε στην προετοιμασία του αγώνα, και έδωσε με το σώμα του δεκάδες μάχες σ' όλη τη διάρκειά του. Πήρε αργότερα μέρος στις επαναστάσεις του 1841 και του 1858.

Εμμανουήλ Ρουσικιανός, από τα Ρούστικα Ρεθύμνου (το πραγματικό του επίθετο ήταν Σταματιάκης) καπετάνιος του αγώνα του 1821, μνημένος στη Φιλική Εταιρεία. Έχουν καταγραφεί πολλά περιστατικά για τη δράση του στην Κρήτη αλλά και στην υπόλοιπη Ελλάδα, όπου κλήθηκε να βοηθήσει στην επανάσταση, πολεμώντας στην Τρίπολη με το σώμα του Κολοκοτρώνη. Πήρε μέρος στη μάχη της Γραμβούσας στις 3 Αυγούστου 1825 και σε πολλές ακόμη πολεμικές επιχειρήσεις, και σκοτώθηκε τον Απρίλιο του 1827.

Το χειμώνα του 1824 ο Ρουσικιανός μαζί με τον Ζερβουδάκη, τον Χάλη, τον Μαλικούτη, τον Δαμιανό και τον Κουρμούλη, κλήθηκαν από την Ελληνική Κυβέρνηση για να βοηθήσουν στις κρίσιμες στιγμές που περνούσε η Ελλάδα, εξαιτίας του εθνικού διχασμού και του εχθρού.

Γεώργιος Σακκόραφος, από τον Άγιο Κωνσταντίνο Ρεθύμνου (1790-1865). Από τα πρώτα μέλη της Φιλικής Εταιρείας στην Κρήτη, πήρε μέρος στον αγώνα ως αρχηγός ομάδας Κρητών από το Ρέθυμνο. Το 1827 συμμετείχε στην κρητική αντιπροσωπεία που πήρε μέρος στην πρώτη εθνική συνέλευση που συνήλθε στην Τροιζήνα και ήταν μέλος της κρητικής κυβέρνησης που συγκροτήθηκε στα τελευταία χρόνια της επανάστασης.

Κυριάκος Σγουρός, αρχηγός Μυλοποτάμου στην επανάσταση του 1821, ο οποίος είχε γεννηθεί στον Άγιο Μάμαντα το 1788. Με την ομάδα του στις αρχές της επανάστασης είχε στόχο τους φοβερούς γενίτσαρους της περιοχής και μεταξύ άλλων σκότωσε τον Κυρίμογλου, τον Σκοτούλιο, τον Τρικέφαλο και πολλούς άλλους. Πολέμησε με άλλους αγωνιστές του Ρεθύμνου (Νιώτη, Ξετρίπη, Τσουδερό) στην Πελοπόννησο, ενώ συμμετείχε και στην επανάσταση του 1841.

Βασίλειος Σμπώκος, (1780-1858) αρχηγός Ανωγείων στην επανάσταση του 1821. Η δράση του δεν περιορίστηκε στον Ψηλορείτη, καθώς έδωσε μάχες με το σώμα του στην περιοχή του Ηρακλείου, σε όλη τη διάρκεια του αγώνα.

Γεώργιος Τσουδερός αρχηγός Ρεθύμνου στην επανάσταση του 1821. Γεννήθηκε το 1768 στον Ανώγειο Αγίου Βασιλείου του Ν.Ρεθύμνης. Διορίστηκε κατά διαστήματα, από το 1823, υπαρχηγός και αρχηγός του κρητικού στρατού από το δεύτερο γενικό διοικητή του νησιού, Εμμ. Τομπάζη. Έδρασε σε όλη την Κρήτη και σε αναγνώριση των υπηρεσιών του ο βασιλιάς Όθωνας τον διόρισε το 1838 Συνταγματάρχη της Βασιλικής Φάλαγγας Συμμετείχε και στην επανάσταση του 1841, ενώ πέθανε το 1849.

Μελχισεδέκ Τσουδερός, ο ηγούμενος της Μονής Πρέβελη που ευλόγησε τη σημαία της κρητικής επανάστασης του 1821 και πολέμησε στα βουνά. Είχε γεννηθεί το 1770 και το όνομά του ήταν Μιχαήλ. Ονομάστηκε Μελχισεδέκ όταν εκάρη μοναχός. Ήταν αδελφός του Γεωργίου Τσουδερού, υπαρχηγού και αρχηγού του κρητικού στρατού. Μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία από τους πρώτους και καθώς ήταν εκ φύσεως ένα ανήσυχο φιλελεύθερο πνεύμα, διαισθάνθηκε εγκαίρως το σημαντικό ρόλο που θα διαδραμάτιζε και άρχισε να αλληλογραφεί με τον μάρτυρα Πατριάρχη Γρηγόριο ανταλλάσσοντας απόψεις για το καίριο ζήτημα της επικείμενης επανάστασης. Όταν ο Πατριάρχης συνελήφθη και απαγχονίστηκε, οι Τούρκοι βρήκαν στην αλληλογραφία του στοιχεία για τις απόψεις του Μελχισεδέκ. Τότε δόθηκε εντολή να συλληφθεί μαζί με τους καλογέρους της Μονής Πρέβελη και να εξοντωθούν όλοι. Σώθηκαν καθώς ειδοποιήθηκαν από Τούρκο ο οποίος διατηρούσε φιλική σχέση με τον ηγούμενο. Έφυγε στα βουνά και ύψωσε τη σημαία της επανάστασης στον Κουρκοουλό, ένα ύψωμα στο Ροδάκινο. Έγινε θρύλος για τους αγώνες του σ' όλο το Ρέθυμνο και μετά το θάνατό του, σε μάχη στο Πολεμάρχι Κισσάμου, οι Κρήτες τον θρήνησαν με πολλά μοιρολόγια που μεταφέρθηκαν προφορικά από γενιά σε γενιά.

Αναγνώστης Μανουσογιαννάκης από την Ίμπρο Σφακίων. Από τους πρώτους φιλικούς στο νησί, ηγετική μορφή της επανάστασης του 1821. Στις επόμενες επαναστάσεις και άλλα μέλη της οικογένειάς του έπαιξαν

σημαντικό ρόλο, και μέλη της Γενικής Συνέλευσης των Κρητών.

Μελχισεδέκ Δεσποτάκης, Επίσκοπος Κισάμου μνημένος στη Φιλική Εταιρεία. Ήταν ο πρώτος ιεράρχης ο οποίος απαχονίστηκε από τους Τούρκους μετά το ξέσπασμα της επανάστασης του 1821, στις 19 Ιουνίου 1821.

Γεράσιμος Περδικάρης ή Κοντογιαννάκης, Επίσκοπος Ρεθύμνης. Συνελήφθη μετά τον απαχονισμό του Επισκόπου Κισάμου και απαχονίστηκε ο ίδιος τον επόμενο χρόνο.

Γεράσιμος Παρδάλης, Μητροπολίτης Κρήτης, μνημένος στη Φιλική Εταιρεία. Απαχονίστηκε στη μεγάλη σφαγή του Ηρακλείου, στις 24 Ιουνίου 1821, μετά το ξέσπασμα της επανάστασης. Ο Γεράσιμος Παρδάλης, ήταν μορφωμένος και φιλόπατρις και είχε μνηθεί στη Φιλική Εταιρεία, πιθανότατα από το ανιψιό του Επίσκοπο Ιεράς Αρετίμιο, ο οποίος διασώθηκε από τη σφαγή και αργότερα έγινε Οικουμενικός Πατριάρχης. Όταν εκδηλώθηκε η επανάσταση του 1821, οι Τούρκοι του ζήτησαν να την αποκηρύξει με εγκύκλιο του και παράλληλα να καλέσει όλους τους επισκόπους και τους προκρίτους στο Ηράκλειο. Εκείνος, τους ειδοποίησε κρυφά να μην πάνε. Στις 24 Ιουνίου 1821, έφτασε στο Ηράκλειο τουρκικό πλοίο, από το οποίο αποβιβάστηκε ένας Τάταρος αγγελιοφόρος που μετέφερε στους Τούρκους την είδηση της γενικής εξέγερσης των ραγιάδων. Τότε, ο τουρκικός όχλος επιτέθηκε εναντίον των χριστιανών, οι οποίοι ζήτησαν τη βοήθεια του Μητροπολίτη. Εκείνος, έβαλε τα άμφια του και μαζί με τους άλλους επισκόπους και τους χριστιανούς προσπάθησαν να αντισταθούν, όμως σφαγιασθήκαν άγρια. Οι Τούρκοι, περιέφεραν το κομμένο κεφάλι του Γερασίμου σε όλη την πόλη. Τα λείψανα του Μητροπολίτη και των Επισκόπων ενταφιάστηκαν στο μοναστήρι του Αγίου Ματθαίου. Οι άλλοι ιεράρχες, θύματα της φοβερής σφαγής του Μεγάλου Κάστρου, ήταν οι Επίσκοποι, Κνωσού Νεόφυτος, Χερρονήσου Ιωακείμ, Λάμπης και Σφακίων Ιερόθεος, Σητείας Ζαχαρίας, Διοπόλως Καλλίνικος. Συνοδικά υπολογίζεται ότι εκείνη την ημέρα σφαγιασθήκαν 800 χριστιανοί στην πόλη. Ενώ σε ανάλογα γεγονότα στο Λασιθί σφαγιασθήκε ο Επίσκοπος Πέτρας Πέτρας Ιωακείμ.

Στον κατάλογο συμπεριλαμβάναμε, εκτός του Μητροπολίτη, και τους υπολοίπους Επισκόπους που βρήκαν τραγικό θάνατο στη μεγάλη

λη σφαγή.

Νεόφυτος Φυντικάκης, Επίσκοπος Κνωσού, θύμα του μεγάλου αρμπεντέ της 24ης Ιουνίου 1821 στο Ηράκλειο.

Ιωακείμ, Επίσκοπος Χερρονήσου, θύμα του μεγάλου αρμπεντέ της 24ης Ιουνίου 1821 στο Ηράκλειο.

Ιερόθεος, Επίσκοπος Λάμπης και Σφακίων, θύμα του μεγάλου αρμπεντέ της 24ης Ιουνίου 1821 στο Ηράκλειο.

Ζαχαρίας, Επίσκοπος Σητείας θύμα του μεγάλου αρμπεντέ της 24ης Ιουνίου 1821 στο Ηράκλειο.

Καλλίνικος Επίσκοπος Διοπόλως θύμα του μεγάλου αρμπεντέ της 24ης Ιουνίου 1821 στο Ηράκλειο.

Ιωακείμ, Επίσκοπος Πέτρας. Στις 25 Ιουνίου 1825, την επομένη του μεγάλου αρμπεντέ του Ηρακλείου, ο Ιωακείμ σφάχτηκε από τους Τούρκους του Χουμεριάκου στη μονή Αρετίου.

Γεώργιος Δασκαλάκης - Τσελεπής, αρχηγός Σφακίων κατά την επανάσταση του 1821. Ήταν εγγονός του Δασκαλογιάννη. Σκοτώθηκε στην πρώτη φάση του αγώνα.

Ιωάννης και Βασίλης Χάληδες, από το Θέρισσο αρχηγοί στη Κυδωνία, ατρόμητοι επαναστάτες του 1821. Πολέμησαν ακόμη πηλαί στον Κολοκοτρώνη και τον Καραϊσκάκη, με τα δικά τους ανταρτικά σώματα. Στην υπόληνη Ελλάδα τους ονόμαζαν «τα γεράκια της Κρήτης».

Ιωάννης Σήφακας οπλαρχηγός Αποκόρωνα το 1821

Μιχαήλ - Χουσεΐν Κουρμούλης, (1765-1824) αρχηγός της Μεσαράς κατά την επανάσταση του 1821. Ήταν κρυπτοχριστιανός κατά την προεπαναστατική περίοδο και με το ξέσπασμα της επανάστασης, αφού πρώτα φανέρωσε την αληθινή του πίστη, τέθηκε επικεφαλής του οίκου των Κουρμούληδων (γύρω στους 80 άντρες από τους οποίους επέζησαν μόνο 4) καθώς και των Καστρινών της ανατολικής Κρήτης νικώντας κατ' επανάληψη τους Σερίφ και Χασάν πασά. Ήταν ο πρώτος που συγκρότησε ελληνικό ιππικό. Μετά την κατάληψη της πρώτης φάσης της επανάστασης στο νησί από τους Αιγυπτίους, κατέφυγε στην Ύδρα όπου πέθανε τραυματισμένος.

Αγγελής, Μανουήλ, Γεώργιος και Νικόλαος Βλατάκηδες ή Ρετζέπηδες, οι νεομάρτυρες άγιοι της Ορθόδοξης Εκκλησίας, από τις Μέλα-

μπες. Ήταν κρυπτοχριστιανοί μέχρι το ξέσπασμα της επανάστασης, αδέρφια οι δύο πρώτοι και συγγενείς όλοι μεταξύ τους. Ως χριστιανοί είχαν το επίθετο «Βλατάκης» και, ενώ επίσημα ήταν γνωστοί ως Τούρκοι με το όνομα «Ρετζέπη». Από την αρχή της επανάστασης έδρασαν μετέχοντας στις μάχες. Οι Τούρκοι θεωρούσαν ότι με τους επαναστατημένους ραγιάδες πολεμούσαν «δικοί τους» κι αυτό τους εξαγρίωσε εναντίον τους. Ο Μεχμέτ πασάς του Ρεθύμνου τους έπιασε, αναγκάζοντάς τους να παραδοθούν, με την απειλή της εξόστωσης των οικογενειών τους. Εκτελέστηκαν δημόσια στο Ρέθυμνο στις 28 Οκτωβρίου 1824. Η θυσία τους οδήγησε το Πατριαρχείο να τους ανακηρύξει αγίους.

Νικόλαος Μαλικούτης, θρυλική μορφή της επανάστασης του 1821, οπλαρχηγός της Μεσαράς και αρχηγός της μετά το θάνατο του Μιχαήλ - Χουσεΐν Κουρμούλη. Στην πρώτη γραμμή των αγώνων σε όλη τη διάρκεια της δεκαετούς σχεδόν επανάστασης στην Κρήτη, είχε πολεμήσει στο Φάληρο το 1827 μαζί με άλλους Κρητικούς (ανάμεσά τους ο Μ. Κόρακας, ο Δ. Κουρμούλης, γιός του Μιχαήλ, υπό την αρχηγία του Δημητρίου Καλλιέργη) υπό τον Καραϊσκάκη, όπου βρήκε το θάνατο ο μεγάλος επαναστάτης. Συνελήφθη από Τούρκους σε εκκλησία της Μεσαράς, στην οποία είχε κλειστεί για να αποκρούσει την επίθεση των αντιπάλων, οδηγήθηκε στο Ηράκλειο, όπου γυμνό και ξυπόλητο τον γύριζαν οι Τούρκοι στους δρόμους της πόλης για εξευτελισμό. Πέθανε τρεις ημέρες αργότερα, στις 10 Απριλίου 1830, από τα βασανιστήρια. Ήταν 48 ετών. Ο γιός του Μανούσος πήρε μέρος στην επανάσταση 1866-69 ως οπλαρχηγός της Μεσαράς.

Μιχαήλ Κόρακας, ίσως η μεγαλύτερη μορφή των κρητικών επαναστάσεων κατά των Τούρκων, κι από τις μεγαλύτερες στον ελληνικό χώρο. Συμμετείχε σε όλους τους αγώνες, από το 1821 μέχρι το 1878. Η πρώτη επαναστατική κίνηση του Μιχαήλ Καρούζου από την Πόμπια της Μεσαράς, όπως ήταν το πραγματικό του όνομα (ονομάστηκε Κόρακας από τον τρόπο που έπεφτε πάνω στους Τούρκους), ήταν η δολοφονία του αγά Αλήκου, που δρούσε στην περιοχή. Αμέσως μετά βγήκε στο βουνό ως αρματωλός (χαϊνης) και ξεκίνησε μια επαναστατική δράση που διήρκεσε μέχρι το τέλος της ζωής του. Στην επανάσταση του 1821 πολέ-

μψε αρχικά υπό τον Μιχαήλ Κουρμούλη και στη συνέχεια συγκρότησε δικά του επαναστατικά σώματα, ενώ το 1826 πολέμησε στο πηλαί του Γεωργίου Καραϊσκάκη στην πολιορκία της Ακρόπολης. Πήρε το βαθμό του λοχαγού για τη συμμετοχή στον αγώνα και σε άλλες περιοχές (Πελοπόννησο, Κάρπαθο κ.α.), ενώ συμμετείχε στα επαναστατικά κινήματα 1841 και 1858. Στη μεγάλη επανάσταση 1866-1869 ήταν γενικός αρχηγός των 12 ανατολικών επαρχιών, αξίωμα που διατήρησε και στην επόμενη επανάσταση του 1878. Τιμήθηκε από το βασιλιά Γεώργιο Α΄. Πέθανε το 1882.

Νικόλαος Καγιαμπάκης, από το Αβδού, ένας ακόμη θρυλικός αγωνιστής των κρητικών επαναστάσεων του 19ου αιώνα, οπλαρχηγός και αρχηγός της

επαρχίας Πεδιάδας. Υπήρξε μέλος των Γενικών Συνελεύσεων. Συμμετείχε στην εθνική επανάσταση του 1821, όχι μόνο στην Κρήτη, όπου αρχικά πολέμησε ενταγμένος στο σώμα του καπετάν Μανώλη Καζάνη, αρχηγού Λασιθίου, αλλά και στα μεγάλα γεγονότα της υπόλοιπης χώρας, όπως στην πολιορκία του Μεσολογγίου, όπου τραυματίστηκε κατά την έξοδο, σε μάχες στη Στερεά και την Πελοπόννησο, ενώ πολέμησε και δίπλα στον Καραϊσκάκη, ως σημαιοφόρος του στη μάχη του Φαλήρου. Συμμετείχε ακόμη στη ναυμαχία του Ναυαρίνου, που καθόρισε τις εξελίξεις για την οριστική απελευθέρωση της Ελλάδας και τη σύσταση του πρώτου ελληνικού κράτους. Για την προσφορά του στους εθνικούς αγώνες τον είχε τιμήσει ο βασιλιάς Όθων. Πήρε ακόμη μέρος στις κρητικές επαναστάσεις από το 1841-1866.

Εμμανουήλ Ζυμβρακάκης, από τους σημαντικότερους αγωνιστές της επανάστασης του 1821, από την Κυδωνία. Έδρασε σχεδόν σε όλο το νησί. Σε ενέδρα των Τούρκων, συνελήφθη και σφαγιασθήκε. Η σύζυγός του κατάφερε να σωθεί με τα δύο παιδιά της τον Χαράλαμπο και τον Ιωάννη και να καταφύγει στα Σφακιά και αργότερα στο Ναύπλιο όπου και εγκαταστάθηκε στην εκεί δημιουργηθείσα παροικία των Κρητών.

Ιωάννης Δεληγιαννάκης, οπλαρχηγός Ρεθύμνης το 1821. Σκοτώθηκε ενώ πολεμούσε μέσα στο Αρκάδι, τον Ιανουάριο του 1822.

Εμμανουήλ Καζάνης, (1793-1846) οπλαρχηγός του Λασιθίου στην επανάσταση του 1821, από το Μαρ-

μακέτω, μέλος της Φιλικής Εταιρείας. Από τις σημαντικότερες μάχες που έδωσε ήταν για να μην καταλάβουν οι Τούρκοι το Οροπέδιο Λασιθίου το 1822. Πολέμησε ακόμη στο Μεσολόγγι και στην ηρωική έξοδο ήτανάμεσα σε αυτούς κατάφεραν να σωθούν. Μετά την επανάσταση, και απογοητευμένος γιατί οι μεγάλες δυνάμεις της εποχής άφησαν την Κρήτη εκτός του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, αυτεξορίστηκε στη Νάξο όπου και πέθανε.

Ιωάσαφ Ξωπατέρας ή Ξέπαπας, (1788- 1828), καλόγερος, αγωνιστής της επανάστασης του 1821, κατά κόσμον Ιωάννης Μαρκάκης ή πατήρ Ιωάσαφ. Πριν την επανάσταση ήταν χαϊνης και η έντονη δράση του οδήγησε τους Τούρκους να ζητήσουν την απομάκρυνση του από την εκκλησία, διαφορετικά θα υπήρχαν αντίποινα. Πράγματι ο

Μητροπολίτης Κρήτης τον καθαίρεσε κι από κεί του έμεινε το παρατσούκλι Ξωπατέρας ή Ξέπαπας. Σκοτώθηκε το Μάρτιο του 1828 στη Μονή Οδηγήτριας, σε μάχη με τους Τούρκους.

Εμμανουήλ Αντωνιάδης (1792-1863), αγωνιστής του 1821 από τα Χανιά, πληρεξούσιος στις εθνικές συνελεύσεις 1823-1826. Πριν την επανάσταση του 1821 διέμενε στην Κωνσταντινούπολη, και ήταν από τους πρώτους που μύηθηκε στην Φιλική Εταιρεία. Γύρισε στην Ελλάδα για τον αγώνα και βρέθηκε στην Πελοπόννησο την ημέρα της κατάληψης της Τριπολιτσάς (23 Σεπτεμβρίου 1821) και στη συνέχεια κατέβηκε στην επαναστατημένη Κρήτη όπου έγινε γραμματέας της διοίκησης. Μετά την αποτυχία του κινήματος επέστρεψε στην Πελοπόννησο και έλαβε μέρος ως πληρεξούσιος Κρή-

της στην Β΄ Εθνοσυνέλευση του Άργους και την Γ΄ Εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας, όπου συμμετείχε στην σύνταξη του ομώνυμου συντάγματος. Είχε ενεργό συμμετοχή, μαζί με τον Δημήτριο Καλλέργη, στην κατάληψη της Γραμβούσας, το 1825, με την οποία ενισχύθηκε και πάλι η επανάσταση στο νησί. Το 1841 συμμετείχε στη νέα επανάσταση, ενώ ήταν από τους πρωτεργάτες της συνταγματικής μεταπολίτευσης της 3ης Σεπτεμβρίου 1843.

Νικόλαος Ρενιέρης (1758-1847), από τα Παλαιά Ρούματα Χανίων, γιατρός, μέλος της Φιλικής Εταιρείας, κι από τους πρώτους Κρήτες που ανέλαβαν αξίωμα στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος μετά την επανάσταση του 1821, ως πρόεδρος της ελληνικής βουλής το 1827.

Σπούδασε ιατρική στα πανεπιστή-

μια Μονπελιέ και Πίζας. Στην Γ΄ Εθνική Συνέλευση ήταν πληρεξούσιος της Κρήτης και εκλέχτηκε πρόεδρος της Δ' Βουλής, το 1827-28.

Ήταν επίσης μέλος του "Πανελληνίου" συμβουλευτικού οργάνου του Καποδίστρια. Έλαβε μέρος στις επαναστατικές κινήσεις της Κρήτης ως αντιπρόσωπος του Κυβερνήτη. Διορίστηκε σύμβουλος Επικρατείας το 1834 και διετέλεσε γερουσιαστής το 1844.

Κατά την προεπαναστατική περίοδο, όταν ζούσε στα Χανιά, διατηρούσε παράλληλα φαρμακείο το οποίο ήταν τόπος σύναξης των χριστιανών της πόλης. Ο αείμνηστος Μανώλης Δετοράκης στο έργο του «Γιατροί αγωνιστές των κρητικών Επαναστάσεων του 19ου αιώνα», συμπεριλαμβάνει τον Ρενιέρη ως μια από τις εξέχουσες μορφές της Κρήτης.

Επανάστασεις 1841-1858

Αριστείδης Χαιρέτης, (1814-1866) αρχηγός της επανάστασης του 1841 στη δυτική Κρήτη, μαζί με τον αδελφό του.

Ήταν γιατρός από τον Άγιο Θωμά Μονοφασιού, ο οποίος όμως γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη όπου βρισκόταν η οικογένειά του καθώς ο πατέρας του Κύρηκος ήταν προσωπικός γιατρός του σουλτάνου Μαχμούτ του Β΄.

Ο πατέρας του ήταν στενός φίλος του Ιωάννη Καποδίστρια με τον οποίο πιθανότατα και συγκατοίκησαν στην Ιταλία, κατά τις σπουδές τους.

Ο Αριστείδης σπούδασε ιατρική στην Πίζα της Ιταλίας και επέστρεψε κρυφά στην Κρήτη το 1841.

Λόγω των γνώσεων και του κύρους του τού ανατέθηκε η αρχηγία της επανάστασης, μετά την αποτυχία της οποίας έφυγε για την Αθήνα. Επέστρεψε στην Κρήτη το 1866, πήρε μέρος στη Μεγάλη Επανάσταση, αλλά σκοτώθηκε στις αρχές της.

Αριστοτέλης Βασιλεογιώργης. Αρχηγός των ανατολικών επαρχιών στην επανάσταση του 1841.

Καταγόταν από το χωριό του Λασιθίου Γεροντομουρί, τον σημερινό Άγιος Χαράλαμπος.

Εμμανουήλ Βυβιλάκης, νομικός και λόγιος από τις Βρύσες Αμαρίου (1809-1880). Από τις σημαντικές μορφές του 19ου αιώνα. Στην επανάσταση του 1841 κατάφερε να εκδώσει την πρώτη εφημερίδα του νησιού (μέχρι τότε στην Κρήτη είχε εκδοθεί μόνο η «Βακία Γκιρίτ», εφημερίδα όργανο της Αιγυπτιακής Διοίκησης τη δεκαετία του 1830) με το όνομα «Ραδάμανθους», προσπαθώντας να μεταφέρει τα νέα του αγώνα και να εμψυχώσει τους αγωνιστές. Μετά από λίγο η εφημερίδα συνέχισε να κυκλοφορεί στην Αθήνα. Με πρωτοβουλία του ιδρύθηκε το 1860 ο «Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος Κρητών Σύρου», ο οποίος βοήθησε σημαντικά την επανάσταση του 1866-69.

Επέστρεψε στη γενέτειρά του μετά την επανάσταση του 1878, το 1880. Η συγκίνηση από τη θερμή υποδοχή και την επιστροφή ήταν τόση που πέθανε το επόμενο πρωί από συγκοπή καρδιάς.

Δημήτριος Καλλέργης (1803-1867) ήταν στρατιωτικός, πολιτικός πρωταγωνιστής της επανάστασης της 3ης Σεπτεμβρίου 1843, στην οποία ήταν ο στρατιωτικός

ηγέτης. Καταγόταν από τη γνωστή οικογένεια του Μυλοποτάμου. Οι γονείς του τον έστειλαν μικρό στην

Πετρούπολη για να σπουδάσει κοντά στο θείο του κόμητα Νέσελροντ, ο οποίος έγινε αργότερα υπουργός των εξωτερικών και πρωθυπουργός της Ρωσίας. Όταν πληροφορήθηκε εκεί το ξέσπασμα της ελληνικής επανάστασης το 1821, παράτησε τις σπουδές του και κατέβηκε στην Ελλάδα να πολεμήσει. Διακρίθηκε ιδιαίτερα στην εκστρατεία του Καραϊσκάκη στη Ρούμελη. Έπειτα όμως από το θάνατο του Καραϊσκάκη, πιάστηκε αιχμάλωτος των Τούρκων κατά τη μάχη του Ανάλατου, έξω από την Αθήνα και πριν αφεθεί ελεύθερος οι Τούρκοι του απέκοψαν τμήμα του αριστερού αυτιού σαν δείγμα ισόβιας ταπείνωσης.

Ήταν υπασπιστής του Φαβιέρου και του Καποδίστρια, στρατιωτικός με πολλές αρετές και ιδιόρρυθμο, επιθετικό χαρακτήρα.

Μετά την επανάσταση του 1843 έγινε στρατιωτικός διοικητής Αθηνών και υπασπιστής του βασιλιά, αλλά το 1845 απομακρύνθηκε από την Αυλή, παραιτήθηκε από το στράτευμα και έφυγε στο Λονδίνο.

Κατά την περίοδο του Κριμαϊκού πολέμου έγινε υπουργός στρατιωτικών στη διορισμένη κυβέρνηση Μαυροκορδάτου υπό τον έλεγχο των Αγγλογάλλων (Υπουργείο Κατοχής).

Το 1861 διορίστηκε πρέσβης στο Παρίσι και μετά την έξωση των πρώτων βασιλέων το 1862, υπασπι-

στής του Γεωργίου Α΄. Πέθανε στην Αθήνα, σε ηλικία 64 ετών από συμφόρηση.

Εμμανουήλ Μαυρογένης, (1808-1884) αρχηγός του κινήματος του 1858, που έγινε κυρίως στη δυτική Κρήτη εξαιτίας κυρίως της φορολογίας, η έναρξη

της επανάστασης έγινε όταν ο Μαυρογένης που κατοικούσε στο Συρίλι έμαθε ότι Τούρκοι φοροεισπράκτορες είχαν πάει στους Λάκκους και εισέπρατταν φόρους στα άχυρα. Τότε με μικρή ομάδα οπλοφόρων ανέβηκε στους Λάκκους και έδωσε τους φοροεισπράκτορες αφού τους πήρε και έδωσε πίσω τους φόρους που είχαν εισπράξει. Στη συνέχεια έγινε συγκεντρωση 6000 οπλοφόρων στα Μπουτσουνάρια Χανίων που απειλούσαν τους Τούρκους και αξίωσαν την αποπομπή του Βελή πασά και το δικαίωμα να έχουν όπλα στα σπίτια τους. Η υψηλή Πύλη, αντικατέστησε το Βελή πασά με τον Σαμή πασά ο οποίος με το φερμάνι που έφερε από το Σουλτάνο (Χάτι Χουμαγιούν), έδωσε ορισμένα προνόμια στους Κρητικούς τα οποία όμως γρήγορα καταργήθηκαν.

Ο Μαυρογένης πήρε μέρος και στην επανάσταση του 1866.

Επανάσταση 1866

Γαβριήλ Μαρινάκης, ο ηρωικός ηγούμενος του Αρκαδίου. Κάποιοι έχουν υποστηρίξει ότι εκείνος ήταν ο πυρπολητής του Αρκαδίου, ενώ σε δημόσια τραγούδια αλλά και λαϊκές εικόνες για την εθελοθυσία εμφανίζεται ο Γαβριήλ να βάζει φωτιά στην πυριτιδαποθήκη. Σε κάθε περίπτωση πρόκειται για μια μεγάλη μορφή, πρωταγωνιστική στα γεγονότα.

Κωνσταντίνος Γιαμπουδάκης, από το Άδελε Ρεθύμνου, ο επίσημα θεωρούμενος πυρπολητής του Αρκαδίου. Μια πραγματικά ηρωική μορφή, και πριν από τη θυσία Αρκαδίου, καθώς ήταν εκείνος που ποτέ του Τούρκο δεν φοβήθηκε, όπως έλεγαν οι σύγχρονοί του.

Δράκος Ντελής - Τσιμπραγός, από τις Γωνιές Μαλεβιζίου. Από τους ηρωικούς υπερασπιστές του Αρκαδίου, βρήκε το θάνατο κατά την πυρπόληση της μονής. Σύμφωνα με την έκθεση της Γενικής Συνέλευσης των Κρητών, την οποία παρουσίασε η «Π» στο ένθετο αφιέρωμα για την εθελοθυσία, ήταν εκείνος που έβαλε φωτιά στην πυριτιδαποθήκη και ανατινάχθηκε το μοναστήρι. Ο Τσιμπραγός ήταν ράφτης στο Ηράκλειο.

Εμμανουήλ Σκουλάς, από τους υπερασπιστές του Αρκαδίου. Στην παράδοση του χωριού του, των Ανωγειών, έμεινε ως ο πυρπολητής του Αρκαδίου. Στη μονή ήταν μαζί με τον αδελφό του και άλλους Ανωγειανούς κι έδωσαν τη μάχη μέχρι το τέλος.

Ιωάννης Ζυμβρακάκης, αξιωματικός του ελληνικού στρατού, γιός του οπλαρχηγού του 1821 Εμμανουήλ από την Κυδωνία. Συμμετείχε ως εθελοντής στην επανάσταση του 1866-69 και ανέλαβε τη γενική αρχηγία του τμήματος Χανίων, καθοδηγώντας τους επαναστάτες. Αλληλογραφούσε συχνά με τον αδελφό του Χαράλαμπο, υπουργό Στρατιωτικών των ελληνικών κυβερνήσεων, προκειμένου να του ζητήσει συμβουλές και βοήθεια.

Χατζημιχάλης Γιάνναρης, από τις μεγαλύτερες μορφές των κρητικών αγώνων. Καταγόταν από τους Λάκκους της Κυδωνίας. Υπήρξε γενικός πολεμικός αρχηγός της επαρχίας Κυδωνίας κατά τις Κρητικές επαναστάσεις του 1866, 1878

και 1896. Το 1912 ήταν πρόεδρος της Κρητικής Συνέλευσης που κήρυξε την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα. Σε μεγάλη ηλικία είχε την τύχη να δει τους πόθους των Κρητών να υλοποιούνται. Ήταν εκείνος που ύψωσε την ελληνική σημαία στον ιστό του φρουρίου Φιρκά, μαζί με τον επίσης υπέρηγο οπλαρχηγό Αναγνώστη Μάντακα, την 1η Δεκεμβρίου 1913. ο τότε βασιλιάς Κωνσταντίνος, σε μια συμβολική κίνηση, ζήτησε από τους δύο μεγάλους αγωνιστές να υψώσουν, αντί του ιδίου, τη σημαία.

Αναγνώστης Μάντακας, από τους Λάκκους. Μια ακόμη μεγάλη μορφή όλων των κρητικών αγώνων του 19ου αιώνα. Η δικαίωσή του ήταν όταν υπέρηγος έζησε την στιγμή της ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα και μαζί με τον Χατζημιχάλη Γιάνναρη ύψωσαν στο Φιρκά την ελληνική σημαία.

Χαρίκλεια Δασκαλάκη, σύμβολο της γυναικείας κρητικής αντίστασης το 1866. Ο σύζυγός της Γεώργιος ήταν απόγονος του Δασκαλογιάννη. Έδωσε στους κρητικούς αγώνες

τρεις γιούς, ενώ η ίδια ήταν ανάμεσα στους αποκλεισμένους της Μονής Αρκαδίου, μαχόμενη. Παρότρυνε, κατά την παράδοση τον ένα της γιό να δώσει και την ίδια του τη ζωή για την απόκρουση των Τούρκων. Η μαρτυρία της ήταν σημαντική για τα γεγονότα της εθελοθυσίας καθώς αφού επέζησε, βρέθηκε στην Αθήνα και σε συνέντευξή της έδωσε αυθεντική περιγραφή.

Φραγκιός Μαστραχάς (1793 - 1868) από τη Γέργερη. Έλαβε μέρος σε 120 μάχες των κρητικών επαναστάσεων κατά την Τουρκοκρατία. Αρχηγός ιππικού ανατολικών επαρχιών Κρήτης. Σκοτώθηκε σε μάχη με τους Τούρκους στις 3 Σεπτεμβρίου 1868 στις Ασίτες.

Κωσταρός Βοθουδάκης (1806-1900) Αρχηγός της επαρχίας Αποκορώνου στην επανάσταση του 1866-69, από την Ίμπρο. Πρωτοστάτησε, νωρίτερα, στο κίνημα του Μαυρογένη το 1858, κατά το οποίο συνελήφθη και βασανίστηκε. Ήταν πρόεδρος της Γενικής Συνέλευσης του 1878.

Λεωνίδας Γεωργιάδης - Λόγιος, φιλόλογος, ο εγγράμματος και

λόγιος της μεγάλης επανάστασης 1866-69 από τις Γούβες Πεδιάδος. Μέλος της Γενικής Συνέλευσης των Κρητών και Γενικός Γραμματέας της Προσωρινής Κυβέρνησης, συντάκτης σημαντικών εγγράφων τόσο της συνέλευσης όσο και της κυβέρνησης. Μετά την επανάσταση, απογοητευμένος από την αποτυχία του αγώνα, αυτοκτόνησε στη Σύρο όπου δίδασκε.

Παπά Γεώργιος Εμμ. Γιαμαλάκης - παπά Γιαμαλής (1820-1889), πρόεδρος των επαναστατικών επιτροπών των ανατολικών περιοχών (Λασιθίου) στις επαναστάσεις 1866 και 1878

Ιωάννης Μισοτάκης, από το Ηράκλειο, πρόξενος της Ρωσίας στην Ανατολική Κρήτη. Συμμετείχε στις διεργασίες για την επανάσταση του 1866, ενώ ήταν ο μυστικός χρηματοδότης αλλά και συχνά \ο σύμβουλος των επαναστατών. Αλληλογραφούσε (χρησιμοποιώντας το κωδικό όνομα «25», αλλά και άλλα συνθηματικά ονόματα) με πολλούς οπλαρχηγούς οι οποίοι συχνά του ζητούσαν τη συμβουλή για τις επόμενες κινήσεις στον αγώνα.

Ιωάννης Κωνσταντινίδης ο Κρης ποιητής πιθανότατα από τις Γούβες. Έζησε τα γεγονότα του 1866 και έγραψε επικό ποίημα για την εκστρατεία του Ομέρ πασά στο Λασιθί. Ύμνησε τους αγώνες των Κρητών το 19ο αιώνα με πολλά έργα του, ακόμη κι όταν έφυγε από την Κρήτη για την Καβάλα, όπου έζησε για πολλά χρόνια.

Μίνως Μπογιατζόγλους, επικεφαλής της επιτροπής της Σύρου κατά την επανάσταση του 1866.

Αντώνιος Παπαδάκης, από το Λασιθί. Επικεφαλής της Κεντρικής υπέρ των Κρητών Επιτροπής της Αθήνας 1866-1869, η οποία χρηματοδότησε και εφοδίασε με όπλα τον αγώνα, και συντόνισε την αποστολή χιλιάδων εθελοντών.

Παύλος Ντεντιδάκης, μεγάλη μορφή της επανάστασης 1866. Τον Αύγουστο εκείνης της χρονιάς σε επαναστατική συγκέντρωση στον Άγιο Μύρωνα, συγκροτήθηκε ο Ιερός Λόχος, που αποτελούνταν από 400 αγωνιστές και ανατέθηκε η αρχηγία στον Παύλο Ντεντιδάκη. Τον Ιανουάριο του 1867 ο

αρχηγός των επαρχιών Μαλεβιζίου και Τεμένους έδινε συνεχείς μάχες στο Τέμενος και στο Μαλεβίσι. Οι σκληρότερες ήταν στην Τύλισσο, στις 15 Ιανουαρίου και στον Καμαριώτη, την επόμενη ημέρα, κατά την οποία σκοτώθηκαν 16 αγωνιστές. Ο ίδιος ο Ντεντιδάκης τραυματίστηκε στο μηρό και πέθανε σε νοσοκομείο στην Κράνα Μυλοποτάμου, στα 38 του χρόνια.

Ηρακλής Κοκκινίδης, (1842-1868) θρυλική μορφή της επανάστασης του 1866, οπλαρχηγός Μαλεβιζίου και Τεμένους ο οποίος πολέμησε

δίπλα στον Κόρακα. Γεννήθηκε στο Κεραμούτσι, με καταγωγή από την Κράνα Μυλοποτάμου. Ήταν υπαρχηγός στην ομάδα του Παύλου Ντεντιδάκη, τον οποίο διαδέχτηκε μετά το θάνατό του, τον Ιανουάριο του 1867.

Τον Ιούνιο του 1867 πολέμησε στο Οροπέδιο Λασιθίου κατά των πολυάριθμων δυνάμεων του Ομέρ πασά, ενώ το Νοέμβριο του ίδιου χρόνου τραυματίστηκε σε μάχη στον Άγιο Μύρωνα. Βρήκε το θάνατο στις 2 Μαρτίου 1868 στο Γάζι σε μάχη με τους Τούρκους που είχαν στρατοπεδεύσει εκεί και παρά τη διαταγή του Κόρακα να μην επιτεθεί ακόμη. Οι Τούρκοι, που λέγεται ότι τον χτύπησαν πισώπλατα αφού έφιππος τους είχε τρέψει σε φυγή, έκοψαν το κεφάλι του και το περιέφεραν στο Ηράκλειο.

Παρθένιος Περίδης, (1812-1903) από το χωριό Ρογδιά της Κισσάμου. Μοναχός και στη συνέχεια ηγούμενος της Μονής Γωνιάς, επαναστάτης και πρό-

εδρος κατά διαστήματα της Γενικής Συνέλευσης της Κρήτης κατά την επανάσταση του 1866 - 69. Κήρυκας της κρητικής ελευθερίας από τα νεανικά του χρόνια, διώχθηκε από την τουρκική διοίκηση η οποία του αρνήθηκε την ανάδειξη σε Επίσκοπο όπως είχαν προτείνει οι επαρχίες του νομού Χανίων το 1855. Μετά την επανάσταση συνελήφθη και φυλακίστηκε στην Κωνσταντινούπολη.

Το 1878 μαζί με τους Κωνσταντίνο Κριάρη και Γεώργιο Σκαλίδη επέστρεψε στην Κρήτη προκειμένου να συμμετάσχει στη νέα επανάσταση, ενώ στο νέο αγώνα του 1896-1898 βοήθησε την αγωνιζόμενη Κρήτη με τη συμμετοχή του στην Επιτροπή της Αθήνας.

Μελέτιος Καθησπεράκης ή Καθησπερής, ηγούμενος Ιεράς Μονής Ιερουσαλήμ Λουτρακίου Μαλεβιζίου, ηγετική μορφή της επανάστασης 1866-69. Γεννήθηκε στις Γωνιές Μαλεβιζίου. Αρχικά φαίνεται ως ηγούμενος της Ιεράς Μονής Κεράς Ελεούσας στην Κυθαρίδα το 1858.

Το 1864 έγινε ηγούμενος της Ιεράς Μονής Ιερουσαλήμ στο Λουτράκι Μαλεβιζίου. Ο Μελέτιος θεωρείται πνευματικός καθοδηγητής της μεγάλης επανάστασης του 1866.

Διετέλεσε πρόεδρος της επαναστατικής επιτροπής των ανατολικών επαρχιών και μόνιμο μέλος, στη συνέχεια, της δωδεκαμελούς επιτροπής των ανατολικών επαρχιών έως την λήξη της επανάστασης. Συντάκτης πάρα πολλών εγγράφων που διασώζονται και αφορούν στη μεγάλη επανάσταση του 1866. Φυλακίστηκε και εξορίστηκε στο Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης. Επανήλθε ως ηγούμενος στην Ιερά Μονή Ιερουσαλήμ και το 1871 απεβίωσε.

Πρώτος του ανιψιός είναι ο περίφημος Χαΐνης Μιχάλης Βλάχος.

Δημήτρης Τσικριτής (1839-1897), αρχηγός της πάνω Ρίζας Καινουρίου, από τους πρωταγωνιστές των επαναστάσεων από το 1858 μέχρι το 1897.

Ο καπετάν Τσικριτής είναι ένας απ' αυτούς τους ήρωες, που η ανδρεία του τον κατέταξαν στους αρχηγούς των τεσσάρων τελευταίων Κρητικών επαναστάσεων την περίοδο (1858-1897). Από ηλικία 17 ετών εντάχθηκε στην έφιππη ομάδα των πολεμιστών του Κόρακα. Διακρίθηκε με την έφιππη ομάδα πολεμιστών που συνέστησε στην επανάσταση του 1866 όπου πήρε και τον τίτλο του οπλαρχηγού. Έζησε χαΐνης στο δάσος του Ρούβα μη δεχόμενος την λήξη της επανάστασης το 1869. Το 1882 οι Ζαριανοί το εξέλεξαν δήμαρχο Ζαρού, τίτλο που διατήρησε μέχρι το θάνατό του το 1897 στις Αρχάνες. Ήταν ο τελευταίος οπλαρχηγός που σκοτώθηκε στην επανάσταση του 1897 στις Αρχάνες πριν την απελευθέρωση της Κρήτης.

Εμμ. Κοκκίνης. Παλαίμαχος οπλαρχηγός (από το 1866) Εμμ. Κοκκίνης, αρχηγός Μεραμπέλου, σκοτώθηκε από οβίδα του Ιταλικού θωρηκτού Laura, ενώ έστηνε την

Ελληνική σημαία στο τείχος της Ιεράπετρας.

Κωνσταντίνος Σφακιανάκης, οπλαρχηγός του Λασιθίου, στις κρητικές επαναστάσεις, γενικός αρχηγός των έντε ανατολικότερων επαρχιών στην επανάσταση 1866-69,

πατέρας του μετέπειτα προέδρου του Εκτελεστικού και των Κρητικών Συνελεύσεων Ιωάννη Σφακιανάκη.

Στεφανίδης Γεώργιος (1871-1936). Γιος του Αλεξάνδρου. Ιατρός, με φαρμακείο στο Ηράκλειο. Διευθυντής της Παθολογικής Κλινικής του Παναείου Νοσοκομείου Ηρακλείου.

Έλαβε μέρος στην Επανάσταση του 1896-97 και εξελέγη Γραμματέας της Επαναστατικής Συνέλευσης. Φίλος του Ελευθερίου Βενιζέλου και υποστηρικτής του στο Κίνημα του Θερίσου του 1905 και στους αγώνες του Εθνάρχη σε όλη τη διάρκεια της Κρητικής Πολιτείας. Εξελέγη βουλευτής με το κόμμα του Βενιζέλου στις εκλογές του 1910.

Απόστολος Κατελάκης (1837-1904) από τον Πλάτανο Καινουρίου, αγωνιστής των επαναστάσεων από το 1866 μέχρι το 1897.

Ο πατέρας Μιχαήλ ήταν οπλαρχηγός της επαρχίας στην επανάσταση του 1821. Το 1866, με την αρχή του αγώνα, ανακηρύχθηκε αρχηγός Καινουρίου, τραυματίστηκε στις 19 Αυγούστου του 1868 και μετά την αποκατάσταση των τραυμάτων του συνέχισε να μάχεται μέχρι το τέλος.

Το 1878 έγινε αρχηγός του ιππικού στο τμήμα του Ηρακλείου, ενώ είχε ανάλογη δράση και στις επαναστάσεις 1889, και 1895-1897. παράλληλα εκλεγόταν πληρεξούσιος των Γενικών Συνελεύσεων, ενώ κατά τη διάρκεια της Κρητικής Πολιτείας ήταν μέλος της βουλής, ανάμεσα στους 10 πληρεξούσιους που κατά το πρώτο κρητικό σύνταγμα διόριζε ο πρίγκιπας.

Αντώνιος Ξανθουδίδης - Ζωγράφος (1819-1896), φωτισμένος επαναστάτης από το Αβδού, με καταγωγή από τα Σφακιά, αρχηγός Πεδιάδος και υπαρχηγός των ανατολικών επαρχιών στις επαναστάσεις 1858, 1866 και 1878.

Ο πατέρας του Μανούσος Ξανθουδάκης ήταν από την Αράδενα Σφακίων και συμμετείχε ως οπλαρχηγός στην επανάσταση του 1821. Πληρεξούσιος των Γενικών Συνελεύσεων και μέλος της Προσωρινής Κυβέρνησης της Κρήτης, έχοντας σπουδάσει ο ίδιος, πίστευε στη δύναμη της παιδείας ως μέσο αφύπνισης των Κρητών για να οδηγηθούν στην απελευθέρωσή τους.

Ήταν από τους πρωτεργάτες του μοναστηριακού ζητήματος, το οποίο έφερε τους λόγιους της εποχής, τους καπεταναίους και τον απλό λαό απέναντι στην τουρκική διοίκηση, το Μητροπολίτη Μελέτιο και την ιεραρχία.

Το αίτημα ήταν να δοθεί μέρος της μοναστηριακής περιουσίας για την παιδεία του λαού.

Η άρνηση διοίκησης και ιεραρχίας θεωρείται ως μια αφορμή για τον ξεσηκωμό του 1866. Ήταν ιδρυτής του πρώτου Δημοτικού Σχολείου της Ανατολικής Κρήτης στο Αβδού το 1860 και βασικός συντελεστής στην ίδρυση του πρώτου Γυμνασίου Κρήτης στο Ηράκλειο, το έτος 1879.

Είχε χαρακτηριστεί ως ο Νέστορας της Ανατολικής Κρήτης, λόγω της σοφίας του.

Μετά την αποτυχία της τριετούς επανάστασης του 1866-69 αρνήθηκε να παραδοθεί, και επικηρύχθηκε από τους Τούρκους, καταφεύγοντας στα βουνά και στη συνέχεια στην Αθήνα.

Ήταν πατέρας του πατριάρχη των κρητολογικών ερευνών Στέφανου Ξανθουδίδα.

Γεώργιος Δεβόλης, ο τελευταίος νεομάρτυρας της Κρήτης, από τον Αθικιανό Κυδωνίας. Στην επανάσταση του 1866-69 συνελήφθη μαζί με άλλους επαναστάτες. Αποκεφαλίστηκε το 1867 καθώς δεν άλλαξε οπισήσε.

Νίκος Κουνελάκης (1829-1869) από τα Χανιά ζωγράφος.

Σπούδασε ζωγραφική στην Ακαδημία Καλών Τεχνών στην Αγία

Πετρούπολη και τιμήθηκε με Α΄ Βραβείο. Στη συνέχεια συνέχισε σπουδές στη Ρώμη και Φλωρεντία για μια ακόμη δεκαετία.

Ασχολήθηκε κυρίως με προσωπογραφίες. Κυριότερα έργα του είναι "η Ανθοπώλης" και η "Γριά με το κουβάρι" προσωπογραφία της συζύγου του, το γένος Καμπάνη που βρίσκεται στη κατοχή της Εθνικής Πινακοθήκης.

Επίσης προσωπογραφία του ίδιου φέρεται και στη Πινακοθήκη της Φλωρεντίας στην Ιταλία.

Ιωάννης Λυμπρίτης (1834-1897), από τον Άγιο Θωμά Μονοφατσίου, ο οποίος γεννήθηκε στην Ίο όπου είχε καταφύγει η οικογένειά του μετά την

επανάσταση του 1821. Σπούδασε Ιατρική στα Πανεπιστήμια Αθηνών, Βιέννης, Μονάχου, Παρισίων και

Βερολίνου και άσκησε την ιατρική στην Αθήνα, ως ένας από τους πλέον γνωστούς γιατρούς. Είχε πλούσια δράση ως μέλος της Κεντρικής υπέρ των Κρητών Επιτροπής της Αθήνας, στις επαναστάσεις του 1878 και 1897.

Ο Ηλίας Βουτιερίδης αφιέρωσε το ιστορικό «Ημερολόγιον του Τάγματος των Επιδέκτων Κρητών», που αναφέρεται στην επανάσταση του 1897, στη μνήμη του Ι. Λυμπρίτη. Η βιβλιοθήκη του έγινε δωρεά στη Βικελαία.

Θεόδωρος Λυμπρίτης (1846 -1928), αξιωματικός και πολιτικός, αδελφός του Ιωάννη Λυμπρίτη, από τον Άγιο Θωμά, αλλά γεννημένος στην Ίο όπου είχε καταφύγει η οικογένειά του. Στα 22 του χρόνια, κι ενώ ήταν σπουδαστής στη σχολή Ευελπίδων, ήλθε στην Κρήτη για να πάρει μέρος στην επανάσταση 1866-69. Το Φεβρουάριο του 1897, κι ενώ ήταν ήδη βουλευτής του ελληνικού κοινοβουλίου, έχοντας το βαθμό του συνταγματάρχη, συμμετείχε υπό τον Τιμοθέοντα Βάσσο στην ελληνική εκστρατεία για την κατάληψη της Κρήτης. Το 1909, κι ενώ από το 1898 ήταν πάντα μέλος του ελληνικού κοινοβουλίου ως βουλευτής Τυρνάβου, έχοντας διατελέσει την περίοδο 1902-3 υπουργός Στρατιωτικών στην κυβέρνηση Δηλιγιάννη, επέστρεψε στην Κρήτη συμμετέχοντας στις προσπάθειες για την ένωση. Το 1915 εκλέχτηκε και πάλι βουλευτής, ενώ είχε ενεργό συμμετοχή στα γεγονότα του εθνικού διχασμού (1915-1917) κι αργότερα φυλακίστηκε για συνωμοσία από την κυβέρνηση Βενιζέλου. Το Νοέμβριο του 1920, όταν ο Βενιζέλος έχασε απροσδόκητα τις εκλογές, εξελέγη για τελευταία φορά βουλευτής.

Εμμανουήλ Μανουσογιαννάκης (1853-1916) αξιωματικός και πολιτικός. Από τη Νίμπρο των Σφακίων. Το 1897 ήλθε στην Κρήτη επί κεφαλής εθελοντικού σώματος προκειμένου να υποστηρίξει την επανάσταση. Όταν στις 2 Φεβρουαρίου έφθασε και ο συνταγματάρχης Τιμοθέων Βάσσος, ο Ε. Μανουσογιαννάκης τάχθηκε αμέσως υπό τις διαταγές του, υποστηρίζοντάς τον στη μάχη των Βουκολίων πρωτοστατώντας στις επιθέσεις της Καντάνου και της Μαλάξας που διέυθυνε ο ίδιος.

Το 1909 επί κυβέρνησης Δ. Ράλλη ανέλαβε υπουργός των Στρατιωτικών. Το 1911 τοποθετήθηκε διοικητής της 1ης Μεραρχίας την οποία και διοίκησε και στους δύο Βαλκανικούς Πολέμους όπου και επέδειξε τα μεγάλα στρατιωτικά του προσόντα.

Γεώργιος Ανδρεαδάκης (1859-1938), γιατρός από το Φουρφουρά Αμαρίου. Αγωνιστής των κρητικών επαναστάσεων, πληρεξούσιος της επαρχίας του στις Κρητικές Συνελεύσεις και στη βουλή της Κρητικής Πολιτείας, της οποίας υπήρξε ο πρώτος αντιπρόεδρος, με πρόεδρο τον Ιωάννη Κ. Σφακιανάκη. Μετά την ένωση της Κρήτης εκλεγόταν βουλευτής Ρεθύμνου ενώ υπήρξε αντιπρόεδρος της βουλής των Ελλήνων.

Η πρώτη του εκλογή έγινε το 1885, εν αγνοία του, καθώς οι συνεπαρχιώτες του τον εξέλεξαν πληρεξούσιο ενώ εκείνος σπούδαζε στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας. Υπήρξε ο εμπνευστής της αντίδρασης των Κρητών φοιτητών, όταν το 1886 ο Άγγλος υπουργός Εξωτερικών Τσαμπερλάν είχε δηλώσει σε επίσκεψή του στην Αθήνα ότι οι Κρητικοί δεν ήθελαν την ένωση. Υποκίνησε τη συγκέντρωση των φοιτητών και ήταν στην επιτροπή που μαζί με τον Βενιζέλο και άλλους νέους της εποχής επισκέφτηκαν τον Τσαμπερλάν και του απάντησαν με το γνωστό πατριωτικό και υπερήφανο τρόπο.

Αντώνιος Τρυφίτσος ή Τρυφόπουλος, από την Πλάτη Λασιθίου. Αρχηγός της επαρχίας Πεδιάδος, περιοχή όπου εγκαταστάθηκε με την οικογένειά του, πήρε μέρος στις επαστάσεις από το 1866 μέχρι το 1897, όταν και σκοτώθηκε στη μάχη της Επισκοπής στις 25 Ιουνίου 1897.

Ιωάννης Νταφώτης (1866-1928), από το Αβδού Πεδιάδος. Γεννήθηκε στις 16 Μαΐου, όταν ξεσπούσε η μεγάλη κρητική επανάσταση του 1866, με τον πατέρα του παπά Νικολή να παίρνει μέρος σ' αυτή. Μετά από χρόνια απουσίας από την Κρήτη, επιστρέφει το 1896 και κατά την επανάσταση ιδρύει το τάγμα επιλέκτων Κρητών, από συμπατριώτες του που βρίσκονταν εκτός νησιού. Συνεργάστηκε με τον Αντώνιο Τρυφίτσο, ενώ το τάγμα του διακρίθηκε για τις μάχες στις Αρχάνες.

Γεώργιος Καπετανάκης, αγωνιστής από τις Αρχάνες, πρώτος πρόεδρος της επιτροπής Αμύνης Αρχάνων,. Που έπαιξε σημαντικό ρόλο στην επανάσταση του 1897.

Στυλιανός Ματσαπετάκης, (1850-1935) γιατρός, κρητικός αγωνιστής του 19ου αιώνα από τον Αμπελούζο Ηρακλείου. Πήρε μέρος στην επανάσταση του 1866 σε πολύ μικρή ηλικία

συμμετείχε στα 1878, στις περίφημες αδελποποιίες, όταν οι μαχητές συγκρούστηκαν με τους καπεταναίους. Δικάστηκε και καταδικάστηκε για εσχάτη προδοσία (!), θύμα του όλου κλίματος της δικόνοιας ανάμεσα στους επαναστάτες εκείνη την εποχή.

Βασίλειος Ψιλλάκης (1829-1918), ο ιστορικός της κρητικής ιστορίας, μας παρέδωσε το τετράτομο έργο του για την πορεία του νησιού στο χρόνο. Ο Ψιλλάκης, από το Καστέλλι Κισάμου, ήταν φιλόλογος και πολλά από τα μεγάλα γεγονότα που καταγράφει τα έζησε ο ίδιος ή είχε άμεση γνώση γι αυτά.

Μάρκος Ρενιέρης (1815-1897), με καταγωγή από τα Παλιά Ρούματα Χανίων. Διανοούμενος της εποχής, ένθερμος πατριώτης, συμμετείχε πάντα

στη σύνθεση της Κεντρικής υπέρ των Κρητών Επιτροπής της Αθήνας, που εξασφάλιζε πόρους και όπλα στους κρητικούς αγώνες, έχοντας και την ευθύνη των διπλωματικών χειρισμών των επαναστατημένων Κρητών. Με την ιδιότητα αυτή είχε σημαντική δράση στην επανάσταση του 1866-1869 ενώ ήταν πρόεδρος στην Επιτροπή κατά την τελευταία του 1897. Μάλιστα πέθανε ξαφνικά ενώ είχε την ιδιότητα του προέδρου. Ήταν καθηγητής πανεπιστημίου, αρεοπαγίτης, διοικητής της Εθνικής Τράπεζας και πρώτος πρόεδρος του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού. Ήταν ανιψιός (γιός του αδελφού) του γιατρού Νικολάου Ρενιέρη, πρώτου προέδρου της βουλής των Ελλήνων.

Τιμόθεος Καστρινογιαννάκης, (1841-1897) κατά κόσμον Ιωάννης, Μητροπολίτης Κρήτης την περίοδο 1882-1897, από το Ηράκλειο με καταγωγή της οικογένειάς του από Σφακιά όπου είχε το επίθετο Σγουρός. Ο πατέρας του Γεώργιος ήταν από τους πρωτεργάτες της επανάστασης του 1866.

Σπούδασε στη Χάλκη και στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Οι διωγμοί της οικογένειάς του, λόγω της επαναστατικής δράσης των μελών της, τον εμπόδισαν σε τέσσερις να εκλεγεί επίσκοπος, όπως αναφέρει ο Μητροπολίτης Ανδρέας Νανάκης, που έχει μελετήσει τη ζωή του. Τελικά με απαίτηση κλήρου και λαού εξελέγη το 1870 Επίσκοπος Χερρονήσου και το 1882 έγινε αρχικά τοποτηρητής του μητροπολιτικού θρόνου και στη συνέχεια Μητροπολίτης Κρήτης. Η εκλογή του αυτή θεωρείται από τον κ Νανά-

κη ως ξεκίνημα μιας νέας εποχής για την εκκλησία της Κρήτης, καθώς ήταν ο πρώτος, μετά από πολλά χρόνια, Μητροπολίτης του νησιού που αναδείχτηκε από την ιεραρχία του και δεν στάλθηκε από άλλη περιοχή. Παράλληλα ήταν εκείνος που συγκρότησε την επαρχιακή σύνοδο της Κρήτης. Ως Μητροπολίτης έδωσε μάχες με την τουρκική διοίκηση για τα δίκαια των χριστιανών και έσωσε πολλούς συμπατριώτες του οι οποίοι προσέφευγαν στον ίδιο για προστασία, ιδιαίτερα κατά την επανάσταση του 1889. Επί των ημερών του, ολοκληρώθηκε και εγκαινιάστηκε με μεγαλοπρέπεια ο μητροπολιτικός ναός του Αγίου Μηνά, το 1895, ενώ με την προτροπή του ο Παναγιώτης Θεοδουλάκης και η σύζυγος του, ανέγειραν το Πανάνειο Νοσοκομείο.

Πέθανε από σοβαρό νόσημα της καρδιάς, κατά την άφιξη του στην Αθήνα, προ κειμένου να νοσηλευθεί.

Ελευθέριος Βενιζέλος (1864-1936), μία από τις διαπρεπέστερες πολιτικές φυσιογνωμίες της χώρας, για πολλούς η μεγαλύτερη που έχει αναδείξει η σύγχρονη Ελλάδα.

Ο Βενιζέλος γεννήθηκε στα Χανιά και πέθανε στο Παρίσι το 1936 μετά από πολυήμερη μάχη με σοβαρή ασθένεια. Η ζωή του ταυτίστηκε με τους αγώνες της Κρήτης για ελευθερία, αργότερα με την ανασυγκρότηση της Ελλάδας.

Ηγήθηκε στην Επανάσταση της Θερίσου, εξανάγκασε σε παραίτηση τον πρίγκιπα Γεώργιο και προχώρησε στην ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα.

Το 1910 πηγαίνει στην Αθήνα, ιδρύει το Κόμμα των Φιλελευθέρων και κερδίζει τις εκλογές. Αναθεωρεί το Σύνταγμα, ανασυγκροτεί τη δημόσια διοίκηση και την οικονομία και εξοπλίζει τις Ένοπλες Δυνάμεις. Πρωθυπουργός της χώρας κατά τον Α' και τον Β' Βαλκανικό Πόλεμο (1912-1913), στη διάρκεια των οποίων διπλοσιιάστηκε η ελληνική επικράτεια. Υποστηρικτής της εισόδου της Ελλάδας στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ, ήρθε σε ρήξη για το λόγο αυτό με τον βασιλιά Κωνσταντίνο τον Α' που ήταν οπαδός της "ουδετερότητας" απέναντι στους εμπολέμους. Με το κίνημα της Δημοκρατικής Άμυνας το 1916, σχημάτισε Προσωρινή Κυβέρνηση στη Θεσσαλονίκη, προκάλεσε την εκθρόνιση του Κωνσταντίνου Α' με παρέμβαση της Αντάντ και έβαλε την Ελλά-

δα στον πόλεμο στο πλευρό της Εγκάρδιας Συνεννόησης (1917). Εκπροσώπησε την Ελλάδα στις διαπραγματεύσεις που κατέληξαν στη Συνθήκη των Βερσαλλιών (1919). Χάρη στον πολυετή διπλωματικό αγώνα του παραχωρήθηκαν στην Ελλάδα, με τη συνθήκη των Σεβρών (1920), η Ανατολική Θράκη, η περιοχή της Σμύρνης, η Ίμβρος και η Τένεδος.

Έχασε τις εκλογές του Νοεμβρίου του 1920 και επανήλθε μετά την κατάρρευση του Μικρασιατικού Μετώπου.

Το 1923 υπέγραψε με τη Τουρκία την συνθήκη της Λωζάνης, που αποτελούσε το άδοξο τέλος της Μεγάλης Ιδέας. Τον Ιανουάριο του 1924 εκλέγεται Πρωθυπουργός, αλλά διαφωνεί με την ανακήρυξη της Αβασίλευτης Δημοκρατίας χωρίς δημοψήφισμα και φεύγει για το Παρίσι.

Επανέρχεται στις εκλογές του 1928 και επανεκλέγεται.

Στις εκλογές του 1932 χάνει την πλειοψηφία, ενώ στις 6 Ιουνίου 1934 γίνεται δολοφονική απόπειρα εναντίον του.

Αντώνιος Μιχαηλάκης (1844-1923), επαναστάτης, πολιτικός, φιλόλογος από το Κράσι Πεδιάδος. Πήρε μέρος σε όλες τις επαναστάσεις, από το 1866

μέχρι την απελευθέρωση της Κρήτης, ενώ υπήρξε πληρεξούσιος στις συνελεύσεις και πρόεδρος το 1878. Στη διάρκεια της αυτονομίας ήταν ο κυρίαρχος πολιτικά στην Κρήτη, καθώς με το «Εθνικόν Κόμμα», στο οποίο ηγείτο, κέρδιζε πάντα την πλειοψηφία στην Κρήτη. Αντίπαλος του Βενιζέλου, αλλά μεγάλος πατριώτης, δεν δίστασε να συνεργαστεί μαζί του σε κρίσιμες στιγμές, όπως μετά το ενωτικό ψήφισμα του 1908, όταν συγκρότησαν μαζί κυβέρνηση κοινής αποδοχής. Ο Μιχαηλάκης διετέλεσε επί χρόνια πρόεδρος της Κρητικής βουλής και πρωθυπουργός του νησιού, ενώ μετά την ένωσή του με την Ελλάδα υπήρξε, το 1915, υπουργός. Ανάλογη αξία με την επαναστατική και πολιτική του δράση είχε το εκπαιδευτικό του έργο.

Ιωάννης Σφακιανάκης, (1848- 1924) από τις μεγαλύτερες πολιτικές και πνευματικές μορφές της Κρήτης, κάτοχος υψηλής μόρφωσης. Γεννήθηκε στο

Βραχάσι Λασιθίου. Περίφημος γιατρός της εποχής του, λόγιος, επαναστάτης, πρώτος πρωθυπουργός (πρόεδρος του Εκτελεστικού)

της Κρήτης, πρόεδρος της Γενικής των Κρητών Συνελεύσεως από τον Οκτώβριο του 1897, όταν μετά τα γεγονότα του Αυγούστου εκείνης της χρονιάς, διαδέχτηκε τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Επί πολλά χρόνια άσκησε το επάγγελμα του ιατρού στο Μεγάλο Κάστρο, όπου εγκαταστάθηκε γύρω στο 1875, ήταν ο δημοτικός ιατρός της πόλης, δίδαξε στο γυμνάσιο και ήταν σεβαστός από όλους για τη μόρφωση και τον ευγενή του χαρακτήρα. Ως δημοτικός ιατρός μελέτησε επί χρόνια το πρόβλημα της λέπρας που τότε σάρωνε την Κρήτη. Το 1878 διαπραγματεύθηκε με την τουρκική διοίκηση τη Σύμβαση της Χαλέπας. Με την απελευθέρωση και την εγκατάσταση του πρίγκιπα Γεωργίου ως αρμοστή της Κρήτης, αρνήθηκε να αναλάβει υπουργικό αξίωμα (πιθανότατα προοριζόταν για εκείνον η θέση του προέδρου των συμβούλων του πρίγκιπα, που τελικά δεν ίσχυσε μετά την άρνηση του). Ήταν όμως ο πρόεδρος της πρώτης συντακτικής συνέλευσης του 1899, εισηγητής του πρώτου κρητικού συντάγματος και των πρώτων νόμων της Κρητικής Πολιτείας. Στη συνέχεια αποσύρθηκε από τη δημόσια ζωή και ανέλαβε διευθυντής της Τράπεζας Κρήτης στο Ηράκλειο. Είχε παντρευτεί την κόρη του Μίνωα Καλοκαιρινού.

Γεώργιος Παπαμαστοράκης, από τη Βιάννο, βουλευτής στην Κρητική Πολιτεία και πρωθυπουργός της Κρήτης κατά το ενωτικό ψήφισμα του 1908

Μανούσος Κούνδουρος. Ο Μανούσος Κούνδουρος, υπήρξε μεγάλη ηγετική και πολιτική μορφή της Κρήτης. Γιος του Ρούσου Κούνδουρου γεννήθηκε στα Σφακιά το 1860. Μετά τις γυμνασιακές του

σπουδές γράφτηκε στο Νομική Σχολή στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και ως φοιτητής διορίστηκε πρωτοδίκης στη Βάμο. Το πτυχίο έλαβε το 1891.

Ο Μανούσος Κ. ήταν ο εμπνευστής της ιδέας της πλήρους αυτονομίας της Κρήτης, παρότι τότε δεν είχε αντίθετη θέση η ελληνική κυβέρνηση αλλά και πολλών κατοίκων της νήσου. Έτσι ανέλαβε για τη πραγμάτωση της ιδέας του αυτής να ηγηθεί επαναστατικής κίνησης. Διοργάνωσε άτακτες επαναστατικές δυνάμεις από Κρήτες με τις οποίες και πέτυχε την απώθηση των Τούρκων στα Φρούρια των Χανίων, Ρεθύμνου και Ηρακλείου.

Έτσι κατέστη ο κύριος διοργανωτής της αυτονομίας. Στη συνέχεια υπήρξε ένας από τους πέντε υπουργούς του Πρίγκιπα Γεωργίου αναλαμβάνοντας αρχικά σύμβουλος επί των Εσωτερικών και στη συνέχεια επί των Οικονομικών. Διετέλεσε επίσης διοικητικός επίτροπος και μέλος της επαναστατικής κυβέρνησης η οποία παρέδωσε την ελεύθερη πλέον Κρήτη (1912) στον πρώτο Έλληνα γενικό διοικητή.

Στη συνέχεια μετά την απελευθέρωση της Κρήτης πολιτεύτηκε και εκλέχθηκε βουλευτής (6 Δεκεμβρίου 1916) αντιπολιτευόμενος τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Κατά δε την υπ' αυτόν τριετία της διακυβέρνησης της Χώρας (1917-1920) απελάθηκε από τη Κρήτη. Αργότερα επί κυβέρνησης Ν. Τριανταφυλλιάκου (1922) ανέλαβε γενικός διοικητής Κρήτης, καθώς και επί δικτατορίας Θεόδωρου Πάγκαλου (1926).

Ο Μανούσος Κούνδουρος πέθανε στην Αθήνα το 1933.

Αντώνιος Γιάνναρης. . Λόγιος, καθηγητής του Γυμνασίου Χανίων, μεγάλ-

η μορφή της περιόδου της Κρητικής Πολιτείας.

Αντώνιος Βορεάδης (1858-1913) ο διανοούμενος πολιτικός του νομού Λασιθίου. Ήταν φιλόλογος, , λογοτέχνης, εκδότης της εφημερίδας «Ηράκλειον».

Χαράλαμπος Πλουμιδάκης, γεννήθηκε στα Χανιά το 1866. Δικηγόρος, βουλευτής και πρώτος χριστιανός δήμαρχος Χανίων. Αρχικά ήταν αντίθετος στην πολιτική του Βενιζέλου, που ήταν εξάδελφός του, και στη συνέχεια ένθερμος φιλελεύθερος.

Εξελέγη βουλευτής για πρώτη φορά το 1891. Κατά την επανάσταση του 1896 υπήρξε ενεργό μέλος στην Επιτροπή του Αγώνα των Κρητών, συμβάλλοντας στην αποστολή πολεμοφοδίων και τροφίμων από την Αθήνα στους επαναστάτες. Διατέλεσε επανειλημμένα πρόεδρος του δικηγορικού συλλόγου Χανίων (1914-1921, 1924, 1928), εκπρόσωπος σε διάφορες συνελεύσεις, πληρεξούσιος στις Γενικές Συνελεύσεις και στην Κρητική Βουλή, υπουργός της κρητικής πολιτείας και βουλευτής του ελληνικού κοινοβουλίου.

Παύλος Βλαστός, από το Ρέθυμνο. Λόγιος, δάσκαλος, ιεροψάλτης και μουσικοδιδάσκαλος στο Ρέθυμνο και στο Ηράκλειο. Υπήρξε ο πρώτος που ασχολήθηκε συστηματικά με τη Λαογραφία της Κρήτης. Δημοσίευσε, ανάμεσα σε άλλα το έργο «Ο Γάμος εν Κρήτη» το 1893.

Γεώργιος Δασκαλογιάννης πρωθυπουργός Κρητικής Πολιτείας

Μίνωσ Ησυχάκης [1876-1915]πρω-

θυπουργός Κρητικής Πολιτείας

Στυλιανός Γεωργίου, πρώτος Χριστιανός δήμαρχος Ηρακλείου

Εμμανουήλ Γενεράλης, από το Γερακάρι Ρεθύμνου. Φιλόλογος, δημοδιδάσκαλος και ελληνοδιδάσκαλος, καθηγητής Γυμνασίων, γενικός επι

θεωρητής μέσης εκπαίδευσης στην Κρήτη (1909-1912), πρώτος γενικός γραμματέας του Φιλεκπαιδευτικού Συλλόγου Ρεθύμνης

Κωνσταντίνος Βοδανάκης, ζωγράφος από το Ηράκλειο (1837-1907).. Ξεκίνησε με έργα από την τοπιογραφία, αλλά στη συνέχεια εργάστηκε πολύ στις θαλασσογραφίες και θεωρείται ο πατέρας της ελληνικής θαλασσογραφίας.

Νεαρός εγκαταστάθηκε στην Τεργέστη και εργάστηκε ως λογιστής, αλλά από το 1864 φοίτησε στην Ακαδημία Καλών Τεχνών του Μονάχου και το 1883 διορίστηκε καθηγητής στο Σχολείο Καλών Τεχνών της Αθήνας, τη σημερινή Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών.

Γεώργιος Μυλωνογιαννάκης (1866-1933), γιατρός και επαναστάτης, με σημαντική συμβολή στα γεγονότα του 1897, ως συνεργάτης του Βενιζέλου στο στρατόπεδο του Ακρωτηρίου. Ήταν μέλος της Εκτελεστικής Επιτροπής που υπό την προεδρία του Ιωάννη Κ. Σφακιανάκη παρέδωσε την Κρήτη στον πρίγκιπα Γεώργιο.

Γεώργιος Κατεχάκης, (1881-1939), γνωστός με το όνομα Καπετάν Ρούβας διάδοχος του Παύλου Μελά στον μακεδονικό αγώνα. Γεννήθηκε στον Πλάτανο της Μεσαράς, γιός του αγωνιστή Απόστολου Κατεχάκη. Η συμμετοχή του σφραγίζει τον Μακεδονικό αγώνα, την απελευθέρωση της Ηπείρου, της Μακεδονίας και Θράκης. Υπήρξε συνεργάτης του Ελευθερίου Βενιζέλου ο οποίος τον διόρισε αρχηγό της ελληνικής στρατιωτικής αποστολής στην Κωνσταντινούπολη θέση στην οποία παρέμεινε μέχρι την 1η Νοεμβρίου 1920. Εξελέγη βουλευτής και γεροσιαστής Ηρακλείου, διετέλεσε υπουργός των Στρατιωτικών, αλλά και γενικός διοικητής Κρήτης αλλά και Θράκης

Γεώργιος Τσόντος ή Καπετάν Βάρδας, (1871- 1942) αντισράτηγος, πολιτικός και Μακεδονομάχος, από τα Σφακιά, γόνος μεγάλης οικογένειας επαναστατών του κρητικού αγώνα. Πήρε μέρος στην κρητική επανάσταση του 1896 και το 1897 εντάχθηκε στο σώμα του συνταγματάρχη Τιμολέοντα Βάσσου που εκστράτευσε και κατέλαβε την Κρήτη το 1897. Συμμετείχε στους μακεδονικούς αγώνες, ενώ το 1914 συμμετείχε στους αγώνες για την αυτονομία της Βορείου Ηπείρου, καταλαμβάνοντας την Κορυτσά. Στην αυτόνομη, τότε περιοχή, ανέλαβε αρχηγός του στρατού, αφού είχε παραιτηθεί από τον ελληνικό στρατό, και στη συνέχεια πολιτικός διοικητής Κορυτσάς. Φιλοβασιλικός, κατά την περίοδο του Εθνικού Διχασμού ακολούθησε τον Βασιλιά Κωνσταντίνο, με συνέπεια να διωχθεί. Αποκαταστάθηκε μετά την ήττα του Βενιζέλου το 1920 και επανήλθε στο στράτευμα. Διετέλεσε βουλευτής Φλώρινας και Καστοριάς, ενώ υπήρξε γενικός διοικητής Κρήτης.

Παύλος Γύπαρης, Μακεδονομάχος, αλλά και αγωνιστής και στους υπόλοιπους εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες της πατρίδας, έμπιστος φίλος και συνεργάτης του Ελευθ. Βενιζέλου και επί κεφαλής της προσωπικής φρου-

ράς του. Συμμετείχε στο κίνημα του 1935 στα Χανιά.

Μελέτιος Μεταξάκης, ιεράρχης γεννήθηκε στις 21 Σεπτεμβρίου του 1871 στο χωριό Παρσάς του Λασιθίου και πέθανε στην Αλεξανδρεία το 1935. Αναδείχτηκε, διαδοχικά, αρχιγραμματέας του Πατριαρχείου Ιεροσολύμων, μητροπολίτης Κιτίου της Κύπρου, όπου συνέταξε και τον καταστατικό χάρτη της, μητροπολίτης Αθηνών, Οικουμενικός Πατριάρχης, Αρχιεπίσκοπος Βορείου και Νοτίου Αμερικής, πατριάρχης Αλεξανδρείας. Το 1918 διαδέχθηκε το Θεόκλητο Α' στη Μητρόπολη Αθηνών όπου παρέμεινε δύο χρόνια. Στις 16 Νοεμβρίου 1920, μετά την επάνοδο του Θεόκλητου στο θρόνο των Αθηνών, ο Μελέτιος έφυγε στην Αμερική (Φεβρουάριος 1921). Οργάνωσε την Ελληνορθόδοξη Αρχιεπισκοπή Βορείου και Νοτίου Αμερικής και έγινε αρχιεπίσκοπος, ενώ στις 25 Νοεμβρίου 1921 εξελέγη στον Οικουμενικό Θρόνο όπου παρέμεινε 17 μήνες. Στις 20 Μαΐου 1926 εξελέγη Πατριάρχης Αλεξανδρείας.

Κωνσταντίνος Μητσοτάκης, μαχητής των κρητικών αγώνων, πληρεξούσιος των Γενικών Συνελεύσεων της Κρήτης, σημαντική προσωπικότητα της εποχής του. Ήταν γαμβρός του Ελευθερίου Βενιζέλου, σύζυγος της αδελφής του, και από τους ιδρυτές του κόμματος των Ξυπόλητων. Μετά το θάνατό του, το 1898, η ελληνική κυβέρνηση τον τίμησε, ψηφίζοντας στη βουλή νόμο για την οικονομική ενίσχυση της οικογενείας του.

Σταύρος Καλλιέρghης από το Χουμέρι Ρεθυμνου, πρωτοπόρος του σοσιαλιστικού κινήματος στην Ελλάδα, βασιλικός συντελεστής της καθιέρωσης της εργατικής πρωτομαγιάς. Φοιτητής ακόμα οργάνωσε την πρώτη διαδήλωση φοιτητών μπροστά στο παλάτι με συνθήματα για ισότητα, αλληλφότητα και κοινοκτημοσύνη. Ίδρυσε τον Κεντρικό Σοσιαλιστικό Σηλόγο το Μάιο του 1890 κι ήταν εκδότης της εφημερίδας «Σοσιαλιστής» από τον Ιούνιο του 1890. Την Πρωτομαγιά το 1892, τριάντα σοσιαλιστές συγκεντρώθηκαν στο Στάδιο και διαμαρτυρήθηκαν «κατά του πλουτοκρα-

τικού αθλήου συστήματος».

Το 1893, στις 2 Μαΐου, ημέρα Κυριακή, με απόφαση του Σοσιαλιστικού Σηλόγου οργάνωσαν την πρώτη στην Ελλάδα επίσημη Εργατική Πρωτομαγιά, στο Στάδιο στις 5 μ.μ. Κύριος ομιλητής ο Σταύρος Καλλιέρghης.

Η συμμετοχή ήταν εντυπωσιακή: 2.000 άτομα όταν η Αθήνα κι ο Πειραιάς είχαν όλους κι όλους 150.000 κατοίκους! Στο ψήφισμα της συγκέντρωσης τα βασικά αιτήματα ήταν τα κάτωθι:

- Να γίνει η Κυριακή αργία.
- Να καθιερωθεί οκτάωρη εργασία.
- Να θεσπιστεί σύνταξη.

Το Ψήφισμα υπογράφηκε από 500 άτομα. Συνεχίστηκε η συλλογή υπογραφών και την 1η Δεκεμβρίου 1893 κατατέθηκε στη Βουλή με 2.000 υπογραφές. Ο Πρόεδρος της Βουλής δεν θέλησε να το διαβάσει και το πέταξε με περιφρόνηση. Ο Σταύρος Καλλιέρghης που παρακολουθούσε από το θεωρείο των δημοσιογράφων σηκώθηκε επάνω κι άρχισε ο ίδιος να διαβάζει το Ψήφισμα. Συνελήφθη, καταδικάστηκε, κακοποιήθηκε και φυλακίστηκε. Παρόλα αυτά δεν πτοήθηκε, συνέχισε την δράση του και τους αγώνες τους. Βρέθηκε στο Παρίσι όπου και συνδέθηκε με τους μεγαλύτερους διανοητές της εποχής ενώ, επιστρέφοντας στην Ελλάδα, συνέχισε να αγωνίζεται και να διεκδικεί την ικανοποίηση των αιτημάτων των εργατών.

Κωνσταντίνος Μάνος, ποιητής, συγγραφέας, πολιτικός και συνεργάτης του Βενιζέλου. Συμμετείχε στην επανάσταση του 1897 ως εθελοντής. Μαζί με τον Βενιζέλο και τον Κωνσταντίνο Φούμη συγκρότησαν, μεταξύ άλλων, την τριανδρία της επανάστασης του Θερίσου.

Γεννήθηκε το 1869 στην Αθήνα. Ο πατέρας του, Θρασύβουλος Μάνος, ήταν στρατηγός και κατόγταν από φαναριώτικη οικογένεια, ενώ μητέρα του ήταν η Ρωξάνη Μαυρομιχάλη, από την οικογένεια Μαυρομιχάλη. Σπούδασε νομική στη Λειψία και φιλοσοφία στην Οξφόρδη. Διετέλεσε καθηγητής της αυτοκράτειρας της Αυστρίας Ελισσάβετ. Πρωτοστάτησε στη διοργάνωση των πρώτων σύγχρονων Ολυμπιακών αγώνων της Αθήνας. Με την κήρυξη της Κρητικής Επανάστασης ήλθε στην Κρήτη όπου και ηγήθηκε του Ιερού Λόχου, που δημιούργησε. Διάφορες απογοη-

τεύσεις τον οδήγησαν να αφήσει την Ελλάδα και να ταξιδέψει, φτάνοντας μέχρι και την Αλάσκα. Επέστρεψε αργότερα στην Κρήτη για να διατελέσει δήμαρχος στα Χανιά. Η αγωνιστική του δράση όμως δεν περιορίστηκε στην Κρητική Επανάσταση. Πήρε μέρος στο Μακεδονικό Αγώνα, χρησιμοποιώντας το ψευδώνυμο Μιχαηλίδης, το 1909 πήρε μέρος στο Κίνημα στο Γουδί. Στη συνέχεια διορίστηκε αντιπρόσωπος και στις δύο αναθεωρητικές βουλές που ακολούθησαν.

Τελευταίος του αγώνας ήταν η συμμετοχή του στους Βαλκανικούς πολέμους (1912 - 1913), όπου ήταν αρχηγός στρατιωτικού σώματος το οποίο βοήθησε μεταξύ άλλων και στην απελευθέρωση της Πρέβεζας. Τον Απρίλιο του 1913 βρήκε τραγικό τέλος όταν το αεροπλάνο στο οποίο επέβαινε συνετρίβη στο Λαγκαδά κατά τη διάρκεια ανιχνευτικής πτήσης σε βουλγαρικό στρατόπεδο.

Καλλιρρόη Σιγανού - Παρέν, (Πλατάνια Αμαρίου 1861 - Αθήνα 15 Ιανουαρίου 1940). Δασκάλα και δημοσιογράφος, από τις πρώ-

τες Ελληνίδες φεμινίστριες, εκδότρια του ιστορικού εντύπου «Εφημερίς των Κυριών», που συντασσόταν μόνο από γυναίκες. Η εφημερίδα της κυκλοφορούσε επί 31 χρόνια, από το 1887 μέχρι το 1918. Έδωσε αγώνες για ευκαιρίες των γυναικών στην εκπαίδευση και στη δημόσια ζωή. Μετά από δικά της διαβήματα, η κυβέρνηση του Δηλιγιάννη επέτρεψε τη φοίτηση των γυναικών στο Πανεπιστήμιο και το Πολυτεχνείο. Επίσης, ήταν η πρώτη που κίνησε το θέμα της παραχώρησης δικαιώματος ψήφου στις γυναίκες ήδη από τη δεκαετία του 1890.

Στέφανος Σκουλούδης, πολιτικός, πρωθυπουργός της Ελλάδας. Γεννήθηκε το 1838 στην Κωνσταντινούπολη, αλλά η καταγωγή του πατέρα του ήταν από το Ρέθυμνο. Σπούδασε ιατρός, αλλά ασχολήθηκε με το εμπόριο και τον τραπεχικό χώρο και στη συνέχεια με την πολιτική και τη διπλωματία. Ως εκπρόσωπος της κυβέρνησης Βενιζέλου υπέγραψε στις 17 Μαΐου 1913 τη συμφωνία του Λονδίνου,

με την οποία ολοκληρώθηκε ο πρώτος Βαλκανικός Πόλεμος και, μεταξύ άλλων, προβλεπόταν η ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα.

Τον Οκτώβριο του 1915, με το ξεκίνημα του Εθνικού Διαχασμού, ο βασιλιάς Κωνσταντίνος ανέθεσε στον Σκουλούδη την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης, με στόχο τη διατήρηση της ελληνικής

ουδετερότητας στον πρώτο παγκόσμιο Πόλεμο. Το 1918, με την επιστροφή του Βενιζέλου, ο Σκουλούδης κατηγορήθηκε για εσχάτη προδοσία με αφορμή τη συνεργασία με τον έκπτωτο Κωνσταντίνο. Προφυλακίστηκε και παραπέμφθηκε σε δίκη μαζί με το υπουργικό του συμβούλιο σε Ειδικό Δικαστήριο.

Οι κατηγορίες αποσύρθηκαν μετά τις εκλογές του Νοεμβρίου του 1920 και την εκλογική ήττα του Βενιζέλου. Το 1921 η Εθνική Συνέλευση κήρυξε επίσημα άκυρη την κατηγορία και όλη τη διαδικασία. Πέθανε στις 19 Αυγούστου 1928.

Μίνως Καλοκαιρινός, από τη γνωστή οικογένεια του Ηρακλείου. Ήταν ο πρώτος που αποκάλυψε

το ανάκτορο της Κνωσού, αρκετά χρόνια πριν φτάσει σ' αυτό ο Άγγλος αρχαιολόγος Έβανς. Αδελφός του Λυσιμάχου, θύματος των σφαγών της 25ης Αυγούστου 1898.

Λυσιμάχος Καλοκαιρινός, από τα επώνυμα θύματα της φοβερής σφαγής της 25ης Αυγούστου 1898 στο Ηράκλειο. Ήταν ο πρόξενος της Αγγλίας.

20ος αιώνας

Σοφοκλής Βενιζέλος (1894-1964) Στρατιωτικός και πολιτικός, με σύντομες θητείες στην πρωθυπουργία της χώρας, επανειλημμέ-

ως υπουργός. Δευτερότοκος γιος του Ελευθερίου Βενιζέλου. Η μητέρα του Μαρία Κατελούζου πέθανε κατά τη γέννα του. Εκλέχτηκε πρώτη φορά βουλευτής Χανίων με το Κόμμα των Φιλελευθέρων το 1920.

Το 1936, μετά τον θάνατο του πατέρα του, εκλέχθηκε στην διοικούσα επιτροπή του Κόμματος των Φιλελευθέρων. Στις 7 Μαΐου του 1943 ανέλαβε το Υπουργείο Ναυτικού στην εξόριστη κυβέρνηση του Τσουδερού και μετά την παραίτηση Τσουδερού, στις 14 Απριλίου του 1944, πρωθυπουργός. Παραιτήθηκε 14 ημέρες αργότερα και ανέλαβε ο Γεώργιος Παπανδρέου. Στην κυβέρνηση εθνικής ενότητας, παρέμεινε ως αντιπρόεδρος έως τον Αύγουστο του 1944. Στις 30 Αυγούστου του 1945 έγινε υπαρχηγός των Φιλελευθέρων, με αρχηγό τον Θεμιστοκλή Σοφούλη.

Τον Φεβρουάριο του 1946, το Κόμμα των Φιλελευθέρων διασπάσθηκε, και ο Σοφοκλής Βενιζέλος ανέλαβε την ηγεσία του Κόμματος των Βενιζελικών Φιλελευθέρων, ενώ στις πρώτες μετακατοχικές εκλογές, ένα μήνα αργότερα, πολιτεύθηκε με τον κόμμα Εθνική Πολιτική Ένωση (ΕΠΕ).

Οι Φιλελεύθεροι επανενώθηκαν το 1947 και ο Σοφοκλής Βενιζέλος έγινε εκ νέου υπαρχηγός και κατόπιν αρχηγός του κόμματος (Νοέμβριος 1948). Από τον Αύγουστο του 1950 έως τον Οκτώβριο του 1951, ο Σοφοκλής Βενιζέλος σχημάτισε τρεις διαδοχικές κυβερνήσεις, αρχικά σε συνεργασία με

τον Κωνσταντίνο Τσαλδάρη και τον Παναγιώτη Κανελλόπουλο, και κατόπιν σε συνεργασία με τον Γεώργιο Παπανδρέου και τον Νικόλαο Πλαστήρα, ως πρωθυπουργός και υπουργός Εξωτερικών.

Στην κυβέρνηση Πλαστήρα (1951-1952) μετείχε ως αντιπρόεδρος και υπουργός Εξωτερικών, και αναπλήρωσε τον Πλαστήρα μετά την ασθένειά του (11 Μαρτίου 1952). Κατά την περίοδο αυτή, ο Σοφοκλής Βενιζέλος διαπραγματεύτηκε την ένταξη της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ, αποδέχθηκε την συμμετοχή της χώρας στον πόλεμο της Κορέας μετά από πρόσκληση του ΟΗΕ, και έδωσε το δικαίωμα τού εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις γυναίκες.

Το 1954 διαφώνησε με τον Γεώργιο Παπανδρέου και ίδρυσε την Φιλελεύθερη Δημοκρατική Ένωση, εκλέγοντας 46 βουλευτές. Το 1958 αποκατέστησε τις σχέσεις του με τον Γεώργιο Παπανδρέου, και ίδρυσαν την Ένωση Κέντρου. Μετά την εκλογική νίκη της Ενώσεως Κέντρου στις 3 Νοεμβρίου του 1963, ανέλαβε αντιπρόεδρος της κυβέρνησης και υπουργός Εξωτερικών.

Δέκα μέρες πριν από τις εκλογές της 16ης Φεβρουαρίου 1964, κατά την οποία η Ένωση Κέντρου κέρδισε την απόλυτη πλειοψηφία, ο Σοφοκλής Βενιζέλος πέθανε από καρδιακή προσβολή πάνω στο επιβατηγό πλοίο «Ελλάς», το οποίο έπλεε από τα Χανιά στον Πειραιά.

Νίκος Καζαντζάκης (18 Φεβρουαρίου 1883 - 26 Οκτωβρίου 1957), στοχαστής, μυθιστοριογράφος, ποιητής και θεατρικός συγγραφέας, ο κορυφαίος σύγχρονος Έλλη-

νας λογοτέχνης.

Τα έργα του Ο Χριστός Ξανασταύρωνεται,

Ο Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά και Ο Τελευταίος Πειρασμός που έχουν γίνει και ταινίες. Είναι ο περισσότερο μεταφρασμένος και πολυδιαβασμένος σύγχρονος Έλληνας συγγραφέας, ενώ τα βιβλία του παραμένουν και σήμερα στην κορυφή της παγκόσμιας λογοτεχνίας, με συνεχείς επανεκδόσεις.

Εμφανίστηκε στα ελληνικά γράμματα, το 1906, δημοσιεύοντας το δοκίμιο Η Αρρώστια του Αιώνας και το πρώτο του μυθιστόρημα Όφιος και Κρίνο (με το ψευδώνυμο Κάριμα Νιρβάμη).

Οπαδός του Φρειδερίκου Νίτσε, για το έργο του οποίου ήταν και η διατριβή του επί υφηγεσία μετά τις σπουδές του στο Παρίσι. Συνεργάτης του Ελευθερίου Βενιζέλου, στο πρωθυπουργικό γραφείο του οποίου υπηρέτησε στους Βαλκανικούς Πολέμους, ενώ αργότερα διορίστηκε ως γενικός διευθυντής του υπουργείου Περιθάλψεως. Προτάθηκε τρεις φορές για το βραβείο Νόμπελ, της δύο από αυτές από τη Νορβηγική Ακαδημία, αλλά πολεμήθηκε από την Ακαδημία Αθηνών, η οποία δεν τον έκανε ποτέ μέλος της.

Διώχθηκε πολλές φορές για τις απόψεις και τα συγγραφικά του έργα, τόσο από την πολιτεία όσο και την ελληνική εκκλησία αλλά και το Βατικανό, το οποίο είχε συμπεριλάβει στον κατάλογο των απαγορευμένων έργων του το «Τελευταίος Πειρασμός», το περιεχόμενο του οποίου οδήγησε τη σύνοδο της εκκλησίας της Ελλάδος να ζητήσει το 1954 τον αφορισμό του, τον οποίο τελικά δεν ενέκρινε ο Οικουμενικός Πατριάρχης Αθηνάγορας.

Η φιλοσοφική του σκέψη συνοψίζεται στην «Ασκητική», ενώ έγραψε ταξιδιωτικά έργα και εργάστηκε παράλληλα ως ανταποκριτής αθηναϊκών εφημερίδων, κατά τα ταξίδια του σε πολλές χώρες.

Πέθανε σε νοσοκομείο της Γερμανικής πόλης του Φράιμπουργκ στις 26 Οκτωβρίου 1957.

Στον τάφο του Καζαντζάκη χαράχθηκε η επιγραφή, που ο ίδιος επέλεξε: «Δεν ελπίζω τίποτα. Δεν φοβούμαι τίποτα. Είμαι ήλφτερος».

Παντελής Πρεβελάκης, (Ρέθυμνο 18 Φεβρουαρίου 1909 - Αθήνα 15 Μαρτίου 1986) από τους σημαντικούς λογοτέχνες

του 20ου αιώνα, μελετητής της Τέχνης.

Σπούδασε στη νομική και στη φιλοσοφική σχολή του πανεπιστημίου Αθηνών, ενώ συνέχισε τις σπουδές του στο Παρίσι, στη Σχολή Γραμμάτων της Σορβόννης και στο Ινστιτούτο Τέχνης και Αρχαιολογίας. Έγραψε ποίηση, θεατρικά έργα, δοκίμια, μελέτες, αλλά είναι κυρίως γνωστός ως ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της πεζογραφικής γενιάς του 1930. Πρωτοεμφανίστηκε στη λογοτεχνία ως ποιητής, το 1928, με το επύλληλο «Στρατιώτες», που αναφέρεται στους κρητικούς στρατιώτες που πολεμήσαν στην Μικρασιατική εκστρατεία.

Από τα σημαντικότερα έργα του είναι η «Παντέρμη Κρήτη» και η τριλογία «Ο Κρητικός». Η «Παντέρμη Κρήτη» (1945) είναι μια λογοτεχνική ανασύνθεση των ιστορικών γεγονότων της επανάστασης του 1866, ενώ συνέχειά της θεω-

ρείται «Ο Κρητικός», τριλογία στην οποία παρουσιάζει, με λογοτεχνικό επίσης τρόπο, τα γεγονότα των κρητικών αγώνων μέχρι και το κίνημα του Θερίσου το 1905. Το 1977 βραβεύθηκε με το Αριστείο Γραμμάτων της Ακαδημίας Αθηνών και την ίδια χρονιά έγινε ακαδημαϊκός.

Πέθανε στην Αθήνα το 1986.

Έλλη Αλεξίου, γεννήθηκε στο Ηράκλειο το 1894 και πέθανε το 1988. Η κορυφαία πεζογράφος του 20ου αιώνα ανήκει στην

γνωστή οικογένεια των λογίων του Ηρακλείου.

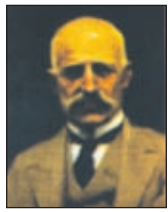
Πατέρας της ήταν ο Στυλιανός Αλεξίου, εκδότης σημαντικών έργων στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ου αιώνα, αδελφή της η Γαλάτεια Καζαντζάκη, πρώτη σύζυγος του Νίκου Καζαντζάκης και λογοτέχνης η ίδια, αδελφός της ο επίσης λογοτέχνης - ποιητής Λευτέρης Αλεξίου, πατέρας του αρχαιολόγου και συγχρόνου λογίου Στυλιανού Αλεξίου.

Σπούδασε στο Πανεπιστήμιο της Σορβόνης και από έμαθε ξένες γλώσσες, ενώ ασχολήθηκε με την ευρωπαϊκή λογοτεχνία και εργάστηκε στην εκπαίδευση επί 42 χρόνια, στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Έγραψε σημαντικά έργα, με πρώτο τη συλλογή διηγημάτων "Σκληροί αγώνες για τη μικρή ζωή", το 1931. Αργότερα, μεταξύ άλλων, εξέδωσε το μυθιστόρημα, που περιγράφει τον τρόπο ζωής των μικρών κοριτσιών σε κάποιο παρθεναγωγείο της Αθήνας, με τίτλο «Γ' Χριστιανικών Παρθεναγωγείων». Το έργο αυτό κυκλοφόρησε στην ρουμανική, γερμανική και σλοβενική γλώσσα.

Το 1966 εξέδωσε τη βιογραφία του Καζαντζάκη με τίτλο "Για να γίνει μεγάλος", παρά το γεγονός ότι η ίδια είχε πικρή προσωπική εμπειρία από το γάμο της Γαλάτειας.

Οι αριστερές της αντιλήψεις είναι εμφανείς στο συγγραφικό της έργο, τμήμα του οποίου συμπεριλαμβάνει παιδική λογοτεχνία αλλά και μεταφράσεις από τα γαλλικά και τα ρωσικά, ενώ την οδήγησαν πολλές φορές σε αυτοεξορία.

Ιωάννης Κονδυλάκης, (1862-1920) συγγραφέας, δημοσιογράφος, ο πατέρας του ελληνικού χρονογράφματος, από τη Βιάννο, με καταγωγή από οικογένεια οπλαρχηγών του 1821. Στα πρώτα χρόνια του σχολείου και στις πρώτες τάξεις του γυμνασίου φοίτησε στο Ηράκλειο, ενώ συνέχισε τις γυμνασιακές του σπουδές στο Βαρβάκειο της Αθήνας.

Ενδιάμεσα, το 1877 επέστρεψε στην Κρήτη για να βοηθήσει την επανάσταση που ξέσπασε το λίγο μετά και το 1884 επέστρεψε στην Αθήνα όπου και τελείωσε το γυμνάσιο. Εκείνη την εποχή άρχισε να ασχολείται με την λογοτεχνία. Στην αρχή έγραφε ως δημοσιογράφος σε εφημερίδες και περιοδικά, δεν άργησε όμως να δημοσιεύσει και το πρώτο του διήγημα το 1884 στην εφημερίδα "Εστία", το οποίο επαινέθηκε στο διηγηματικό διαγωνισμό εκείνης της εφημερίδας.

Στη συνέχεια γράφτηκε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου, αλλά δεν πήρε ποτέ το δίπλωμα του.

Για μικρό διάστημα εργάστηκε ως δάσκαλος σε χωριό των Χανίων. Συνεργάστηκε με διάφορες εφημερίδες, όπως η "Εστία", το "Άστυ" και το "Εμπρός". Περισσότερο από 20 χρόνια έγραφε χρονογραφήματα με το ψευδώνυμο "Διαβάτης". Υπήρξε ο πρώτος πρόεδρος της Ενώσεως Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών.

Επίσημα ο Κονδυλάκης εμφανίστηκε στην Λογοτεχνία το 1884, όταν κυκλοφόρησε η πρώτη του συλλογή διηγημάτων με το γενικό τίτλο "Διηγήματα".

Αμέσως μετά κυκλοφόρησε το πρώτο του μυθιστόρημα "Οι Άθλιοι των Αθηνών". Ακολούθησαν τα έργα "Η Γραμβούσα", επαναστάσεις εν Κρήτη", "Η ολοκαύτωση του Αρκαδίου", "Όταν ήμουν δάσκαλος", "Πρώτη Αγάπη", "Ενώ διάβαινα", "Ο Πατούχας", "Ζαμπελίου και Κριτοβουλίδου, Ιστορία Κρητικών Επαναστάσεων", "Ημέραι κινδύνων και φόβου".

Έκανε ακόμα μεταφράσεις έργων του Λουκιανού.

Λιλή Ζωγράφου, (1922-1998) γεννήθηκε στο Ηράκλειο και σπούδασε φιλολογία. Λογοτέχνης, δημοσιογράφος, η οποία ξεκίνησε την καριέρα της δημοσιεύοντας έργα της σε λογοτεχνικά περιοδικά. Το 1949 εξέδωσε το πρώτο της έργο με τίτλο «Αγάπη» και καθιερώθηκε δέκα χρόνια αργότερα με το δοκίμιο «Νίκος Καζαντζάκης-έννας τραγικός». Δημοσίευσε 24 βιβλία (μυθιστορήματα, νουβέλες και δοκίμια) που έχουν κάνει αλληπάλληλες εκδόσεις. Το τελευταίο της μυθιστόρημα με τίτλο "Η αγάπη άργησε μια μέρα" έχει μεταφραστεί στα ισπανικά και έχει διασκευαστεί σε σήριαλ για την ελληνική τηλεόραση.

Εκείνη την εποχή άρχισε να ασχολείται με την λογοτεχνία. Στην αρχή έγραφε ως δημοσιογράφος σε εφημερίδες και περιοδικά, δεν άργησε όμως να δημοσιεύσει και το πρώτο του διήγημα το 1884 στην εφημερίδα "Εστία", το οποίο επαινέθηκε στο διηγηματικό διαγωνισμό εκείνης της εφημερίδας.

Στη συνέχεια γράφτηκε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου, αλλά δεν πήρε ποτέ το δίπλωμα του.

Για μικρό διάστημα εργάστηκε ως δάσκαλος σε χωριό των Χανίων. Συνεργάστηκε με διάφορες εφημερίδες, όπως η "Εστία", το "Άστυ" και το "Εμπρός". Περισσότερο από 20 χρόνια έγραφε χρονογραφήματα με το ψευδώνυμο "Διαβάτης". Υπήρξε ο πρώτος πρόεδρος της Ενώσεως Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών.

Επίσημα ο Κονδυλάκης εμφανίστηκε στην Λογοτεχνία το 1884, όταν κυκλοφόρησε η πρώτη του συλλογή διηγημάτων με το γενικό τίτλο "Διηγήματα".

Αμέσως μετά κυκλοφόρησε το πρώτο του μυθιστόρημα "Οι Άθλιοι των Αθηνών". Ακολούθησαν τα έργα "Η Γραμβούσα", επαναστάσεις εν Κρήτη", "Η ολοκαύτωση του Αρκαδίου", "Όταν ήμουν δάσκαλος", "Πρώτη Αγάπη", "Ενώ διάβαινα", "Ο Πατούχας", "Ζαμπελίου και Κριτοβουλίδου, Ιστορία Κρητικών Επαναστάσεων", "Ημέραι κινδύνων και φόβου".

Έκανε ακόμα μεταφράσεις έργων του Λουκιανού.

Γεώργιος Χατζηδάκης, (1858-1941) γλωσσολόγος, θεμελιωτής της γλωσσολογίας στην Ελλάδα. Υποστήριξε με πάθος τη λόγια γλώσσα και πολέμησε το κίνημα του δημοτικισμού.

Γεώργιος Κουρμούλης, (1907-1977) από τα Σεληιά Αγίου Βασιλείου Ρεθύμνου. Γλωσσολόγος, καθηγητής του Πανεπιστημίου της Αθήνας, από τους κορυφαίους στον τομέα του. Εξέδωσε πλήθος επιστημονικών εργασιών τόσο για την ελληνική γλώσσα όσο και για τους κρητικούς ιδιοματισμούς, ενώ είναι ο συντάκτης του έργου «Αντίστροφον Λεξικόν της Νέας Ελληνικής». Στη διάρκεια της γερμανικής κατοχής είχε έντονη δράση ως μέλος της Εθνικής Κρητικής Οργανώσεως, ενώ εξέδιδε παράνομα και την εφημερίδα «Κήρυξ».

Ιωσήφ Χατζηδάκης, (-1936) λόγιος, συγγραφέας, ο οποίος αν και σπούδασε γιατρός αναδείχτηκε σε περίφημο αρχαιολόγο. Μαζί με τον Στέφανο Ξανθουδίδη ίδρυσαν το Αρχαιολογικό μουσείο Ηρακλείου στις αρχές του 20ου αιώνα. Είχε γεννηθεί στη Μύλο, όπου βρίσκονταν οι Κρητικοί γονείς του και επέστρεψε στο Ηράκλειο το 1881, ενώ το 1883 εξελέγη πρόεδρος του Φιλεκαπαιδευτικού Συλλόγου

παίρνοντας πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της εκπαίδευσης των σκλαβωμένων κρητικόπουλων. Είχε ανάμειξη και στην πολιτική. Διετέλεσε υποδήμαρχος του Ηρακλείου, αλλά και μέλος της Γενικής Συνέλευσης των Κρητών. Συγκρούστηκε με τον Ελευθέριο Βενιζέλο στη συνέλευση των Αρχαίων, τον Αύγουστο του 1897 για το θέμα της άμεσης ή μη αποδοχής της αυτονομίας και ακολούθησαν τα γνωστά γεγονότα με την απόπειρα δολοφονίας του μετέπειτα πρωθυπουργού της Ελλάδας. Με την εγκατάσταση της Κρητικής Πολιτείας εισηγήθηκε, μαζί με τον Ιωάννη Σφακιανάκη, το νόμο περί αρχαιοτήτων στην Κρήτη.

Εμμανουήλ Τσουδερός (1882-1956). Νομικός, οικονομολόγος και πολιτικός από το Ρέθυμνο, ήταν ο πρωθυπουργός της Μάχης

της Κρήτης. Υπήρξε για 3 χρόνια (1941-44) πρόεδρος της εξόριστης ελληνικής κυβέρνησης, που βρέθηκε στην Κρήτη κατά την εισβολή των γερμανικών δυνάμεων το Μάιο του 1941.

Εκλέχθηκε για πρώτη φορά βουλευτής με το κόμμα των Φιλελευθέρων το 1915 και επανεκλέχθηκε με το ίδιο κόμμα το 1920. Από το 1918 εκπροσώπησε την Ελλάδα επανειλημμένως σε διεθνείς συναντήσεις.

Το 1924, ανέλαβε το Υπουργείο Συγκοινωνιών στην κυβέρνηση Βενιζέλου και την ίδια χρονιά ανέλαβε το Υπουργείο Οικονομικών στην κυβέρνηση Παπαναστασίου. Το 1925 διορίστηκε υποδιοικητής της Εθνικής Τράπεζας και το 1931, ανέλαβε την διοίκηση της Τραπέζης της Ελλάδος.

Στις 21 Απριλίου του 1941, και ενώ οι Γερμανοί είχαν καταλάβει την ημισή Ελλάδα, ο Τσουδερός αποδέχθηκε πρόταση του βασιλιά Γεωργίου να αναλάβει την πρωθυπουργία της χώρας σε αντικατάσταση του Αλεξάνδρου Κορυζή, ο οποίος είχε αυτοκτονήσει τρεις ημέρες νωρίτερα.

Στις 23 Απριλίου, η κυβέρνηση Τσουδερού μεταφέρθηκε στην Κρήτη και, έναν μήνα αργότερα, μεταφέρθηκε στην Αίγυπτο.

Το 1942, ως πρωθυπουργός της

εξόριστης ελληνικής κυβέρνησης, ο Τσουδερός μαζί με τον βασιλιά Γεώργιο, διατύπωσε υπόμνημα προς την κυβέρνηση της Βρετανίας ορίζοντας την Κύπρο ως μεταπολεμική διεκδίκηση της Ελλάδας για τις θυσίες της κατά τον πόλεμο.

Στα πρώτα χρόνια μετά την απελευθέρωση, ο Τσουδερός χρημάτισε αντιπρόεδρος και υπουργός Συντονισμού στην πρώτη κυβέρνηση Σοφούλη (22 Νοεμβρίου 1945 - 4 Απριλίου 1946) και υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου στην κυβέρνηση Παπάγου (19 Νοεμβρίου 1952 - 6 Οκτωβρίου 1955).

Θέμος Κορνάρος, (1906-1970) από τους κορυφαίους πεζογράφους του 20ου αιώνα. Γεννήθηκε το 1906 στο χωριό Σίβα της Μεσα-

ράς.

Συμμετείχε στην αντίσταση και το μετεμφυλιακό καθεστώς τον φυλάκισε για τις ιδέες του και τον οδήγησε στην εξορία μέχρι το 1952. μεταξύ των έργων του είναι, «Το Άγιον Όρος», «Σπιναλόγκα», «Ο Αθήτης», «Ο Δαίμονας», «Ο εσταυρωμένος παός μου» «Αγύρτες και κλέφτες στην εξουσία», «Στρατόπεδο Χαϊδαρίου», «Στάχτες και φοίνικες», «Το ξεκίνημα μιας νέας γενιάς», «Η αιχμαλωσία της νύχτας», «Με τα παιδιά της θύελλας», «Δε θα πεθάνουμε», «Αιχμαλωσία της νύχτας». Το «Θεσσαλονίκη 9-11 Μάη 1936» και δύο τόμους με ταξιδιωτικές εντυπώσεις.

Τίτος Πετυχάκης (1874-1966), ο δήμαρχος των μεγάλων έργων στο Ρέθυμνο, όπως έχει χαρακτηριστεί. Έκανε πέντε δημαρχιακές θητείες, από το 1926 μέχρι το 1950, κερδίζοντας ισάριθμες εκλογικές μάχες.

Φυσικά την περίοδο της κατοχής είχε παυθεί και επανήλθε αμέσως μετά. Ανάμεσα στα έργα που άφησε ήταν ο Δημοτικός Κήπος, η αναδάσωση του κάστρου της Φορτέζας και του λόφου του Ευβληγιά κ.α.

Εμμανουήλ Μπαντουβάς, από τις Άνω Ασίτες Ηρακλείου, γεννημένος το 1897. Από τις ηγετικές φυσιογνωμίες

στην αντίσταση κατά των Γερμανών. Με βενιζελικές καταβολές, συνεργάστηκε με την αριστερά και τους καπεταναίους της στην αντίσταση, αλλά στον εμφύλιο συγκρούστηκε μαζί τους και έγινε ο κύριος αντίπαλός τους. Από την πρώτη στιγμή οργάνωσε τον αντιστασιακό αγώνα, πήρε μέρος στη μάχη της Κρήτης στην περιοχή του Ηρακλείου. Αμέσως μετά βγήκε στο βουνό και στις 2 Ιουνίου 1941 κήρυξε από τον Άγιο Σύλλη τον ένοπλο αγώνα κατά του κατακτητή.

Γεώργιος Πετρακογιώργης (1890-1972), από το Μαγαρικάρη Ηρακλείου. Μια ακόμη μορφή του κρητικού αντιστασιακού

αγώνα, με δική του ομάδα μαχητών, η οποία είχε αποτελεσματική δράση όχι μόνο σε μάχες, αλλά και σε σαμποτάζ κατά των Γερμανών. Ανήκε στην ομάδα που απήγαγε τον στρατηγό Κράιπε, ενώ έμειναν στην ιστορία οι μάχες που έδωσε με ολιγάριθμους άνδρες τους κατά των οργανωμένων δυνάμεων του εχθρού στο Τραχήλι και το Μαδάρι του Ψηλορείτη.

Μετά την απελευθέρωση διετέλεσε φρούραρχος του Ηρακλείου, ενώ εξελέγη επανειλημμένως βουλευτής με το Κόμμα των Φιλελευθέρων. Υπήρξε αντιπρόσωπος της Ελλάδας στο συνέδριο των αντιστασιακών οργανώσεων της F.I.R. κι έδωσε μάχη για την εξασφάλιση αποζημιώσεων στα θύματα της γερμανικής κατοχής.

Γεώργιος Κάββος, (1909-1990), αξιωματικός του ελληνικού στρατού από τα Άνωγεια, με σημαντική αντιστασιακή δραστηριότητα

στη διάρκεια της κατοχής. Στα τέλη του 1943 διέφυγε στη Μέση Ανατολή όπου οργάνωσε, στις αρχές του 1944, δύο ανεπιτυχείς αποβάσεις στην Κρήτη.

Τον Αύγουστο του 1944 κατάφερε να αποβιβαστεί και ανέλαβε την οργάνωση των αντάρτικων ομάδων στον Ψηλορείτη, ενώ ήταν επικεφαλής της Αντάρτικης Ομάδας Ανωγείων στη νικηφόρα μάχη της

Μιθιάς. Μετά την απελευθέρωση τιμήθηκε δύο φορές με το χρυσό Αριστείο Ανδρείας.

Κωστής Πετράκης, (1911-1989) από τη Μιαμού Ηρακλείου. Ο σαμποτέρ του αεροδρομίου Ηρακλείου,

τη νύκτα της 13ης Ιουνίου 1942, μια πράξη με πανευρωπαϊκή διάσταση, που άλλαξε σ' εκείνο το σημείο την πορεία του πολέμου και την προέλαση των γερμανικών δυνάμεων του Ρόμελ, καθώς χωρίς αεροπλάνα για ανεφοδιασμό εγκλωβίστηκε στην Αλεξάνδρεια. Ο γυμναστής στο επάγγελμα Κωστής Πετράκης, μια μορφή - σύμβολο του αντιστασιακού αγώνα, μαζί με τους Γάλλους Μπερζέ, Σιμπάρ, Μο, Πιέρ Λεοστίκ και τον Άγγλο Τζέλικο, πήραν εντολή της ελληνικής κυβέρνησης του Καΐρου να έλθουν στο Ηράκλειο και να χτυπήσουν το αεροδρόμιο. Τη νύκτα εκείνη ανατίναξαν τα μεταγωγικά αεροπλάνα του Ρόμελ. Στους Γερμανούς το σαμποτάζ κόστισε σημαντικά και την επομένη προχώρησαν στις εκτέλεση των πρώτων 50 εθνομαρτύρων, από τους συνοδικά 62. Κι αν η Γαλλία και η Αγγλία τίμησαν τους δικούς του ήρωες της πρωτοφανούς πράξης, κάνοντας τον Μπερζέ αρχηγό των ενόπλων δυνάμεων και τον Τζέλικο λόρδο και υπουργό, το ελληνικό κράτος «τίμησε» τον Κωστή Πετράκη με διώξεις, εξορίες και φυλακίσεις για τις αριστερές αντιλήψεις του... Έμεινε συνοδικά πάνω από 17 χρόνια στην εξορία.

Γιάννης Ποδιάς, πρόσφυγας από τη Μικρά Ασία, εγκατεστημένος στο Λαράνι του Ηρακλείου. Όταν οι Γερμανοί εισέβαλλαν στο

χωριό του, έκαψαν το σπίτι της οικογένειάς του και σκότωσαν τον πατέρα του.

Ο Γ. Ποδιάς, επικηρυγμένος και κυνηγημένος, αναγκάστηκε να φύγει στο βουνό το Σεπτέμβριο του 1941 όπου και οργάνωσε την αντίσταση. Σταδιακά εξελίχθηκε στην ηγετική αντιστασιακή μορφή που πέρασε πλέον σαν θρύλος στην ιστορία.

Οργάνωσε τον ΕΛΑΣ, έγινε ο αρχικαπετάνιος του, και συνεργάστηκε με άλλες ομάδες ανταρτών για να κτυπήσει τους Γερμανούς. Συνδέθηκε με στενή φιλία με μια άλλη μεγάλη μορφή της ΕΑΜικής αντίστασης, τον Νίκο Σαμαρείτη και παντρεύτηκε την αδελφή του. Είναι το πιο γνωστό θύμα του εμφύλιου πολέμου στην Κρήτη, καθώς βρήκε τραγικό θάνατο και αποκεφαλίστηκε...

Νίκος Σαμαρείτης (1914-1948), από τα Σφακιά, αλλά εγκατεστημένος με την οικογένειά του από μικρό παιδί στο χωριό Άγιος Σύλλης

Ηρακλείου. Από τις ηγετικές μορφές της αντίστασης και της Μάχης της Κρήτης στο Ηράκλειο και την περιοχή του Καρτερού. Μετά την κατάκτηση του νησιού από τους Γερμανούς βγήκε στο βουνό μαζί με τον αδελφό του Μιχάλη, καθώς ήταν καταζητούμενοι.

Έδρασε μέσα από τις γραμμές του ΕΑΜ και του ΕΛΑΣ και συνεργάστηκε με μια άλλη μορφή της εποχής, τον Γιάννη Ποδιά, με τον οποίο ήταν αχώριστοι. Διώχθηκε μετά την κατοχή για τις ιδέες του και συνελήφθη το Μάιο του 1948. Δικάστηκε, καταδικάστηκε και εκτελέστηκε από το μισαλλόδοξο κράτος του εμφύλιου τον Ιούλιο του 1948.

Αλέξανδρος Ραπτόπουλος, (1889-1942), από την Άνω Βιάννο, αξιωματικός, αντιστασιακός που εκτελέστηκε από τους Γερ-

μανούς. Ίδρυσε τον Αύγουστο του 1941 μαζί με άλλους Κρήτες που δεν δέχονταν την υποταγή της Κρήτης στα χιτλερικά στρατεύματα, μια από τις πρώτες αντιστασιακές οργανώσεις στην Κρήτη, και η δράση του έγινε θρυλική. Είχε επαφές με την ελληνική κυβέρνηση του Καΐρου, η οποία τον όρισε εκπρόσωπο της στην Κρήτη.

Οργανώνει τη δράση της Κρητικής Επαναστατικής Επιτροπής, όπως ονομαζόταν η οργάνωσή του, ενώ παράλληλα φροντίζει για την απομάκρυνση Κρητών και άλλων που είχαν αποφασίσει να διαφύγουν στη Μέση Ανατολή.

Γίνεται στόχος των Γερμανών οι οποίοι τον συλλαμβάνουν στο σπίτι του, καθώς ο ίδιος έχοντας ένα τραύμα από τη μικρασιατική εκστρατεία, έχει δυσκολία στην κίνηση. Ο Αλέξανδρος Ραπτόπουλος εκτελέστηκε στις φυλακές Αγιάς Χανίων στις 3 Σεπτεμβρίου 1942, μαζί με άλλους πατριώτες. Η απόφαση του χιτλερικού στρατοδικείου είναι τίτλος τιμής για τον Βιαννίτη πατριώτη: καταδικάζεται, σε θάνατο, αναφέρεται, λόγω παροχής αρωγής εις τον εχθρόν. Κι αυτό γιατί, όπως αναφέρεται, ήταν εντεταλμένος της ελληνικής κυβέρνησης και είχε αποστολή την οργάνωση της ένοπλης αντίστασης εναντίον των γερμανικών δυνάμεων κατοχής, ενώ οργάνωνε την αποστολή Άγγλων και Ελλήνων στην Αίγυπτο.

Ιωάννης Ιωαννίδης (1903- 1944) από τις Λιθίνες Σπείας. Δάσκαλος, δικηγόρος, με σημαντική αντιστασιακή δράση. Ηγήθηκε του κινήματος του 1935 στη Σπεία, φυλακίστηκε και καταδικάστηκε από το στρατοδικείο μετά την αποτυχία του. Μετά την κατάληψη της Κρήτης από τους Γερμανούς ήταν συνιδρυτής της παγκρήτιας αντιστασιακής οργάνωσης ΑΕΑΚ, τον Ιούνιο του 1941. Σκοτώθηκε από τους Γερμανούς το Μάιο του 1944. Ήταν ο πατέρας του πρώην υπουργού και βουλευτή Φοίβου Ιωαννίδη

Στρατής Περγαλίδης (1908-1947) από την Προύσα της Μικράς Ασίας, αλλά πολιτογραφημένος Κρητικός καθώς βρέθηκε στο νησί πρόσφυγας της Μικρασιατικής Καταστροφής με την οικογένειά του. Ήταν από εκείνους που αντιστάθηκαν στο μεταξικό καθεστώς της 4ης Αυγούστου, οργανωμένος ήδη στην ΟΚΝΕ, τη νεολαία του ΚΚΕ.

Συμμετείχε στη Μάχη της Κρήτης, στο Ηράκλειο, και μετά την κατάληψη της Κρήτης από τους Γερμανούς κατέφυγε στη Νεάπολη. Με την απελευθέρωση επέστρεψε στο Ηράκλειο και ανέλαβε την αναδιοργάνωση του συνδικαλιστι-

κού κινήματος.

Εκλέχτηκε πρόεδρος του Εργατικού Κέντρου και μέλος της διοίκησης της ΓΣΕΕ.

Ο Περγαλίδης είναι ένα από τα πολλά θύματα του εμφυλιακού καθεστώτος.

Στις 12 Ιουνίου 1947 συνελήφθη από την ασφάλεια του Ηρακλείου με την κατηγορία ότι σε απεργία εμπόδιζε απεργοσπάστες να εργαστούν.

Βασανίστηκε απάνθρωπα για 2 μερόνυχτα και πέθανε στις 14 Ιουνίου.

Τις ίδιες ημέρες σε συγκρούσεις των εργατών με τις δυνάμεις ασφαλείας βρήκαν το θάνατο δύο ακόμη συνδικαλιστές του Ηρακλείου, οι αδελφοί Χατζηγεωργίου.

Ιωάννης Δραμουντάνης-Στεφανογιάννης, γεννήθηκε στα Ανώγεια το 1897 και εκτελέστηκε από τους Γερμανούς το 1944.

Ίδρυσε αντιστασιακή ομάδα και ανέλαβε την ευθύνη της διευκόλυνσης του έργου των συμμαχικών αποστολών που εγκατέστησαν σταθμό ασυρμάτου κι επικοινωνούσαν με το στρατηγείο της Μέσης Ανατολής .

Χριστομιχάλης Ξυλούρης, διαδέχτηκε τον Στεφανογιάννη όταν τον Φεβρουάριο του 1944 σκοτώθηκε από τους Γερμανούς . Ο

Ξυλούρης οποίος από το Φεβρουάριο μέχρι τον Οκτώβριο του 1944 διαχειρίστηκε ίσως τις πιο δύσκολες καταστάσεις των χρόνων της Κατοχής. Η απαγωγή του Κράιπε, η απαγωγή του συγγενού Αναστάση Συμεωνίδη, το παγκρήτιο σαμποταζ της 23ης Ιουλίου 1944, το σαμποτάζ της Δαμάσας, το ολοκαύτωμα των Ανωγείων, η μάχη της Μύθιας και των Αξιπέτρων, η μάχη της Φοινικιάς, η παράδοση του Ηρακλείου, η ανοικοδόμηση των Ανωγείων, ήταν μερικές από τις πολύ δύσκολες καταστάσεις που κλήθηκε να αντιμετωπίσει ο Αρχηγός της Α.Ο.Α. Χριστομιχάλης Ξυλούρης.

Εμμανουήλ Μάντακας, στρατηγός από το χωριό Λάκκοι Χανίων. Διω-

μένος από το Μεταξά και περιορισμένος στα Χανιά, εξαιτίας της συμμετοχής του στο κίνημα του 1935, συμμετείχε με άλλους δημοκράτες των Χανίων στο αντιδικτατορικό κίνημα του 1938. Αργότερα, στην κατοχή, πέρασε στην ηπειρωτική Ελλάδα και πολέμησε μέσα από τις γραμμές του ΕΑΜ και του ΕΛΑΣ. Υπήρξε μέλος της ΠΕΕΑ.

Αριστομένης Μπισσοτάκης, πολιτικός, και βουλευτής Χανίων, ενώ υπήρξε αντιπρόεδρος της βουλής. Έλαβε μέρος, ως ηγετικό στέλεχος, στο αντιδικτατορικό κίνημα το 1938, εναντίον του καθεστώτος Μεταξά. Ήταν στην επαναστατική επιτροπή του αγώνα που συντάραξε τη χουντική «κυβέρνηση».

Βαγγέλης Κτιστάκης από τα Χανιά, από τους επικεφαλής αντιδικτατορικού κινήματος κατά του Μεταξά και της ιστορικής εξέγερσης του 1938.

Ήταν παράλληλα ηγετικό στέλεχος του ΚΚΕ, του οποίου έγινε γραμματέας περιοχής Κρήτης τον Απρίλιο του 1944. Τρεις μήνες αργότερα, τον Ιούνιο, συνελήφθη στην εβραϊκή συνοικία από τους Γερμανούς και όργανα της ασφαλείας Χανίων, που συνεργάζονταν με τους κατακτητές. Πέρασε από το χιτλερικό στρατοδικείο της Αγιάς και καταδικάστηκε σε θάνατο. Εκτελέστηκε στις 16 Ιουνίου 1944.

Βαγγελιώ Φωτιάδου. Η επονίτισσα που έγινε θρύλος. Καταγόμενη από οικογένεια Ηπειρωτών που ήλθε στο Ηράκλειο (ο πατέρας

της ήταν από τη γενιά των Ηπειρωτών φουρνάρηδων της πόλης) ήταν δεν ήταν στα 16 της χρόνια όταν εντάχθηκε στην ΕΠΟΝ κατά τη γερμανική κατοχή. Η δράση της μέσα από τις γραμμές της οργάνωσης συνεχίστηκε και μετά την κατοχή, στο επίσης σκληρό μετεμφυλιακό καθεστώς, παρέα πάντα με την άλλη Βαγγελιώ, την Αρμενάκη. Οι δύο έμειναν στην ιστορία της αριστεράς με το όνομα «οι Βαγγελιές». Νύχτα, παραμονή ή προπα-

ραμονή της 25 Μαρτίου 1948, βγήκαν να πετάξουν προκηρύξεις στους δρόμους του Ηρακλείου, χωριστά η κάθε μία, όπως θυμάται η Δέσποινα Σκαλοχωρίτη, που ήταν στην παρέα και την επιχείρηση εκείνης της βραδιάς. Το πρωί η ίδια και η οργάνωση πάγωσαν από την είδηση της σύλληψής τους. Πέρασαν στρατοδικείο και εκτελέστηκαν λίγο αργότερα, στις 5 Ιουνίου 1948.

Βαγγελιώ Αρμενάκη, η δεύτερη επονίτισσα που μαζί με τη Φωτιάδου εκτελέστηκε τον Ιούνιο του 1948. Δεν είχε γίνει μέλος της ΕΠΟΝ, αλλά

πάντα συμμετείχε σε όλες τις δραστηριότητες της οργάνωσης, καθώς ήταν φίλες με τη Φωτιάδου.

Βαγγελιώ Κλάδου (1919-1949), από τ' Ανώγεια. Φωτισμένη δασκάλα, πήρε μέρος στη αντίσταση κατά των Γερμανών, όμως υπήρ-

ξε κι εκείνη θύμα της τραγωδίας του εμφυλίου. Στη διάρκεια της κατοχής, οργανωμένη η ίδια στο ΚΚΕ και το ΕΑΜ, βοηθούσε τις δυνάμεις του ΕΛΑΣ στην αντίσταση κατά των κατακτητών, ενώ σε μια περίπτωση, σε μάχη στο Αρκάδι, η πληροφορόρηση που μετέφερε ήταν σημαντική για τη σωτηρία των μαχητών.

Στη Μάχη της Κρήτης βρέθηκε δασκάλα στο Μυριοκέφαλο και η παρουσία της ήταν κρίσιμη για το πέρασμα των Άγγλων και Νεοζηλανδών στρατιωτών. Το εντυπωσιακό ήταν ότι σε τέτοιες δύσκολες συνθήκες κατάφερε να λειτουργεί τα σχολεία των χωριών όπου ήταν διορισμένη.

Στον εμφύλιο έγινε γραμματέας Κρήτης του ΚΚΕ. Σκοτώθηκε σε μάχη με τις κυβερνητικές δυνάμεις. Ήταν αδελφή του πρώην δημάρχου Ανωγείων Γιώργου Κλάδου.

Μαρία Λιουδάκη δασκάλα, ποιήτρια, λογογράφος, ηρωική μορφή της αντίστασης στην Κρήτη, από την Ιεράπετρα, με σημαντική δράση ειδικά στο νομό Λασιθίου. Ήταν

αδελφή της αρραβωνιαστικής του Ναπολέοντα Σουκατζίδη. Βρήκε το θάνατο το 1947 στον εμφύλιο πόλεμο.

Ναπολέων Σουκατζίδης γεννήθηκε στην Προύσα το 1909, αλλά ουσιαστικά πολιτογραφήθηκε Κρητικός, καθώς μικρό παιδί ήλθε στο

νησί με τη Μικρασιατική Καταστροφή. Ήταν ανάμεσα στους 200 πατριώτες κομμουνιστές στο Σκοπευτήριο της Καισαριανής την Πρωτομαγιά του 1944.

Μετά τη Μικρασιατική καταστροφή εγκαταστάθηκε με την οικογένειά του στην Κρήτη. Σπούδασε στη Μέση και Ανώτατη Εμπορική Σχολή, εργάστηκε ως λογιστής και υπήρξε πρόεδρος των Εμποροϋπαλλήλων Ηρακλείου.

Ανέπτυξε σημαντική συνδικαλιστική δράση, εξαιτίας της οποίας συνελήφθη και εξορίστηκε στον Αϊ Στράτη. Ακολούθως μεταφέρθηκε στις φυλακές της Ακροναυπλίας, των Τρικάλων και της Λάρισας και τελικά κατέληξε στο Χαϊδάρι.

Η αναφορά του ονόματος του Σουκατζίδη στη λίστα των μελλοθανάτων της 1ης Μαΐου 1944 προκάλεσε κατάπληξη και δέος στους κρατούμενους του Χαϊδαρίου.

Ο ίδιος αποδέχθηκε τη μοίρα με ένα χαμόγελο και παρέδωσε τη σφυρίχτρα και τα χαρτιά του στον βοηθό διερμηνέα Θανάση Μερεμέτη λέγοντάς του:

«Θανάση, μη ξεχνάς ποτέ πως είσαι Έλληνας κρατούμενος και εξυπηρετείς Έλληνες αγωνιστές. Να είσαι πάντα καλός και μαλακός μαζί τους. Στο πρόσωπό σου τους αποχαιρέτώ όλους».

Πρέπει να σημειωθεί ότι ο Karl Fischer πρότεινε στον Σουκατζίδη να του χαρίσει τη ζωή, εκτελώντας αντί γι' αυτόν κάποιον άλλο κρατούμενο. Ο ανδρείος διερμηνέας αρνήθηκε κατηγορηματικά.

Οδυσσέας Ελύτης (2 Νοεμβρίου 1911 - 18 Μαρτίου 1996), φιλολογικό ψευδώνυμο του Οδυσσέα Αλεπουδέλη, οποίος γεννήθηκε στο Ηράκλειο όπου ο πατέρας του και ο θείος του είχαν εργοστά-

σιο σαπωνοποιίας και πυρηνελαιουργίας. Βραβευμένος με το Νόμπελ λογοτεχνίας το 1979 και με το Κρατικό Βραβείο ποίησης το 1960. Μέλος της περίφημης λογοτεχνικής γενιάς του 1930, έγραψε δεκάδες ποιήματα, πολλά από τα οποία μελοποιήθηκαν, ενώ μεταφράστηκαν και σε πολλές ξένες γλώσσες. Από τα πιο γνωστά ποιητικά του έργα είναι το «Άξιον Εστί», «Ήλιος ο πρώτος», «Προσανατολισμοί» κ.α. Το έργο του περιλάμβανε ακόμα μεταφράσεις ποιητικών και θεατρικών έργων. Υπήρξε μέλος της Διεθνούς Ένωσης Κριτικών Τέχνης και της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Κριτικής, Αντιπρόσωπος στις Rencontres Internationales της Γενεύης και Incontro Romano della Cultura της Ρώμης.

Τίτος Ζωγραφίδης (1859-1933) από τη Γαλιφα Ηρακλείου, Μητροπολίτης την περίοδο 1922-1933. Φλογερός πατριώτης, ηγήθηκε των ενόπλων δυνάμεων για την εκδίωξη των Τούρκων από την Σπιναλόγκα στο τέλος της Τουρκοκρατίας. Σπούδασε στη σχολή της Χάλκης και με την επιστροφή του στο Ηράκλειο διορίστηκε σχολάρχης της ελληνικής σχολής. Το 1889 εξελέγη επίσκοπος Πέτρας.

Το 1914-1915 ήταν μέλος της νομοπαρασκευαστικής επιτροπής για εκκλησιαστικά θέματα. Στήριξε τον Βενιζέλο και εξελέγη Μητροπολίτης όταν στον πατριαρχικό θρόνο ήταν ο επίσης φίλος του Βενιζέλου Μελέτιος Μεταξάκης. Μεγάλο μέρος της εκκλησιαστικής παρουσίας διέθεσε υπέρ της πολιτείας για αποκατάσταση των προσφύγων της Μικρασιατικής Καταστροφής, ακτημόνων και απόρων.

Τιμόθεος Βενέρης, Μητροπολίτης Κρήτης την περίοδο 1934-1941. Παύθηκε το 1941 ως γερμανόφιλος, κατηγορία που δεν φαίνεται να ευσταθεί, και πέθανε λίγο μετά. Διακρινόταν για την υψηλή του μόρφωση, ήταν γλωσσομαθής και διακρίθηκε για τις έρευνες και την αγάπη του για την ιστορία της Κρήτης. Μνημειώδες είναι το έργο του για τα γεγονότα του Αρκαδίου το Νοέμβριο του 1866, το οποίο θεωρείται η πλέον ολοκληρωμένη παρουσίαση της εθελουσίας.

Γεννήθηκε στο Ηράκλειο το 1876 και είχε σπουδάσει στη Ρωσία και τη Χάλκη, ενώ δίδαξε ως καθηγητής στο Ηράκλειο, διακρινόμενος για τις ομιλίες, τα συγγράμματα και τις δημοσιεύσεις του σε επιστημονικά περιοδικά και τις εφημερίδες.

Το 1916 εξελέγη Επίσκοπος Ρεθύμνης και Αυλοποτάμου και το 1934 Μητροπολίτης Κρήτης. Ένα χρόνο αργότερα επανίδρυσε τις τέσσερις επισκοπές της Εκκλησίας της Κρήτης οι οποίες είχαν καταργηθεί το 1932.

Βασίλειος Μαρκάκης (1872- 1950) από το Κεραμέ Αγίου Βασιλείου Ρεθύμνου, Μητροπολίτης Κρήτης την περίοδο 1941-1950.

Ο Ιεράρχης που κυνηγήθηκε από τους Γερμανούς λόγω των πατριωτικών κηρυγμάτων του. Στο κήρυμά του στον Άγιο Μηνά, την ημέρα του Ευαγγελισμού του 1942, μίλησε εναντίον των Γερμανών αλλά και των προδοτών που συνεργάζονταν μαζί τους.

Την επομένη ημέρα συνελήφθη από την γκεστάπο και στάλθηκε στην Αθήνα. Μετά την απελευθέρωση επανήλθε στη θέση του, την οποία κάλυπτε στο μεταξύ, με δική του απόφαση, ο τότε αρχιμανδρίτης Ευγένιος Ψαλιδάκης. Πέθανε ως Μητροπολίτης, το 1950.

Ευγένιος Ψαλιδάκης, κατά κόσμον Ευάγγελος (1912- 1978) από τη Βουλιαμένη Λασιθίου, Μητροπολίτης και στη συνέχεια Αρχιε-

πίσκοπος Κρήτης την περίοδο 1950-1978. θεωρείται, Σπούδασε στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης, όπου χειροτονήθηκε διάκονος. Το 1936 έγινε αρχιμανδρίτης από τον Κρήτης Τιμόθεο Βενέρη ενώ στη διάρκεια της γερμανικής κατοχής αντικαθιστούσε τον εξόριστο στην Αθήνα μητροπολίτη Κρήτης Βασίλειο Μαρκάκη του οποίου ήταν πρωτοσύγκελος. Στην κατοχή αναδείχθηκε ο πατριωτισμός του, καθώς συμμετείχε ενεργά στην Εθνική Οργάνωση Κρήτης και συνεργαζόταν με τις ένοπλες αντιστασιακές ομάδες ενώ παράλληλα, μάζευε τρόφιμα για τα συσσίτια και απελευθέρωνε κρατου-

μένους με παρεμβάσεις στους Γερμανούς κατακτητές. Με την απελευθέρωση και την επιστροφή του Βασιλείου εκλέχτηκε Επίσκοπος Αρκαδίας και το 1950, όταν χήρεψε η θέση του Μητροπολίτη, αναδείχθηκε στο αξίωμα.

Κατατάσσεται ανάμεσα στους πιο φωτισμένους ιεράρχες της Εκκλησίας της Κρήτης, με πλούσια εκκλησιαστική και εθνική δράση, πιστός στις παραδόσεις του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Επί των ημερών του, αναβαθμίστηκε η Μητρόπολη Κρήτης σε Αρχιεπισκοπή και οι επίσκοποι σε μητροπολίτες και πήρε την τελική του μορφή ο Καταστατικός Χάρτης της Εκκλησίας της Κρήτης. Εγκαινίασε εκατοντάδες εκκλησίες, ίδρυσε φιλανθρωπικά ιδρύματα και το Φιλόπτωχο Ταμείο και μερίμνησε για τη μόρφωση του κλήρου και τη μισθοδοσία του από το κράτος. Πέθανε πάμφτωχος στην Αγγλία, μία εβδομάδα μετά τη μετάβαση του εκεί για νοσηλεία, το 1978.

Γαλάτεια Αλεξίου - Καζαντζάκη (1886- 1962) από το Ηράκλειο. Ποιήτρια, πεζογράφος και θεατρικός συγγραφέας, πρώτη

σύζυγος του Νίκου Καζαντζάκη, τον οποίο γνώρισε στα μαθητικά της χρόνια και τον παντρεύτηκε το 1911, κόρη του λόγιου Στυλιανού Αλεξίου, αδελφή της πεζογράφου Ελλην Αλεξίου και του ποιητή Λευτέρη Αλεξίου. Ήδη από το οικογενειακό της περιβάλλον υπήρχαν οι προϋποθέσεις για την ενασχόλησή της με τη λογοτεχνία. Στα 20 χρόνια της άρχισε να δημοσιεύει ποιήματα στο αθηναϊκό περιοδικό «Πινακοθήκη».

Τότε χρησιμοποιούσε το ψευδώνυμο «Λαλώ ντε Κάστρο». Μετά το γάμο της με τον Καζαντζάκη εμφανιζόταν στα περιοδικά της Αθήνας με το ψευδώνυμο «Πετρούλα Ψηλορείτης», καθώς ο μεγάλος συγγραφέας υπέγραφε μερικές φορές ως «Πέτρος Ψηλορείτης». Μετά την αποτυχία του πρώτου γάμου της παντρεύτηκε το λογοτέχνη Μάρκο Αυγέρη.

Η Γαλάτεια ασχολήθηκε με όλα σχεδόν τα είδη του λόγου. Έγραψε ποιήματα, διηγήματα, μυθιστο-

ρήματα, 20 θεατρικά έργα, βιβλία παιδικά και σχολικά. Η πρώτη συλλογή διηγημάτων, «11π.μ - 1μ.μ», κυκλοφόρησε το 1927.

Ακολούθησαν τα έργα οι "Κρίσιμες στιγμές", "Ο κόσμος που πεθαίνει και ο κόσμος που έρχεται". Στα τρία αυτά έργα βρίσκονται συγκεντρωμένα τα διηγήματα της, που ο αριθμός τους είναι αρκετά μεγάλος.

Λευτέρης Αλεξίου, (1890-1964), φιλόλογος, ποιητής, πεζογράφος και θεατρικός συγγραφέας από το Ηράκλειο.

Σπούδασε φιλολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και μετεκπαιδεύτηκε στο Πανεπιστήμιο Βερολίνου με κρατική υποτροφία.

Υπηρέτησε ως καθηγητής και γυμνασιάρχης για σχεδόν 40 χρόνια, από το 1915 μέχρι το 1954. τα βιβλία: «Ανάμεσα στη φύση και στο θάνατο», πεζογράφημα, 1910, «Uers Francais», ποιήματα, 1913, «Σονέτα», πρώτο βιβλίο 1914, «Σονέτα», δύο βιβλία 1916, «Οι ήλιοι», δράμα μονόπρακτο, 1917, «Σονέτα», 1926. «Η Γένεση», ποιητικό, 1928, «Ηρακλής και Ομφάλη», δραματικός διάλογος, 1928, «Μπαγκατέλλες», ποιήματα και πεζά, 1930, το περιοδικό «Κάστρο», 1934-1939, «Ανάγλυφα και Σύμβολα», ποιήματα, 1940, «Έργο Ζωής», ποιήματα, 1951, «Οίκιο Κατανυκτικό», ποιήματα, 1952, «Αποχαιρετισμός», ποιήματα, 1955, «Αξέχαστοι Καιροί», χρονικό της νιότης, 1957, «Χρονικό των δυο πολέμων», 1960. Μεταφράσεις Λατίνων, Άγγλων και Γάλλων ποιητών.

Νίκος Ξυλούρης (1936-1980), από τα Ανώγεια, ηθοποιός και τραγουδιστής, η φωνή και το ανδρόνι της Κρήτης, όπως έχει επονομαστεί.

Στα 17 του χρόνια άρχισε να τραγουδάει σε κέντρα στο Ηράκλειο και το 1958 κυκλοφόρησε τον πρώτο του δίσκο.

Συνεργάστηκε με τον Γιάννη Μαρκόπουλο, ενώ στη διάρκεια της χούντας, το καλοκαίρι του 1973,

τραγουδούσε στο περίφημο θεατρικό έργο "Το μεγάλο μας τσίρκο" με πρωταγωνιστές τον Κώστα Καζάκο και την Τζένη Καρέζη.

Ο πρόωρος θάνατος του στις 8 Φεβρουαρίου του 1980, στέρησε όχι μόνο από την Κρήτη αλλά και από την Ελλάδα έναν από τους κορυφαίους ερμηνευτές.

Κώστας Μουντάκης (1926- 1991) από την Αιθά Μυλοποτάμου, ένας από τους κορυφαίους μουσικούς της Κρήτης. Θεωρείται μαζί

με τον Νίκο Ξυλούρη και τον Θανάση Σκορδαλό η τριάδα των πιο αντιπροσωπευτικών ηθοποιών του κρητικού τραγουδιού. Εκτός από την παραγωγή κρητικών τραγουδιών, είχε μεγάλη προσφορά και στον τομέα της εκπαίδευσης ηθοποιών, ιδρύοντας σχολές σε όλη την Κρήτη. Η αγάπη του για τη λύρα φάνηκε από πολύ νωρίς.

Την πρώτη του λύρα την απέκτησε το 1943, αφού έδωσε ένα αρνί και πέντε οκάδες τυρί. Για να βγάλει τα προς το ζειν δούλεψε μαζί με έναν πλανόδιο μικροπωλητή και από αυτή την εμπειρία του αργότερα έγραψε ένα από τα σημαντικότερα τραγούδια του, τον «Πραματευτή».

Ήταν φυσικό να επηρεαστεί από το περιβάλλον του, αφού εκείνη την εποχή το Ρέθυμνο ήταν το επίκεντρο της κρητικής μουσικής, όπου μεσουρανούσαν ο Ανδρέας Ροδινός, ο Μπαξεβάνης, ο Στέλιος Φουσταλιέρης, ο Αντώνης Καρεκλής, ο Βασίλης Καλαϊτζάκης και πολλοί άλλοι ηθοποιοί εκείνης της εποχής.

Σε συνεργασία με τον Στέλιο Κουτσουρέλη, πραγματοποίησαν το 1955 την πρώτη ηχογράφιση δίσκου 78 στροφών με τα τραγούδια «ο Ζητιάνος» και η «Ρεθυμνιωτοπούλα». Μέσα στα επόμενα χρόνια ακολούθησε μια τεράστια πορεία δισκογραφικών εκδόσεων, με αποτέλεσμα να καθιερωθεί ως ο περισσότερο ηχογραφημένος ηθοποιός κρητικής μουσικής.

Ακολούθησαν περιοδείες στην Αμερική, τον Καναδά, την Αυστραλία την Νότιο Αφρική και άλλες χώρες με ελληνική ομογένεια.

Θανάσης Σκορδαλός (1920-1998) από το Σπήλι Ρεθύμνου. Έμαθε μόνος του να παίζει λύρα, σε ηλικία 9 ετών.

Μόλις στα δώδεκα του χρόνια έπαιξε στο πρώτο του γλέντι.

Το δισκογραφικό έργο του είναι τεράστιο και περιλαμβάνει πολύ γνωστά τραγούδια όπως το «Φιλεντέμ», «Μόνο εκείνος π' αγαπά», «Ένας καινούργιος άνεμος», κ.α. Διορίστηκε υπάλληλος στην τράπεζα της Ελλάδος από τον Σοφοκλή Βενιζέλο και κατόπιν αφιερώθηκε στη λύρα. Εμφανίστηκε στην Αμερική, τον Καναδά, την Αυστραλία και την Αφρική παίζοντας για Κρητικούς μετανάστες.

Θόδωρος Παπάζογλου Πάγκαλος.

Πρόεδρος του ΕΚΗ στα αιματηρά γεγονότα του Αυγούστου του 1935, με τη μεγάλη απεργία και τους νεκρούς που θρήνησε η εργατική τάξη του Ηρακλείου.

Μηνάς Γεωργιάδης, (1897-1942), ο ηρωικός δήμαρχος του Ηρακλείου, ο οποίος εκτελέστηκε με τους 62 μάρτυρες στις 14

Ιουνίου του 1942. Οπαδός του κόμματος των Φιλελευθέρων, διατηρούσε προσωπική σχέση με τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Από τους πλέον φιλοπρόοδους δημοτικούς άρχοντες, ενίσχυσε τέχνες και τα γράμματα.

Γεώργιος Μαρής, (1862 - 1949) εξελέγη πληρεξούσιος Ηρακλείου στην Κρητική Βουλή (1910 - 1911), βουλευτής με το Κόμμα Φιλελευθέρων (1920, 1924, 1926, 1928, 1932, 1933).

Διετέλεσε υπουργός Εθνικής Οικονομίας (1924), Γεωργίας (1924 - 1925), ενώ ήταν υπουργός Οικονομικών στην τελευταία κυβέρνηση Βενιζέλου την περίοδο 1928 - 1932.

Στυλιανός Γιαμαλάκης, (1899-1962) γιατρός, βουλευτής των Φιλελευθέρων, με ειδικό ενδιαφέρον για τα αρχαιολογικά ζητή-

ματα. Λίγο πριν το θάνατό του δώρισε τη σημαντική αρχαιολογική του συλλογή στο κράτος. Μετά την κατοχή εκλεγόταν δημοτικός σύμβουλος και πρόεδρος του δημοτικού συμβουλίου Ηρακλείου.

Στις ένοπλες εμφύλιες συγκρούσεις που γίνονταν στην περιοχή του Ηρακλείου μετά την απελευθέρωση προσπάθησε να παίξει διαμεσολαβητικό ρόλο για να αποτραπεί η γενίκευση του εμφυλίου, χωρίς όμως να το καταφέρει.

Στέφανος Ξανθουδίδης (1864-1928), από το Αβδού, γιός του θρυλικού αγωνιστή Αντωνίου Ζωγράφου- Ξανθουδίδη. Έχει χαρα-

κτηριστεί ως ο πατριάρχης των κρητολογικών ερευνών.

Φοίτησε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και εργάστηκε ως καθηγητής σε σχολεία της Νεάπολης και του Ηρακλείου. Υπήρξε γραμματέας του Φιλελευθέρου Συλλόγου Ηρακλείου με πρόεδρο τον ιατρό, αρχαιολόγο και πληρεξούσιο Ιωσήφ Χατζηδάκη, με τον οποίο συνεργάστηκαν στη συνέχεια για την ίδρυση του αρχαιολογικού μουσείου στο Ηράκλειο.

Το 1899- 1915 ήταν έφορος της Αρχαιολογικής Περιφέρειας Κρήτης με έδρα το Ηράκλειο. Από το 1915 μέχρι το τέλος της ζωής του υπηρέτησε ως έφορος αρχαιοτήτων και από το 1923 διευθυντής του αρχαιολογικού μουσείου Ηρακλείου.

Οι έρευνες και τα συγγράμματά του γύρω από την αρχαιολογία και την ιστορία είναι σημαντικές πηγές για το σημερινό φιλιόστορα αλλά και τον ερευνητή.

Νικόλαος Τωμαδάκης 1907-1993, βυζαντινολόγος διευθυντής του Ιστορικού Αρχείου από το 1930 ως το 1946. Από τους πρωτοπόρους στην έρευνα της ιστορίας της Κρήτης, μας άφησε πολύτιμα στοιχεία με τις έρευνες και τις μελέτες του.

Νικόλαος Παπαδάκης από τη Σητεία, βουλευτής στην κρητική βουλή την

περίοδο της Κρητικής Πολιτείας, πρώτος διευθυντής του ιστορικού Αρχείου Κρήτης.

Ήταν ανάμεσα στους βουλευτές που συνέλαβε και κράτησε ο στόλος των Μεγάλων Δυνάμεων στο λιμάνι της Σούδας το Δεκέμβριο του 1911, όταν οι Κρήτες πληρεξούσιοι επιχείρησαν να μεταβούν στην Αθήνα και να παρακαθίσουν, ως μέλη, στην ελληνική βουλή.

Στέργιος Σπανάκης (1900-1994), από το Τζερμιάδω Λασιθίου. Ανήκει στη μεγάλη γενιά των ερευνητών της κρητικής ιστορίας, η οποία έφερε στο φως σημαντικά στοιχεία.

Υπήρξε έφορος στη Βικελαία Βιβλιοθήκη του Ηρακλείου, από το 1926 μέχρι το 1946, όταν απολύθηκε για τις αριστερές του απόψεις από τον τότε δήμαρχο Ηρακλείου . νωρίτερα, για ένα διάστημα. τον είχε παύσει και η γερμανική διοίκηση κατοχής, της οποίας ήταν καταζητούμενος.

Ασχολήθηκε κυρίως με τα αρχεία της ενετικής διοίκησης, φέροντας στο φως, μεταξύ άλλων, εκθέσεις των Ενετών διοικητών, οι οποίες μας δίνουν την εικόνα της Κρήτης σε εκείνη την πολυτάραχη περίοδο.

Τιμήθηκε από την Ακαδημία Αθηνών το 1976, ενώ παρασημοφορήθηκε από την Ιταλική Δημοκρατία το 1985.

Τιμήθηκε ακόμα από την Ελληνική Δημοκρατία με το μετάλλιο της Εθνικής αντίστασης το 1987, ενώ είχε πολλές άλλες βραβεύσεις από φορείς της Κρήτης.

Νικόλαος Σταυρινίδης (1895-1987), τουρκολόγος, ιστορικός, ανήκει στη μεγάλη γενιά των σοφών της Κρήτης.

Δεν ήταν Κρητικός, αφού είχε γεννηθεί στο χωριό Καρυστινούς της Μικράς Ασίας, αλλά έγινε, καθώς από το 1925 βρέθηκε στην Κρήτη με την οποία συνδέθηκε και έζησε όλη την υπόλοιπη ζωή του. Σπούδασε σε φημισμένα σχολεία της Σμύρνης και ήταν γλωσσομα-

θής. Το πραγματικό του όνομα ήταν Νικόλαος Καψής, αλλά ένας καθηγητής του τού το άλλαξε σε Σταυρινίδης, από το όνομα του πατέρα του που ήταν Σταύρος.

Το έργο της ζωής του ήταν η μετάφραση των τουρκικών αρχείων του Ηρακλείου, το οποίο φυσικά δεν ολοκλήρωσε, καθώς απαιτούνται δεκάδες χρόνια για μια τέτοια εργασία. Από τις μεταφράσεις, και τα έγγραφα που δημοσίευσε είτε στους μεταφρασμένους τόμους με τα έγγραφα είτε σε μελέτες σε επιστημονικά περιοδικά και στις εφημερίδες, ήλθαν στο φως πολλές άγνωστες σελίδες της κρητικής ιστορίας.

Παράλληλα εξέδωσε μελέτες για σημαντικά πρόσωπα της κρητικής ιστορίας, όπως ήταν ο Μιχαήλ Κόρακας, ο τελευταίος χαϊνής Μιχαήλ Βλάχος κ.α.

Για το σημαντικό του έργο είχε βραβευτεί το 1976 από την Ακαδημία Αθηνών.

Βραβεύτηκε ακόμη από το δήμο, στις υπηρεσίες του οποίου, ως υπάλληλος της Βικελαίας Βιβλιοθήκης, ήταν για πολλά χρόνια. από το δήμο Ηρακλείου κλπ.

Μαρία Αμαριώτου, κορυφαία εκπαιδευτικός του 20ου αιώνα.

Ανδρέας Καλοκαιρινός, δήμαρχος Ηρακλείου από τον Ιούλιο του 1964 μέχρι τον Αύγουστο 1967. ενίσχυσε σημαντικά τις έρευνες για την κρητική ιστορία, ιδρύοντας το επιστημονικό περιοδικό «Κρητικά Χρονικά», στο οποίο συνεργάστηκαν οι κορυφαίοι των κρητολογικών σπουδών.

Ελευθέριος Πλατάκης από το Βραχάσι (1910-1986), φυσικός, αλλά με ευρύτερο ενδιαφέρον για την ιστορία της Κρήτης και την ιστορική έρευνα. Μνημειώδης έχει μείνει η μελέτη του για τους σεισμούς της Κρήτης, για την οποία τιμήθηκε από την Ακαδημία Αθηνών.

Νικόλαος Παναγιωτάκης (1935-1997), φιλόλογος, επί χρόνια διευθυντής του Ινστιτούτου της Βενε-

τίας. Από τους σημαντικούς ερευνητές της ιστορίας της Κρήτης κατά την ενετοκρατία..

Μενέλαος Παρλαμής (1911 - 1997), φιλόλογος, ο δάσκαλος σημαντικών διανοουμένων του Ηρακλείου, αναμεσα στους οποίους ήταν ο Νίκος Γιανναδάκης.

Μάνος Κατράκης (1908-1984), από τους μεγαλύτερους Έλληνες ηθοποιούς. Γεννήθηκε στο Καστέλι Κισσάμου και από τα 10 του χρόνια

βρέθηκε στην Αθήνα με την οικογένειά του. Ο νεαρός Μάνος τα πρώτα του βήματα τα έκανε στο ποδόσφαιρο, σε ομάδες των συνοικιών της Αθήνας, αλλά γρήγορα τον κέρδισε το θεατρικό σανίδι. Εμφανίστηκε για πρώτη φορά ως ηθοποιός το 1927 και το 1928 έπαιξε στην πρώτη του, βουβή, ταινία, με τον τίτλο «το Λάβαρο του '21». Στην κατοχή ο Μάνος Κατράκης με τις αριστερές ιδέες εντάχθηκε στο ΕΑΜ.

Οι απόψεις του όμως τον έβαλαν στο στόχαστρο των εμφυλιακών και μετεμφυλιακών καθεστώτων και εξορίστηκε στην Ικαρία, τη Μακρόνησο και τον Άη Στράτη. Υπήρξε πρόεδρος του σωματείου των ηθοποιών το 1943, μέσα στην κατοχή.

Πέθανε στις 2 Σεπτεμβρίου 1984, λίγο μετά την ολοκλήρωση των γυρισμάτων της τελευταίας ταινίας στην οποία πρωταγωνίστησε, το «Ταξίδι στα Κύθηρα» του Θόδωρου Αγγελόπουλου.

Αλέξης Μινωτής (1898-1990) από τους κορυφαίους δραματικούς ηθοποιούς και σκηνοθέτες, γεννημένος στα Χανιά. Το πραγματικό του επίθετο ήταν Μινωτάκης. Από το 1921 βρέθηκε στην Αθήνα, όπου έκανε τις πρώτες του εμφανίσεις ως ερασιτέχνης ηθοποιός.

Αργότερα συνεργάστηκε επαγγελματικά με τους θιάσους Βεάκη και Νέζερ παρουσιάζοντας τον «Οιδίποδα τύραννο» σε περιοδείες. Προκειμένου εν τω μεταξύ ν' αντιμετωπίσει τις οικογενειακές αντιρρήσεις για το επάγγελμα που είχε

διαλέξει αναγκάστηκε να κόψει (περιορίσει) το επίθετό του, αν και αυτό δεν μείωσε τη ρήξη που είχε με τον πατέρα του για πολλά χρόνια.

Στη συνέχεια συνεργάστηκε με την Μαρίκα Κοτοπούλη, ενώ λίγο πριν το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο συμμετείχε με το Εθνικό Θέατρο σε παραστάσεις στην Αγγλία, παρουσιάζοντας τον «Άμλετ» του Σαίξπηρ, αποσπώντας θριαμβευτικές κριτικές από τις αγγλικές εφημερίδες της εποχής. Υποδύθηκε σχεδόν όλους τους ρόλους σε όλα τα θεατρικά είδη, από φάρσες μέχρι μελοδράματα (όπερες) και από κωμωδία μέχρι τραγωδία, δημιουργώντας μια καριέρα διεθνούς ακινοβολίας. Κατάφερε να μπει και στην κινηματογραφική βιομηχανία του Χόλυγουντ, παίρνοντας μέρος στην ταινία του Άλφρεντ Χίτσκοκ "Notorious" μαζί με τον Κάρυ Γκραντ και την Ίνγκριντ Μπέργκμαν, αλλά και σε άλλες ταινίες.

Το 1940 είχε παντρευτεί την Κατίνα Παξινού και μαζί εμφανίζονταν στο Βασιλικό Θέατρο που δημιούργησαν.

Ίλια Λιβυκού, (1920 - 2002) από το Ηράκλειο. Μεγάλη ηθοποιός του θεάτρου και του κινηματογράφου.

Το πραγματικό της όνομα ήταν Αμαλία Κοζύρη.

Σπούδασε στη Δραματική Σχολή του Εθνικού Θεάτρου και στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Εμφανίστηκε πρώτη φορά το 1947 στο Εθνικό με το έργο του Βίκτωρ Ουγκώ «Ρουί Μπλάς» και την επόμενη χρονιά ξεκίνησε η συνεργασία της με τον θίασο της Κυρίας Κατερίνας και του Βασίλη Λογοθετίδη, του οποίου ήταν η βασική συνεργάτης του έως τον θάνατο του μεγάλου κωμικού.

Το 1965 ερμήνευσε την Λυσιστράτη, σε παράσταση του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος και τιμήθηκε στο Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης με το πρώτο βραβείο γυναικείου ρόλου στην ταινία «Ένας ντελικανής» του Μανώλη Σκουλούδη.

Η Ίλια Λιβυκού είχε συμμετάσχει επίσης, σε πολλές ραδιοφωνικές

παραγωγές και αργότερα τηλεοπτικές. Η τελευταία της εμφάνιση στο θέατρο ήταν το 1984.

Μανόλης Αναγνωστάκης, (1925-2005) ποιητής γεννημένος στη Θεσσαλονίκη, αλλά με καταγωγή από τα Ρούστικα του Ρεθύμνου,

απ' όπου ήταν ο πατέρας του. Είχε σπουδάσει ιατρική. Από τα φοιτητικά του χρόνια είχε έντονη πολιτική δράση, ενώ στην κατοχή εντάχθηκε στην ΕΠΟΝ.

Για τις απόψεις και την πολιτική του δράση φυλακίστηκε το 1948, ενώ το 1949 καταδικάστηκε σε θάνατο από έκτακτο στρατοδικείο. Βγήκε από τη φυλακή με την γενική αμνηστία το έτος 1951.

Την περίοδο 1955-1956 ειδικεύτηκε ως ακτινολόγος στη Βιέννη και κατόπιν άσκησε το επάγγελμα του ακτινολόγου για ένα διάστημα στη Θεσσαλονίκη ενώ το 1978 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα.

Δημοσίευσε κείμενα του για πρώτη φορά στο περιοδικό Πειραϊκά Γράμματα (1942)

Το 1986 του απονεμήθηκε το Κρατικό Βραβείο Ποίησης ενώ το 1997 ανακηρύχθηκε επίτιμος διδάκτωρ του Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης.

Μεγάλοι συνθέτες, όπως ο Μίκης Θεοδωράκης και ο Θάνος Μικρούτσικος έχουν μελοποιήσει ποιήματά του. Δημιουργίες του έχουν μεταφραστεί στα αγγλικά, τα γαλλικά, τα γερμανικά και τα ιταλικά.

Σαπφώ Νοταρά (1907-1985), ηθοποιός από το Ηράκλειο. Το πραγματικό της όνομα ήταν Μαρία Χανδάνου. Πρωτοεμφανίστηκε στο θέατρο και συνεργάστηκε με τους μεγαλύτερους ηθοποιούς της εποχής, όπως ήταν η Κατερίνα, ο Χριστόφορος Νέζερ, η Έλλη Λαμπέτη και ο Δημήτρης Χόρν. Αξέχαστη θα μείνει η επιβλητική της φωνή, και οι «ατάκες», όπως το «Εδώ μέσα γίνονται Σόδομα και Γόμορα», που ακόμη και σήμερα χρησιμοποιούνται στην τηλεόραση και το ραδιόφωνο. Κύκνειο άσμα της αποτέλεσε η συνεργασία της με το Μάνο

Χατζιδάκι στην «Πορνογραφία».

Μηνάς Δημάκης (1913-1980) ποιητής από το Ηράκλειο. Το 1935 δημοσίευσε το πρώτο τεύχος του περιοδικού «Φύλλα Τέχνης», αποτέλεσμα αποκλειστικά δικής του προσπάθειας με ποιήματα και μεταφράσεις.

Το περιοδικό κυκλοφόρησε τέσσερα μόλις τεύχη ως το 1937, οπότε ο ποιητής διορίστηκε στο υποκατάστημα της Τράπεζας Ελλάδος στο Ηράκλειο. Το 1939 εξέδωσε την πρώτη του ποιητική συλλογή με τίτλο «Χαμένη γη» και τη μελέτη

Οι τελευταίοι της παράδοσης, και τα δύο στο Ηράκλειο.

Στη διάρκεια της κατοχής ήταν ενταγμένος στο ΕΑΜ.

Συνεργάστηκε με την εφημερίδα Μεσημβρινή, δημοσιεύοντας κριτικά δοκίμια για τη λογοτεχνία (1966-1967) και υπήρξε διευθυντής της εφημερίδας «Κρητικά Νέα». Ασχολήθηκε ακόμα με τις λογοτεχνικές μεταφράσεις, τις μελέτες και το δοκίμιο, ενώ έδωσε διαλέξεις, μεταξύ άλλων για τον Καβάφη τον Καζαντζάκη, τον Κάλβιο, το Σικελιανό, τη σύγχρονη ποίηση.

Τιμήθηκε με το Β' Κρατικό Βραβείο Ποίησης (1957), το Α' Κρατικό Βραβείο Ποίησης (1961) και το Α' Κρατικό Βραβείο Δοκιμίου (1975). Έργα του μεταφράστηκαν σε πολλές ξένες γλώσσες.

Το τέλος του ήταν τραγικό. Αυτοκτόνησε πέφτοντας από την ταράτσα της πολυκατοικίας όπου έμενε στην οδό Αναγνωστοπούλου, στην Αθήνα.

Μάνος Χατζηδάκης, (1925-1994) διάσημος μουσικοσυνθέτης, με καταγωγή από το Ρέθυμνο, αλλά γεννημένος στην Ξάνθη. Η

μουσική του εκπαίδευση ξεκίνησε πριν καν πάει στο σχολείο, σε ηλικία τεσσάρων ετών, και περιλάμβανε μαθήματα πιάνου από την αρμενικής καταγωγής πιανίστρια Αλτουιάν.

Παράλληλα, εξασκήθηκε στο βιολί και το ακορντεόν. Από τα 15 του χρόνια, την περίοδο 1940-1943, επέκτεινε τις μουσικές του γνώσεις παρακολουθώντας ανώτερα θεωρητικά μαθήματα με τον Μενέλαο Παλλάντιο, ενώ ξεκίνησε σπου-

δές Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, χωρίς να τις ολοκληρώσει.

Εκείνη την περίοδο συνδέθηκε με άλλους καλλιτέχνες και διανοούμενους, μεταξύ των οποίων ο Νίκος Γκάτσος, ο Γιώργος Σεφέρης, ο Οδυσσεύς Ελύτης, ο Άγγελος Σικελιανός και ο Γιάννης Τσαρούχης. Η πρώτη εμφάνιση του Χατζιδάκι ως συνθέτη πραγματοποιήθηκε το 1944 με τη συμμετοχή του στο έργο «Τελευταίος Ασπροκόρακας» του Αλέξη Σολωμού, στο θέατρο Τέχνης του Κάρολου Κουν. Στη σχολή του Θεάτρου Τέχνης, ο Χατζιδάκις παρακολούθησε και μαθήματα υποκριτικής.

Το 1946 καταγράφεται και η πρώτη του εργασία για τον κινηματογράφο, στην ταινία «Αδούλῳτοι Σκλάβοι». Στα επόμενα χρόνια συνέθεσε μουσική για πολλές ελληνικές ή ξένες ταινίες.

Ειδικά για την μουσική της ταινίας «Το ποτάμι» κέρδισε το 1959 το μουσικό βραβείο του Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης. Το 1960 του απονεμήθηκε το βραβείο Όσκαρ για το τραγούδι «Τα παιδιά του Πειραιά», από την ταινία του Ζυλ Ντασέν «Ποτέ την Κυριακή».

Σημαντικός σταθμός στο έργο του Χατζιδάκι για το θέατρο αποτελεί ακόμα η παράσταση «Οδός Ονειρών» (1962) σε σκηνοθεσία Αλέξη Σολωμού και πρωταγωνιστή έργων ελλήνων συνθετών.

Το 1966 ο Μάνος Χατζιδάκις επισκέφθηκε την Αμερική προκειμένου να ανεβάσει στο Broadway με τον Ζυλ Ντασέν και την Μελίνα Μερκούρη τη θεατρική διασκευή του «Ποτέ την Κυριακή» με τον τίτλο *Illya Darling*.

Το 1979 καθιέρωσε τις «Μουσικές Γιορτές» στα Ανώγεια και. Το 1980 τον «Μουσικό Αύγουστο» στο Ηράκλειο. Στα τέλη του 1989 ίδρυσε την «Ορχήστρα των Χρωμάτων».

Κώστας Χιωτάκης (1914-1981) λογοτέχνης και πολιτικός από τα Χανιά. Είχε γεννηθεί στη Σμύρνη, αλλά πολύ μικρός βρέθηκε στην Κρήτη.

Είχε γράψει ποιήματα, διηγήματα μυθιστορήματα, ενώ εξελήγη τρεις φορές βουλευτής Χανίων της ΕΔΑ,

το 1958, το 1961 και το 1963

Άρης Δικταίος (1917-1983), ποιητής από το Ηράκλειο. Το πραγματικό του όνομα ήταν Κωνσταντίνος Κωνσταντουράκης. Μαθητής Γυμνασίου ακόμα δημοσίευσε ποιήματα στο περιοδικό Νέα Γράμματα και το 1935 εξέδωσε την πρώτη του ποιητική συλλογή με τίτλο Δώδεκα εφιαλτικές βινιέτες.

Είχε προηγηθεί η αποκτηνυγμένη ποιητική συλλογή Στα κύματα της ζωής (1934). Συνεργάστηκε με τα περιοδικά Νεοελληνικά Γράμματα, Νέοι Ρυθμοί, Φιλολογικά Χρονικά, Νέα Εστία, Νέα Πορεία κ.α. Ιδιαίτερα ογκώδες είναι το δοκιμακό και μεταφραστικό του έργο, ενώ εξέδωσε επίσης ποιητικές και λογοτεχνικές ανθολογίες. Τιμήθηκε με το Α' Κρατικό Βραβείο Ποίησης το 1956 από κοινού με το Γιάννη Ρίσο και το Παράσημο του Α' Βαθμού των Γραμμάτων Κύριλλου και Μεθόδιου από την βουλγαρική κυβέρνηση (1977). Έργα του έχουν μεταφραστεί σε πολλές ξένες γλώσσες.

Θωμάς Φανουράκης (1915- 1993) ζωγράφος από το Ηράκλειο. Ο πατέρας του ήταν αργυροχρυσόχοος και προόριζε το γιό του

για συνεχιστή της οικογενειακής παράδοσης, όμως εκείνος επέλεξε διαφορετικά και σπούδασε στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών Αθηνών, κοντά στον Ουμπέρτο Αργυρό απ' όπου και πήρε το πτυχίο του το 1940. Έζησε και δημιούργησε όλα τα χρόνια στην κρητική πόλη, παρά το γεγονός ότι συνδέθηκε στενά με τους δημιουργούς της γενιάς του απ' όλη την Ελλάδα, αλλά και το εξωτερικό. Σ' όσους τον ρωτούσαν γι' αυτή την επιλογή του, απαντούσε: «Ένας μικροκαμωμένος άνθρωπος χρειάζεται μια πόλη που να είναι στα μέτρα του». Ούτε με το θάνατό του «απομακρύνθηκε» από την πόλη του, καθώς με τη διαθήκη του δώρισε τα έργα του στο δήμο Ηρακλείου προκειμένου να λειτουργήσει πινακοθήκη στη Βασιλική του Αγίου Μάρκου, στόχος που ακόμη δεν εκπληρώθηκε.

Γεώργιος Ανεμογιάννης από το Ηράκλειο (1916- 2005), μεγάλη μορφή του θεάτρου, από τους πρωτοπόρους της σκηνογραφίας.

Συνεργάστηκε με τα μεγαλύτερα ονόματα του ελληνικού θεάτρου. Ο πατέρας του, πλούσιος έμπορος και κτηματίας, τον προόριζε για το εμπόριο, όμως το μεράκι του Γιώργου Ανεμογιάννη ήταν η ζωγραφική, στην οποία ξεχώρισε από μαθητής. Σπούδασε σκηνογραφία στην Αυστρία και από τις πρώτες εργασίες που ανέλαβε ήταν πλάι στη Μαρίκα Κοτοπούλη και στη συνέχεια στον Κάρολο Κουν, αλλά και στη Σοφία Βέμπο. Συνεργάστηκε ακόμη με τον Αλέξη Σολωμό, τον Τάκη Μουζενίδη, τον Ρενάτο Μόρντο, τον Δημήτρη Μυράτ, τον Μάνο Κατράκη, την Άννα Συνοδινού, την Έλσα Βεργή, την Μελίνα Μερκούρη, την Έλλη Λαμπέτη, τις αδελφές Καλουτά, τον Βασίλη Μπουρνέλλη, την Σπεράντζα Βρανά, τον Αλέκο Αλεξανδράκη, τον Νίκο Κούρκουλο κ.ά. σε όλα τα είδη. Ένα από τα μεγάλα δημιουργήματα του Γιώργου Ανεμογιάννη είναι το.

Εμπνεύστηκε, οραματίστηκε και δημιούργησε το Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη στους Βόρρους, για το οποίο εργάστηκε, με τη συμπαράσταση, επί χρόνια, της Ελένης Καζαντζάκη. της αφιερωμένο στο λογοτέχνη και στοχαστή Καζαντζάκη. Δούληψε ακούραστα, μέχρι το τέλος της ζωής του, με την ηθική και υλική συμπαράσταση της Ελένης, δεύτερης συζύγου του Νίκου Καζαντζάκη.

Ρούσος Ανδρέα Κούνδουρος (1891 - 1944), από τη Νεάπολη. Εξελέγη βουλευτής Λασιθίου το 1926.

Έλαβε μέρος μαζί με τον πρώτο του ξάδερφο Σήφη Κούνδουρο, βουλευτή και υπουργό στο κίνημα του 1935 και είχε φυλακισθεί. Με την κατοχή πρωτοστάτησε στην αντίσταση κατά των κατακτητών και από το 1941 συνέβαλε στην ίδρυση του ΕΑΜ στο Λασιθί, του οποίου υπήρξε ηγετικό στέλεχος, αν και δεν ανήκε στο ΚΚΕ.

Είχε επαφή με τον στρατηγείο της Μέσης Ανατολής, βοηθώντας στο συμμαχικό αγώνα.

Στις 4 Αυγούστου 1944 συνελήφθη από τους Γερμανούς στο σπίτι του στη Νεάπολη και αφού βασά-

νίστηκε στην γκεστάπο μεταφέρθηκε στις φυλακές Χανίων και εκτελέστηκε στις 29 Αυγούστου 1944.

Ιωσήφ Κούνδουρος (1885- 1942) δικηγόρος και πολιτικός από τον Άγιο Νικόλαο. Συμμετείχε το 1916 στο κίνημα της Θεσσαλονίκης μαζί με τον Βενιζέλο.

Εξελέγη βουλευτής Λασιθίου στις εκλογές από το 1920 μέχρι το 1936, ενώ το 1924 υπήρξε υπουργός της Έννομης Τάξης και επί δικτατορίας του Θ. Παγκάλου υπουργός της Δικαιοσύνης. Αργότερα έγινε υπουργός Γεωργίας και στην τελευταία κυβέρνηση Βενιζέλου ανέλαβε υπουργός των Ναυτικών και Αεροπορίας.

Γιος του είναι ο σκηνοθέτης Νίκος Κούνδουρος.

Παύλος Βαρδινογιάννης (1925 - 1984), νομικός και πολιτικός από την Επισκοπή Ρεθύμνης. Διετέλεσε διευθυντής του πολιτικού γραφείου του Σοφοκλή Βενιζέλου ενώ το 1956 εξελέγη βουλευτής Ρεθύμνου. Το 1964 ανέλαβε το χαρτοφυλάκιο του υπουργείου Προεδρίας στην κυβέρνηση Γεωργίου Παπανδρέου.

Την περίοδο της δικτατορίας αντιτάχθηκε στο καθεστώς. Μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας συμμετείχε και πάλι στην πολιτική. Ίδρυσε μαζί με τον Κωνσταντίνο Μπτσοτάκη το Κόμμα Νεοφιλελευθέρων και το 1977 επανεξελέγη βουλευτής.

Το 1980 εντάχθηκε στη Νέα Δημοκρατία. Ενίσχυσε σημαντικά τον αθλητισμό του Ρεθύμνου, χρηματοδοτώντας τις δραστηριότητες των αθλητικών σωματείων.

Στη μνήμη του διοργανώνεται το διεθνές μίτινγκ Στίβου «Βαρδινογιάννεια».

Νικόλαος Γιανναδάκης, λόγιος του Ηρακλείου από τον Κρουσώνα, γιός του αγωνιστή της εθνικής αντίστασης Χαράλαμπου. Ο αναμορφωτής και

τελευταίος έφορος της Βικελαίας Δημοτικής Βιβλιοθήκης, «έφυγε» πολύ νωρίς, στα 51 του χρόνια, το Μάρτιο του 1998. Με πολλές κοινωνικές και πνευματικές ανησυχίες, από πολύ μικρή ηλικία, είχε την τύχη να θητεύσει να είναι μαθητής του μεγάλου φιλολόγου Μενέ-

λαου Παρλαμά. Συμμετείχε στους μαθητικούς και κοινωνικούς αγώνες της γενιάς του, ενώ υπήρξε μέλος του Πατριωτικού Μετώπου και της ανανεωτικής οργάνωσης της αριστεράς «Ρήγας Φεραίος». Από το 1968 μέχρι το 1973 έμεινε στη φυλακή, για την αντιδικτατορική του δράση, φυλάκιση που του διέκοψε τις σπουδές στη Νομική Σχολή της Αθήνας.

Όλα αυτά τα χρόνια τα αξιοποίησε μελετώντας τη νεοελληνική γραμματεία και τους προσωκρατικούς φιλοσόφους, θέματα που στη συνέχεια προσέγγισε με τις δεκάδες μελέτες και τις δημοσιεύσεις του, αλλά και με τις σπουδές του στο Παρίσι. Συνεργάστηκε επί πολλά χρόνια, ως μέλος της συντακτικής επιτροπής, με το «Αντί» του Χρήστου Παπουτσάκη, ο οποίος «έφυγε» πρόσφατα, ενώ εργάστηκε στους εκδοτικούς οίκους «Παπαζήση» και «Πολύτυπο» διευθύνοντας τις εκδόσεις για τη φιλοσοφία. Με τον Ανδρέα Σαββάκη, φίλο, συμμαθητή και συναγωνιστή από νεαρή ηλικία, πολύτιμο συνεργάτη αργότερα στη Βικελαία, σημανινό υπεύθυνο των αρχείων της βιβλιοθήκης, και τον Δημήτρη Μαυρόπουλο ίδρυσαν στην Αθήνα τον εκδοτικό οίκο «Θυμέλη». Επιστρέφοντας στο Ηράκλειο, τη δεκαετία του 1980, λειτούργησε το ομότιτλο βιβλιοπωλείο «Θυμέλη» και αναδείχτηκε γραμματέας και επιμελητής βιβλιοθηκών, αρχείων και εκδόσεων της Ε.ΚΙ.Μ. Το 1983, με πρόταση του τότε δημάρχου Μανόλη Καρέλλη, ανέλαβε τη θέση του εφόρου της Βικελαίας, καταφέροντας να διευρύνει το πλαίσιο της λειτουργίας και των ενδιαφερόντων της και να την αναδείξει σε κορυφαίο πνευματικό ίδρυμα της χώρας.

Στη διάρκεια των 15 χρόνων που τη διηύθυνε, μέχρι δηλαδή και το θάνατό του, εκδόθηκαν περισσότερα από 90 βιβλία υψηλού επιπέδου, κυκλοφόρησε το περιοδικό «Παλίμψηστον» δημιουργήθηκαν νέα τμήματα, παρελήφθησαν βιβλιοθήκες, όπως του Γιώργου και της Μαρώς Σεφέρη, αλλά και σημαντικά αρχεία που φωτίζουν την κρητική ιστορία, οργανώθηκαν οι σχολές πανεπιστημιακού επιπέδου της Βικελαίας, ενώ οργανώθηκαν σημαντικές εκθέσεις, όπως αυτή με τα έργα του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου, τις «Κρητικές Εικόνες» και τα «Πορτραίτα του Φαγιούμ».

Αναμφισβήτητα η περίοδος Γιανναδάκη στη Βικελαία είναι η πιο γόνιμη, όχι μόνο για τη βιβλιοθή-

κη, αλλά και για την πόλη γενικότερα, αφού η Βικελαία έγινε κέντρο γραμμάτων και πολιτισμού, ονομαστό και αποδεκτό στην Ελλάδα και το εξωτερικό, δίνοντας στέγη και περιθώρια δημιουργίας σε σειρά πνευματικών ανθρώπων, φωτίζοντας έτσι το Ηράκλειο. Κι όλα αυτά παρά το γεγονός ότι η προσπάθειά του έμεινε ημιτελής λόγω του πρόωρου θανάτου του.

Εμμανουήλ Δετοράκης, ο διανοούμενος της ιατρικής στην Κρήτη, έφυγε ξαφνικά στα 63 του χρόνια στις 2 Ιουνίου 2008. Ήταν από τους κορυφαίους

και συνεπείς ερευνητές της κρητικής ιστορίας. Ερεύνησε και έφερε στο φως σημαντικά και άγνωστα στοιχεία κυρίως της περιόδου της Τουρκοκρατίας, ενώ ιδιαίτερος τομέας δραστηριότητάς του ήταν η ιστορία της ιατρικής και των γιατρών του νησιού. Ήταν γιατρός ακτινολόγος, διδάκτωρ. Ιατρικής του Πανεπιστημίου Αθηνών και επιστημονικός συνεργάτης του Ιατρικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Κρήτης.

Εντεταλμένος για τη διδασκαλία και τις εξετάσεις του υποχρεωτικού μαθήματος «Ιστορία της Ιατρικής» και του κατ' επιλογήν μαθήματος «Ιστορία της Ιατρικής στην Κρήτη» στους φοιτητές της Ιατρικής από το 1987 ως το 2004.

Συνέγραψε και εξέδωσε «Γιατροί αγωνιστές των Κρητικών Επανάστασεων του ΙΘ' αι» ενώ σύντομα αναμένεται η έκδοση του βιβλίου, «Ιστορία της ιατρικής στην Κρήτη επί Τουρκοκρατίας», το οποίο ολοκλήρωσε αλλά δεν πρόλαβε να εκδώσει. Είχε δημοσιεύσει πλήθος μελετών ιατροκοινωνικού περιεχομένου σε έγκριτα περιοδικά, όπως τα Πεπραγμένα διαφόρων συνεδρίων, το Παλίμψηστον, η Δέλτος, η Ιατρική, τα Κρητολογικά Γράμματα καθώς και διάφορα δοκίμια γενικότερου ενδιαφέροντος στον τοπικό τύπο.

Διετέλεσε πρόεδρος του Μορφωτικού Συλλόγου Επιστημών Υγείας του Πανεπιστημίου Κρήτης και του παραρτήματος Ηρακλείου της Ελληνικής Αντικαρκινικής Εταιρείας. Είχε τιμηθεί από την Ιατρική Σχολή Κρήτης, το Σύλλογο γιατρών ΙΚΑ Ηρακλείου, το Σύλλογο Φίλων Ελληνικής Ιατρικής και από την Ελληνική Εταιρεία Ακτινοθεραπευτικής Ογκολογίας. Πάντα στο κέντρο του ενδιαφέροντός του ήταν η δημιουργία του μουσείου της ιστορίας της Ιατρικής.